

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİME GEÇİŞTE UYGULANAN SBS' LERİN
AİLELERİN SOSYAL YAŞANTISINA ETKİLERİ VE AİLELERİN
BU SINAVLARA İLİŞKİN DUYGU VE DÜŞÜNCELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Simla ŞİNİK BİBA

Danışman: Prof. Dr. Emin KARİP

Ankara
Haziran, 2010

JÜRİ ONAY SAYFASI

Simla ŞİNİK BİBA'nın "Ortaöğretime Geçişte Uygulanan SBS'lerin Ailelerin Sosyal Yaşantısına Etkileri ve Ailelerin Bu Sınavlara İlişkin Duygu ve Düşünceleri" başlıklı tezi 15/06/2010 tarihinde, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Erdoğan ŞAMA

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Emin KARİP

Üye : Yrd. Doç. Dr. Vicdan ALTINOK

İmza

.....

.....

.....

ÖNSÖZ

Ortaöğretime geçişte uygulanan Seviye Belirleme Sınavları (SBS'ler), sınırlı sayıda kontenjanı bulunan Anadolu ve Fen Liselerine öğrenci yerleştirmeyi sağlayacak eleme sınavları niteliği göstermekte; öğrenciler kendilerini çok küçük yaşlardan itibaren bir sınav ve rekabet ortamının içinde bulmaktadırlar. Bu araştırma, SBS'lerin, çocukları 6, 7 veya 8. sınıfta öğrenim gören aileler üzerindeki etkilerini, bu ailelerin sosyal yaşantılarında meydana gelen davranış değişimlerini, ailelerin sınavlara ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tezimi hazırladığım sürece engin bilgilerinden yararlandığım, sabırla çalışmalarına yardımcı olan ve bana yol gösteren danışman hocam sayın Prof. Dr. Emin Karip'e,

Anketini (Sınava Yönelik Algılanan Önem Ölçeği: Veli Formu) kullanmama izin veren sayın Prof. Dr. Ozana Ural'a,

Anketlerin dağıtılmasında ve öğrenci ailelerine ulaştırılmasındaki yardımlarından dolayı çalışma grubundaki okulların idarecilerine ve öğrencilerin ailelerine,

Araştırmam boyunca bana yardımcı olan ve desteklerini daima yanımda hissettiğim eşime, anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Simla ŞİNİK BİBA

ÖZET

ORTAÖĞRETİME GEÇİŞTE UYGULANAN SBS' LERİN AİLELERİN SOSYAL YAŞANTISINA ETKİLERİ VE AİLELERİN BU SINAVLARA İLİŞKİN DUYGU VE DÜŞÜNCELERİ

ŞİNİK BİBA, Simla

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Emin KARİP

Haziran – 2010, 91 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, 6., 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilere yönelik uygulanan Seviye Belirleme Sınavı'nın (SBS) ailelerin sosyal yaşantısı üzerindeki etkilerini belirlemek ve ailelerin ve bu sınava ilişkin duygu ve düşüncelerini tespit etmektir.

Araştırmanın çalışma grubunu 2009–2010 eğitim öğretim yılında Ankara ili Çankaya ve Keçiören İlçelerinden seçilen altı ilköğretim okulu ve bu okullarda öğrenimine devam eden 6, 7 ve 8. sınıflardaki 359 öğrencinin ailesi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak 2 ana bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. I. Bölüm ailelere ait demografik bilgiler ve sınava hazırlık çalışmaları ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. II. Bölümde, Ural ve Erkin (2002) tarafından geliştirilen “Sınava Yönelik Algılanan Önem Ölçeği (SYAÖ): Veli Formu” kullanılmıştır.

Öğrencilerin SBS'ye hazırlık kapsamında yaptığı çalışmaların türlerinin ve sürelerinin frekans ve yüzde dağılımları ile velilerin yaptıkları harcamaların miktarı, verilerin özelliklerine göre tablolastırılmıştır. Ayrıca SBS'lerin ailelerin sosyal yaşantılarına etkileri ve ailelerin bu sınavlara ilişkin duygu ve düşüncelerine ilişkin ifadelerin frekans ve yüzde dağılımları alınarak tablolastırılmıştır.

Araştırma sonucunda toplanan 359 anketten elde edilen bulgulara göre; araştırmaya katılan öğrencilerin %62'sinin dershaneye devam ettikleri, % 18'nin etüt veya kursa gittikleri, %11'nin ise özel ders aldıkları görülmektedir. Ailelerin dersane için yaptıkları yıllık toplam ortalama harcama 2928 TL'dir.

Bulgulara göre, çocukların; ailece yapılan etkinliklere, kitap okumaya, sportif ve sanatsal etkinliklere yeterince zaman ayıramadıkları; ailelerin, SBS'lerin genel anlamda çocuklarını olumsuz yönde etkilediğini gözlemledikleri söylenebilir. Diğer taraftan velilerin yaklaşık olarak yarısının okul başarısının dikkate alınması açısından notların hesaplamaya katılmasını doğru bulduğu, diğer yarısının yaklaşık 3/5'nin ise notların adil olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Sınav hazırlıklarının hem öğrenciler hem aileleri için zorlayıcı olduğu; gerek öğrencilerin gerekse ailelerinin kaygı ve stres yaşadığı; ailelerin sosyal yaşamlarını değiştirerek, çocuğunun sınav hazırlıklarına göre yeni bir yaşam programı düzenlediği ve sınav hazırlıklarının tüm aileyi etkilediği sonucuna varılmaktadır. Ayrıca velilerin çoğunun, SBS ile kazanılan okullarda okumayı üniversiteye girişte başarılı olmanın ilk adımı olarak gördükleri, çocuklarının iyi bir işe ve iyi bir geleceğe sahip olabilmesi için SBS'de başarılı olması gerektiğini düşündükleri ve çocuklarının gelecekteki eğitim yaşantısı konusunda duygusal sıkıntılar yaşadıkları söylenebilir. Bu araştırmada, bu bulgular ışığında ortaöğretime geçiş sistemine yönelik ve ileride yapılabilecek bilimsel araştırmalara dair öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretime geçiş sistemi, Seviye Belirleme Sınavı.

ABSTRACT

THE PLACEMENT TESTS (COMPETITIVE EXAMINATIONS) FOR TRANSITION FROM PRIMARY EDUCATION TO SECONDARY EDUCATION AS EFFECTS OF FAMILY’S SOCIAL LIFE AND FAMILY’S THOUGHTS AND EMOTIONS ABOUT THE TESTS

ŞİNİK BİBA, Simla

Master's, Department of Educational Administration and Supervision

Thesis Adviser: Associate Professor Emin KARİP

JUNE 2010

The purpose of the study is to determine the effects of placement tests (SBS) on families and their children attending to the 6, 7, 8th grade of the primary schools. Moreover, it is planned to see the thoughts and feelings and the behavioral change that occur in their social lives.

The sample of this study is composed of 359 parents from six elementary schools selected from Çankaya and Keçiören districts in Ankara, in the 2009-2010 academic year. The data was collected through a questionnaire consisting of 2 main parts. In the first part; it is related to families demographic information and questions about the exam consists of preparatory work. In the second part, "Examination-Oriented Scale of Perceived Importance (SYAÖ): Parent Form" which was developed by Ural and Erkin (2002) was used.

In the context of preparation to the placement exam, the frequency and duration of the studies of species distribution and percentage of parents with the amount of their expenses are tabulated according to the characteristics of data. Moreover, parents' behavioral changes that occur in social life, feelings and thoughts related to the test shows us the frequency and the percentage distributions on the table.

As a result of research findings obtained from the collected 359 questionnaires; 62% of the students attended the lecture, 18% of them went to study or course and 11% of them had private lessons. Their total annual average expenditure for this is 2928 TL.

According to the findings, children don't have enough time for activities with family, reading, doing sports and others. This test that is observed by the parents is affecting the children adversely. Nearly, half of the parents consider the notes in terms of school success should be added to the calculation; whereas, approximately the 3/5 of the other half thought that it isn't fair to add these notes into calculation.

The preparation of the exam is compelling both the parents and the students, and this situation makes not only the students but also the parents stressful and worried. Parents change their social life according to the child's test preparation programs; and edit a new life, so exam preparation affects the entire life of the family. Moreover, the majority of parents say that the first step to be successful in the university entrance exam is to be successful in this test, and they think that success of the placement test determines their future and business life, therefore, parents have emotional distress for their children's educational experiences in the future. In light of these findings, some scientific researches are presented for transition to the secondary education system that can be applied in the future.

Keywords: Transition to the secondary education system, the placement exam.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x

1. GİRİŞ

Problem	1
Amaç	4
Önem	4
Sınırlılıklar	6

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türkiye’de Ortaöğretimin Gelişimi	7
Türkiye’de Geçmişten Günümüze Ortaöğretim Kurumları ve Ortaöğretime Geçiş Sistemi	7
Günümüzde Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumları	15
Genel Ortaöğretim	16
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	22
Günümüzde Türkiye’deki Ortaöğretime Geçiş Sistemi	30
Ortaöğretime Geçiş Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar	33
Özel Dershaneler	36
Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Ortaöğretime Geçiş Sistemleri	38
Merkezi Sınavlar	44
Merkezi Sınavların Olumlu ve Olumsuz Etkileri	44
Merkezi Sınavların Aileler Üzerindeki Etkileri	46

3. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli	50
Çalışma Grubu	50

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	51
Verilerin Analizi	52
4. BULGULAR ve YORUM	
Araştırma Örnekleme İle İlgili Dağılımlar	53
Öğrencilerin Dershanelere, Kurs, Etüt ve Özel Derslere Devam Durumu	54
Ailelerin SBS'lere Hazırlık Çalışmaları için Yaptıkları Harcamalar	56
Ailelerin, Ortaöğretime Geçiş Sisteminin Çocukları Üzerindeki Etkileriyle İlgili Bazı Gözlemleri	60
Seviye Belirleme Sınavlarının (SBS'lerin), Ailelerin Sosyal Yaşantısına Etkileri ve Ailelerin Bu Sınavlara İlişkin Duygu ve Düşünceleri	62
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	
Sonuç.....	73
Öneriler	76
KAYNAKÇA	78
EKLER	
EK-1 Anket	85
EK-2 İzin Dilekçesi	90

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ortaöğretimde Okullaşma Oranları	16
Tablo 2. Ortaöğretime Geçiş Sistemi	32
Tablo 3. Çalışma Grubundaki Okullar ve Okulların Bulundukları İlçeler.....	51
Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı	53
Tablo 5. Öğrencilerin Sınıflara Göre Dershanelere Devam Durumları	54
Tablo 6. Öğrencilerin Sınıflara Göre Özel Ders Alma Durumları.....	55
Tablo 7. Öğrencilerin Sınıflara Göre Etüt veya Kursu Gitme Durumları	56
Tablo 8. Ailelerin Dershaneler İçin Yaptıkları Harcamaların Sınıflara Göre Dağılımı	57
Tablo 9. Öğrencilerin Dershaneye Devam Ederken, (dershane/etüt/özel ders ücreti ve materyalleri dışında) Yaptıkları Harcamaların (yol parası, yemek, çay, vb.) Sınıflara Göre Dağılımı	57
Tablo 10. Ailelerin Etüt/Kurs İçin Yaptıkları Harcamaların Sınıflara Göre Dağılımı	58
Tablo 11. Öğrencilerin Derslere Göre Haftada Ortalama Kaç Saat Özel Ders Aldıklarının Dağılımı	58
Tablo 12. Ailelerin Özel Ders İçin Yaptıkları Harcamaların Dağılımı	59
Tablo 13. Kitap, Dergi, Testler ve Benzeri için (dershane/kurs/etüt ücreti dışında) Yapılan Harcamaların Sınıflara Göre Dağılımı	59
Tablo 14. SBS'lere Hazırlık Çalışmalarının Öğrenciler Üzerindeki Etkileri	60
Tablo 15. Ailelerin SBS'ye Hazırlık Çalışmalarının Yerine Çocuklarının Yapmasını İstedikleri Etkinlikler.....	61
Tablo 16. Ailelerin Ortaöğretime Geçişte Okuldaki Notların Etkili Olması Konusundaki Düşünceleri.....	62
Tablo 17. SBS'lerin Ailelerin Sosyal Yaşantısına Etkileri ve Ailelerin Bu Sınavlara İlişkin Duygu ve Düşünceleri	63

Kısaltmalar Listesi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

OKS : Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı

OGES : Ortaöğretime Geçiş Sistemi

SBS : Seviye Belirleme Sınavı

YBP : Yılsonu Başarı Puanı

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitim sistemimiz ve koşullar gereği öğrencilerimiz çok küçük yaşlardan itibaren kendilerini bir sınav ve rekabet ortamının içinde bulmaktadırlar. Ülke genelinde yapılan merkezi sınavlar, öğrencilerimizin hayatına yön veren birer dönüm noktası haline gelmiştir (Kayapınar, 2006:16). Bugün “merkezi sistem sınavları” adıyla anılan düzenin ortaya çıkmasına doğrudan doğruya yol açan gelişmeler 1960 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde başlamıştır. Üniversiteler Arası Kurul’un, üniversite temsilcilerince oluşturulan rapor doğrultusunda merkezi sınav sistemini kurması, kararın 5 Şubat 1964 gün, 11625 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmasıyla gerçekleşmiştir (Mihçioğlu, akt Çomak, 1997: 24).

Ülkemizde, ilköğretimden ortaöğretim kurumlarına geçişte öğrenciler arasında 1970’li yıllara kadar herhangi bir yarış ve rekabet bulunmamaktaydı. Ancak üniversitelere duyulan talebin artmasıyla birlikte ortaöğretim kurumları üniversitelere öğrenci gönderme başarısına dayalı olarak ayrışmaya başladı. Yaklaşık otuz yıldır değişik adlarla düzenlenen (Kurumlar Sınavı, LGS, OKS vb.) ortaöğretime geçiş sınavları, bir taraftan ilköğretimi bloke ederken diğer yandan da ortaöğretim okullarının “iddialı” ve “iddiasız” okullar şeklinde sınıflandırılmasına yol açtı. Özellikle 1998 yılından sonra YÖK’ün yaptığı kat sayı düzenlemesiyle ÖSS ham puan ortalamaları yüksek olan Fen ve Anadolu liseleri daha da avantajlı konuma geldi. Son yıllarda Fen ve Anadolu liseleri ile Genel ve Meslekî liselerin arasındaki makas iyice açılmış oldu. Dolayısıyla öğrencilerin ve velilerin gözünde bu okulları kazanabilmek varlık yokluk meselesi haline gelmeye başladı (Erdoğan, 2007).

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Sınavlar Dairesi Başkanlığı tarafından yılda bir defa, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirilen OKS ’yi (Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı) aşmak öğrencilerin ve ailelerinin tek hedefi oldu. Dünya Bankası tarafından, Andrew Workink koordinatörlüğünde ve Türk kamu sektörünün ilgili birimlerinin katkılarıyla hazırlanan

Türkiye Eğitim Sektörü Araştırması, OKS hakkında önemli tespitleri içermektedir. Bu rapora göre, bu seçici sınav sistemi eğitimdeki eşitsizliği önemli ölçüde artırmaktadır. Türkiye’de gelir düzeyi yüksek olan aileler özel eğitim aldırarak (dershane, özel ders) çocuklarının daha iyi puanlar alarak iyi okullara (Anadolu, Fen, Askeri liseler) girmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu okullara giremeyen öğrenciler ise bir üst eğitime geçişte diğerlerine göre daha az fırsata sahip olmaktadır (Türk Eğitim Derneği [TED], 2005:17).

Orta öğretim seviyesinde, Türkiye eğitim sistemindeki okul kalitesi ve öğrenme çıktıları, farklı okul türleri arasında ciddi değişimler göstermektedir. Örneğin, Anadolu Liselerinde ve Fen Liselerinde öğrenim gören öğrenciler, genel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile karşılaştırıldığında, tüm eğitim göstergeleri bakımından çok daha yüksek performans göstermektedir (Dünya Bankası Raporu, 2005:5).

Sınav sistemi etrafında şekillenen büyük dershane sektörü, ilköğretim düzenini bozmaktadır. Öğrenciler okul-dershane-ev arasında koşuşturan test makinelerine dönüşmüştür. Üstelik öğrenciler herhangi bir alanda birikim, yeterlilik veya beceri edinmemekte; hatta kişilik gelişimleri sekteye uğramaktadır (TED, 2005:5).

Aileler de, bir yandan çocuklarının sınava hazırlanabilmesi için büyük fedakarlıkları göze alarak bütün imkanlarını seferber etmekte, diğer yandan sınav maratonunun neden olduğu depresyona çocuklarıyla birlikte maruz kalmaktadırlar. Sınava hazırlık yarışmasında toplumun cebinden milyarlarca dolar çıkmaktadır (TED, 2005:5). En büyük kişisel harcamalar sınava hazırlık sektöründe yapılmakta, dershane sayısı hızla artmaya devam etmektedir (TED, 2005:6). Dershane sayısı 2001 yılında 1864 iken, 2010 yılında 2,24 kat artarak 4193’e ulaşmıştır. İlköğretimde sınava hazırlık amacıyla; dershaneye giden öğrenci sayısı 1.891.648; özel ders alan öğrenci sayısı 287.118; etüt ya da kursa giden öğrenci sayısı 826.111’dir (TED, 2010).

Türkiye’deki eğitim sisteminin en fazla değer verilen bileşenlerinden olan örnek orta öğretim kurumlarına erişim, sekizinci sınıfın sonunda gerçekleştirilen ve her 10 öğrenciden 1’inin başarılı olduğu OKS ile kontrol edilmekteydi (Dünya Bankası Raporu, 2005:5). Ölçme tekniği itibarıyla iyi bir ölçme aracı olmasına rağmen, ailede ve öğrencide kaygı ve stres oluşturan, öğrencinin ders dışı kaynaklara yönelmesine, okul ve öğretmenin etkisini ve önemini kaybetmesine sebep olan, bir oturumda yapılan ve sadece sonucun ölçülmesi amacına yönelik olan ve bu sakıncaları sebebiyle de tartışılır hale gelen OKS sisteminin yerine; 2007/2008 öğretim yılında 6. ve 7. sınıflardan

başlamak üzere “Ortaöğretime Geçiş Sistemi” (OGES) uygulamaya konulmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2007a).

OGES, başlangıçta seviye belirleme sınavları (SBS- %70), yılsonu başarı puanı (YBP- %25) ve davranış puanı (DP- %5) olmak üzere 3 temel unsura dayanmaktaydı. Ancak 11-14 yaş grubundaki çocukların davranışlarının “başarılı” ya da “başarısız” şeklinde değerlendirilmesinin içinde bulundukları dönemin gelişim özelliklerine ve ölçme değerlendirme kriterlerine aykırı olduğu gerekçesiyle danıştayın kararı ile davranış puanı sistemden çıkarılmıştır. Böylece sınıf puanı hesaplamasında %5 oranındaki davranış puanı hesaplama dışında tutulmuştur (Benli, 2009).

OKS odaklı bir eğitim-öğretimin zorunlu eğitimin amaçlarının gerçekleşmesinde önemli bir engel oluşturduğu bir gerçektir. Ancak ilköğretimdeki eşitsizlikler giderilmeden ve ortaöğretimin yeniden yapılandırılması gerçekleştirilmeden OKS’ nin biçimi, içeriği ya da kaç kez yapılacağı ile oynamak yalnızca yeni sorunlar ortaya çıkaracaktır. Yapılan veya önerilen her düzenlemenin öncelikle çocukları ve aileleri nasıl etkileyeceği çok iyi değerlendirilmelidir (Karip, 2007a). Kutluer’in 2001’de üniversite giriş sınavındaki sistem değişikliğinin ortaöğretim kurumları ve özel dersanelere etkileri üzerine yaptığı araştırması da aynı görüşü desteklemektedir. Özel ders ve dersaneler sınav olduğu müddetçe olacaktır. Bunu engelleyebilmek için, ortaöğretim kurumlarının alt yapısının geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeni geliştirilen modelle okul dışı kurumlara olan bağımlılığın, ailelerin yaşadığı kaygı ve stresin azalması hedeflenmişse de uygulamada durum bunun tam aksini göstermiştir (Karip, 2007b). Ortaöğretime geçiş sisteminin değişmesiyle birlikte sınavların 3 yıla yayılması, sınava hazırlık çalışmalarının ilköğretim 4.-5. sınıftan itibaren başlamasına neden olmaktadır. Sosyal, sanatsal ve sportif etkinlikler iyice azalmakta, çocuklar arkadaşlarıyla daha erken dönemlerde yarışmaya başlamaktadır (Aktaş, 2008).

Bir çocuğun sınava giriyor olması bütün aileyi etkilemekte; sınava adeta tüm aile girmektedir. Ailenin günlük yaşamı, çocuğun dersane ve sınava hazırlık çalışmalarına göre ayarlanmaktadır. Anne babaların kendi aralarında, akraba ve komşularıyla konuştukları en önemli gündem maddelerinden biri sınavlar olmaktadır.

Öncelikle, uzun, yorucu ve zahmetli bir sınava hazırlanma süreci, gençlerimiz ve çocuklarımız üzerinde bir takım olumsuz etkiler meydana getirmekte, olası bir başarısızlık durumunda, zararlı etkiler, kalıcı hasarlara neden olmaktadır. Bu sorundan doğrudan etkilenen kesim, öğrencilerin anne babaları başta olmak üzere aile

bireyleridir. Gerek maddi gerekse manevi açıdan yıpranan anne babalar, çocukları üzerinde zaman zaman baskı oluşturmakta, onlarla çeşitli iletişim sorunları yaşamaktadırlar (Aydın, 2008).

Bu araştırma ilköğretim 6, 7 veya 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilere yönelik uygulanan Seviye Belirleme Sınavı'nın (SBS) ailelerin sosyal yaşantısı üzerindeki etkilerini ve ailelerin ve bu sınava ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemek, öğrencilerin dersane ve özel derse devam durumunu ortaya koymak amacıyla yapılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 6., 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilere yönelik uygulanan Seviye Belirleme Sınavı'nın (SBS) ailelerin sosyal yaşantısı üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve ailelerin bu sınava ilişkin duygu ve düşüncelerini tespit etmektir.

1.3. Problem Cümlesi

Ortaöğretime geçişte uygulanan Seviye Belirleme Sınavlarının (SBS'lerin), ailelerin sosyal yaşantısı üzerindeki etkileri ve ailelerin bu sınavlara ilişkin duygu ve düşünceleri nelerdir?

1.3.1. Alt Problemler

1. SBS'lerin, ailelerin sosyal yaşantısı üzerindeki etkileri nelerdir?
2. Ailelerin SBS'lere ilişkin duygu ve düşünceleri nelerdir?
3. Ortaöğretime Geçiş Sistemi (OGES) öğrencilerin dershaneye ve özel derse yönelmesini nasıl etkilemektedir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde iyi bir işe ve iyi bir geleceğe sahip olabilmek için kaliteli bir üniversitenin iyi bir bölümünü bitirmenin önemli olduğu düşüncesi hakimdir. 2004 yılı DPT verilerine göre yükseköğretim mezunlarının daha alt eğitim seviyesine sahip gruplara göre iş bulma imkanları, oran olarak daha yüksek olmaktadır.

Üniversiteye girişte başarılı olmanın ilk adımı olarak iyi bir ortaöğretim kurumundan mezun olmak gerekmektedir. Fen Liseleri'nin, Anadolu Öğretmen Liseleri'nin ve Anadolu Liseleri'nin ÖSS'yi kazandırma yüzdesinin fazla olması da bu liselere olan talebi arttırmaktadır (Ünal, 2006:2). Sınavla öğrenci alan bu okulların kontenjanları, artan talep karşısında sınırlı kalmakta ve bu okullara giriş her geçen yıl daha da güçleşmektedir. Bu durumda da sınavdan yüksek puan alarak bu liselerden birinde öğrenime başlayabilmenin, üniversite eğitiminin kapısını aralayan bir aşama olduğunu düşünen öğrenciler ve aileleri için sınav, amaç haline gelmektedir.

Her yıl milyonlarca aile, sınav hazırlıkları içinde olan çocuklarının başarısı için elinden gelenin en iyisini yapma arayışı içine girmekte, günlük yaşamlarını sınava girecek çocuklarına göre düzenlemekte, içinde bulundukları durumda çoğu kez bunalmış ve çaresiz hissetmekte, aile içi iletişimlerinde sorunlar yaşamaktadır (Cüceloğlu, 2008:133).

Gerek üniversiteler gerekse bahsedilen ortaöğretim kurumlarının kontenjanlarının yetersiz oluşu ve merkezi sınavların yaygınlaşması, dershanelerin de inanılmaz ölçüde yaygınlaşmasına ve vazgeçilmez kurumlar olarak görülmesine neden olmuştur. Bunun yanında özel ders olgusu da giderek yaygınlaşmıştır. Ailelerin, bu kurumlara ve özel derse aktardığı maddi kaynağın boyutları milyonları bulmaktadır (Akgün, akt Gök, 2005).

2007/2008 eğitim/öğretim yılında ortaöğretime geçiş sisteminde yapılan değişikliklerle birlikte öğrencilerin özel ders ve dershanelere devam oranını azaltmak, öğrenciler ve velilerin yaşadıkları kaygı, stres, tek hedefe kilitlenme gibi olumsuz unsurları ortadan kaldırmak hedeflenmektedir (MEB, 2007a).

Ortaöğretime geçişte uygulanan Seviye Belirleme Sınavlarının (SBS'lerin), ailelerin sosyal yaşantısına etkilerinin ve ailelerin bu sınavlara ilişkin duygu ve düşüncelerinin belirlenmesi, modelin bu hedeflerine ne derece ulaştığını ortaya koyacaktır.

Araştırma sonucunda elde edilecek bulguların, çocukları SBS' ye hazırlanan veliler için etkin bir veli katılım programı hazırlamak isteyen eğitimcilere, ortaöğretime geçiş modelini geliştiren yetkililere ve eğitim yöneticilerine ışık tutacak nitelikte olması beklenmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın alışma gurubunda yer alan okullar Ankara'nın ankaya ve Keçiören ilçelerinden seçilmiştir. ankaya ilçesi genel olarak st sosyo-ekonomik düzeyden ailelerin, Keçiören ilçesi ise orta ve orta-alt sosyo-ekonomik düzeyden ailelerin yoğunlaştığı ilçelerdir. Ancak, tüm okulların şehir merkezinde bulunan okullar olması nedeniyle bulguların değerlendirilmesinde çalışma grubunun özelliklerinin dikkate alınması ve sonuçların bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. TÜRKİYE’DE ORTAÖĞRETİMİN GELİŞİMİ

2.1.1. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Ortaöğretim Kurumları ve Ortaöğretime Geçiş Sistemi

Ortaöğretimin kısa tarihçesine bakıldığında, bugünkü ortaöğretim sisteminin oluşumunun Cumhuriyet döneminde gerçekleştiği görülür. 1910’lu yıllarda ortaöğretim okulları Medreseler (orta kısmı), İdadiler, Sultaniler ve Öğretmen Okullarından oluşuyordu. Ayrıca yerel yönetimlerce açılan meslek okulları içinde de ortaöğretim sayılabilecek okullar vardı. Kurtuluş Savaşı yıllarında Millet Meclisi Hükümeti döneminde de ortaöğretimin bu yapısında bir değişiklik olmamıştır (Başaran, 2006:105; Dönmez, 2005: 257).

Cumhuriyetin ilanından sonraki döneme kadar bir yandan idadiler ile sultanîler arasında, öte yandan yedi yıllık idadiler ile beş yıllık idadiler arasında ne gibi farklar olduğu açıkça ortaya konabilmiş, belirlenebilmiş değildi (Oğuzkan, 1983: 287).

Cumhuriyet döneminde Heyet-i İlmîye ve Milli Eğitim Şûrası adı altında eğitim toplantıları yapılarak, bu toplantılarda eğitimin niteliğini geliştirmeye yönelik eğitim-öğretim konuları tartışılmış ve bazı temel ilkeler tespit edilmiştir (Çetin, Gülseren: 2003).

15 Temmuz 1923’te toplanan Birinci Heyeti İlmîyede “Sultani” adının “lise”ye çevrilmesine ve liselerin bir ve iki devreli olmak üzere ikiye ayrılmasına (4-4-3); fen ve edebiyat şubelerinin de lise son sınıfta ayrılmasına karar verilmiştir (Dönmez, 2005: 259; Ergün,1997: 34). Ayrıca ilköğretimden sonra ortaöğretime gidemeyecekler için iki yıllık ihzari mekteplerde hayati ve mesleki eğitim yaptırılması kararına varılmıştır (Ergün, 1997: 33).

3 Mart 1924’te çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki tüm eğitim öğretim kurumları Maarif Vekaleti’ne (Eğitim Bakanlığı’na) bağlanmış, böylece eğitim işlerinin tek elden yürütülmesi mümkün olmuştur. Bu kanun ile Türk eğitim

tarihinde en uzun süre yaşamış olan medreseler ve sıbyan mektepleri kapatılmış; buradaki öğretmen ve öğrencilerden isteyenlerin düzeylerine göre ilk, orta, lise ve öğretmen okullarına geçişi sağlanmıştır (Akyüz, 2006: 329-330).

1924 yılında Eğitim Bakanı Vasıf Çınar başkanlığında toplanan İkinci Heyeti İlmiyede de okul düzenindeki kargaşaya son vermek, sisteme sadelik ve açıklık getirmek adına önemli kararlar alınmıştır. Bir yıl önce toplanan ilk bilim kurulu gibi, memleketin tanınmış eğitimcileri ile seçkin bilim ve fikir adamlarını bir araya getiren “İkinci Heyet-i İlmiye”, altı yıl süreli ilköğretimin beş yıla indirilmesini kararlaştırmış; ortaöğretim kurumlarını ilkokula dayalı üç yıllık ortaokul ile bunu izleyen üç yıllık lise olarak belirlemiştir. Böylece, genel eğitim için (5-3-3) şeklinde beş yıllık ilkokula dayalı iki devreden oluşan bir ortaöğretim düzeni kurulmuştur. Cumhuriyet Türkiye'sinde genel ortaöğretim kurumları, 1924 yılında kararlaştırılan bu tanıma göre gelişmişlerdir (Oğuzkan, 1983: 287). Bu toplantıda öğretmen okullarının öğrenim süresinin dört yıldan beş yıla çıkarılması ve programındaki derslerin artırılması kararı da alınmıştır (Ergün, 1997: 76).

22 Mart 1926 yılında çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun’a göre ortaöğretim okulları; liseler, orta mektepler, ilk muallim mektepleri ve köy muallim mekteplerinden oluşuyordu. Bu mekteplerden başka yüksek ve orta muallim mektepleri vardı (Yücel, 1938: 280). Bu kanuna göre ortaöğretim basamağındaki liseler 3 yıl, ilk öğretmen okulları 3 yıl, köy öğretmen okulları 2 yıl süreli öğretim yapmaktaydı. Bunlar ortaokulu bitiren öğrencileri alıyordu (Başaran, 2006: 105).

Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebinin açıldığı ilk ayda Kayseri Gazetesi’nde yayınlanan ilanda birinci sınıfa kayıt kabul talebinde bulunanların Hesap ve Türkçe dersinden müsabaka imtihanı olacakları belirtiliyordu (Şanal; Karagöz, 2006: 186). Bu da bize öğretmen okullarına giriş şartları hakkında ipucu vermektedir.

1940’ta, Türkiye genelinde 6 yaşın üstündeki nüfusun %78’i okur yazar değildi; köylerde bu oran %90’lara çıkıyordu. Ayrıca köyler, sağlık, temizlik, gelişme imkanlarından uzaktı. Bu yaygın bilgisizlikle daha etkili mücadele etmek, bunu yaparken köylerin sosyal ve ekonomik yapısında öğretmen ve eğitim kanalıyla düzenlemeler, gelişmeler sağlamak amacıyla 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı Kanunla ilkokuldan sonra 5 yıl öğretim yapan “Köy Enstitüleri” kurulmuştur. Köy enstitülerine, ilkokulu bitiren köy çocukları sınavla alınmaktaydı. Şubat 1954’te

yayınlanan 6234 sayılı Kanun ile Köy Enstitüleri, ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir (Akyüz, 2006: 393-396).

1970-1971 öğretim yılına kadar ilkokul öğretmenleri, lise gibi, 3 yıllık ilköğretmen okullarında yetiştirilmiştir. 1970-1971 öğretim yılında bu okulların süreleri 4 yıla çıkarılmıştır. 1973 tarih ve 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” ile öğretmenlerin yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması gerektiği öngörülmüş ve 2 yıllık Eğitim Enstitülerinin açılması kararlaştırılmıştır. 1974-1975 öğretim yılından itibaren bazı ilköğretmen okullarında 2 yıllık eğitim enstitüleri açılmış, bünyesinde eğitim enstitüsü açılmayanlar ise Öğretmen Liselerine dönüştürülmüştür (Akyüz, 2006: 383). Yüksek Öğretim Kurumu ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında varılan anlaşmayla öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçmede asıl kaynak olmak ve öğretmen liselerini iyileştirmek amacıyla 1989-1990 eğitim/öğretim yılından itibaren Anadolu Öğretmen Lisesi uygulamasına geçilmiştir. Anadolu Öğretmen Liseleri, Eğitim Fakültelerine öğrenci hazırlamak amacıyla kurulmuş, Köy Enstitüleri ve İlköğretmen Okullarının devamı olan Öğretmen Liselerinin binalarında öğretime başlanmıştır (Gelişli, 2000).

Cumhuriyetin ilanından önce ve Cumhuriyetin ilk yıllarında parasız yatılı öğrenci kabulü ile ilgili duruma bakıldığında lise ve ortaokulların ilk ve orta kısımlarına parasız yatılı öğrenci kabulünün Vekâletin emriyle olduğu görülmektedir. 8 Haziran 1926 tarih ve 915 numaralı kanun, parasız yatılı talebenin müsabaka imtihanına tâbi tutularak alınması esasını koymuştur (Yücel, 1938: 110).

16-8-1927 tarihli Lise ve Ortamektepler Talimatnamesinde yaş sınırı birinci sınıfa 12 yaşından küçük ve 16’dan büyük olmamak suretinde tespit edilmiştir. Diğer sınıflar ve lise sınıflarına kabul edilecek öğrencinin yaşı buna göre hesap edilmiştir. Ortamektebe girebilmek için ilkokul bitirme belgesini (ilk tahsil şهادetname) göstermek yeterlidir. Sınav ve diploma derecesine bakma usulü bu talimatla ortadan kaldırılmıştır. Bu talimatta Cumhuriyet idaresinin mümkün olduğu kadar çok çocuk okutup hayata hazırlamak prensibinden hareket edilmiştir (Yücel, 1938: 109).

Fakat 1935/36 öğretim yılında orta öğretim kurumlarındaki öğrenci miktarı yetmiş bini bulunca öğrencilerin ilkmekteplerden alacakları şهادetnamelerin derecelerine göre sıralanıp kapasite doğrultusunda alınmasına karar verilse de tahsil gibi yüksek bir arzuya cevap vermemenin doğru olmayacağı düşüncesiyle bütün öğrenciyi

almak gerekli görülmüştür. Bunun temini için de ikili öğretimle öğrencinin bir kısmını öğleden önce, bir kısmını öğleden sonra olmak üzere okutmak kararına varılmıştır (Yücel, 1938: 114-115).

Ortaöğretime talep ve bu talebi karşılama konusu 1939 yılında toplanan I. Milli Eğitim Şûrası'nda ele alınmıştır. Bu şûrada sınıf mevcutlarının tespiti, liseye alınacak öğrenci sayısının beş yıllık plana bağlanması ve ortaokuldan liseye geçişin sınavla olmasına karar verilmiştir. 1944 yılında çıkarılan Lise ve Ortaokullar Talimatnamesinin “Öğrenci İşleri, Kayıt ve Kabul, Nakil” bölümünde “Ortaokulların birinci sınıflarına girebilmek için ilkokulu bitirme belgesi, liselerin birinci sınıflarına girebilmek için de Devlet Ortaokul İmtihanı diploması almış olmak şarttır.” ifadesine yer verilmiştir (Ayas, 1948: 203, 210).

1949 yılında toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında çetin bazı tartışmalar sonucunda alınan bir kararla lise öğrenimi 1951-52 öğretim yılında dört yıla çıkarılmış, kısa bir uygulama döneminden sonra 1954-55 öğretim yılında yeniden üç yıl esasına dönmüştür (Oğuzkan, 1983: 287).

1950-1951 yılı eğitim istatistikleri, ilkokullardaki öğrenci sayısının 1923-1924 yılına göre yaklaşık beş kat artarak 1,5 milyonun üzerine çıktığını; ortaokullardaki öğrenci sayısının ise yaklaşık 12 kat artarak 68 bini geçtiğini; liselerdeki öğrenci sayısının yaklaşık 18 kat artarak 22 bine ulaştığını; meslekî ve teknik okullarda 52 binin üzerindeki öğrenci ile yaklaşık 13 kat artış sağlandığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında aynı yılda ilköğretmen okullarında 16 binden fazla öğrenci bulunmaktaydı. Cumhuriyet'in başlarında 12 milyon olan nüfusumuz 1950 yılında 21 milyona çıkmıştı. 1923'ten 1950'ye kadar nüfusumuz yaklaşık iki kat artmıştı. Buna karşın ilköğretim ve orta öğretimdeki artışlar nüfus artışıyla kıyaslanamayacak ölçüde yüksek gerçekleşmişti. Bu da Türkiye'de eğitime verilen önem bakımından oldukça memnuniyet vericiydi. Ancak, anılan zaman diliminde bazı sorunlar elbette eksik olmamıştır. Hükümetler başta eğitime yeterli malî kaynak sağlamada zorlanmışlardır. Ortaokul ve lise, uzun süre, sınırlı sayıda yerleşim birimlerinin ayrıcalığı olarak kalmıştır. Özellikle orta dereceli meslek okulları, önleri kapalı olarak bırakılmış; mezunlarına başka tür okullara ya da yüksek öğretime geçiş olanağı verilmemiştir.

Bu olumsuzluklara rağmen 1950'lere girerken Türkiye'de eğitim sistemine çağdaş anlayışa ve ülke ihtiyaçlarına göre bir yön verilmişti. Eğitimde azımsanmayacak

ölçüde sayısal artışlar gerçekleştirilmişti. Okul kademeleri ve türleri, öğrenciler açısından belirgindi. Hangi okulun ne gibi bir gelecek hazırladığı belliydi. Öğretim kademeleri arasındaki dengeler sağlıklı görünüyordu. Belli koşulları yerine getiren ilkokul mezunlarına yatılı okullarda, hepsine ise ortaokullarda ve liselerde, isterlerse meslek okullarında yer vardı. Lise mezunları, üniversiteye rahatça girebiliyorlardı. Mezunlar iş bulabiliyor, işsizlik kaygısı taşıyorlardı.

Bilindiği üzere, 1950'li yıllar hem dünyada hem de Türkiye'de önemli değişimlerin yaşandığı yıllar olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası pek çok ülke eğitim sistemini yeniden gözden geçirmiştir. Türkiye bu tarihlerde çok partili yaşama geçmiştir. Köyden kente göç giderek hızlanmış; Türkiye'deki toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimlere paralel olarak eğitim sistemi ile ilgili ciddi tereddütler oluşmaya başlamıştır (Arslan ve Öner, 2004: 31).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslar arası ilişkilerin gelişmesi, kitle iletişim araçlarının ve bilgi alışverişinin çok önem kazanması vb. nedenlerle yabancı dile duyulan ihtiyaç artmış ve 1955'ten itibaren "Kolej" adı verilen ve birçok dersin yabancı dille okutulduğu liseler kurulmuştur. Bu okullara Temmuz 1975'ten itibaren Anadolu Liseleri denilmiştir (Akyüz, 2006: 356). Bu liselerde, 1980 yılına kadar her okulun kendi sınavını yaptığı dönem devam etmiştir.

1952 yılında, Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde Talim ve Terbiye Dairesi'ne bağlı Test Bürosu kurulmuştur. Büro ilk yıllarda Eğitim Enstitülerine, 1956 yılından itibaren de Anadolu liselerine, özel okullara, öğretmen okullarına, Ankara Üniversitesi'ne ve İstanbul Üniversitesine öğrenci seçme ve yerleştirme sınavlarını gerçekleştirmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü [EĞİTEK], 2006a). Başlangıçta Eğitim Enstitüleri ile Galatasaray Lisesi seçme sınavları için testler hazırlayan Büronun çalışmaları, tüm eğitim sisteminde "testle sınav"ların hızla yaygınlaşmasını sağlamıştır. Büronun kurulmasında ABD' de yetişip gelen Türk eğitimciler etkili olmuş ve her basamaktaki okullar için pedagojik ve psikolojik testler hazırlamak, bunları uygulamak ve bu alanda personel yetiştirmek amacını gütmüşlerdir (Akyüz, 2006: 354).

1950'li yıllarda bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve ülkeler arasındaki teknoloji yarışı, bu alanda yetişmiş kalifiye insanlara olan ihtiyacı da arttırmıştır. 1959 yılında OECD'nin desteği ile başlatılan "Fen Projesi" ortaöğretim okulları üzerinde

etkili olmuştur (<http://www.ankarafenlisesi.k12.tr/>). 1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurasında üstün yetenekli öğrencileri kabul edecek parasız yatılı yeni bir “İlim Lisesi” açılması konusu üzerinde durulmuştur. Türk eğitim sisteminin önemli eksiklerinden biri olan üstün yetenekli çocukları eğitecek bir okulun açılabilmesi amacıyla 1962 yılından itibaren MEB bünyesinde çalışmalar başlatılmıştır. MEB Müdürler Komisyonu, 20.3.1964 tarihinde almış olduğu 405.1-47 sayılı kararıyla 1964-1965 öğretim yılından itibaren öğretime başlamak üzere Ankara’da bir Fen Lisesinin kurulmasını kararlaştırmıştır (Başar, 1999: 283-284). MEB Test ve Araştırma Bürosu'nun yaptığı iki dereceli bir sınavla 96 öğrenci seçilmiş ve 1964 Ekim ayında Fen Lisesi eğitim ve öğretim faaliyetine başlamıştır. 1982 yılına kadar tek fen lisesi olarak eğitim öğretime devam etmiştir (<http://www.ankarafenlisesi.k12.tr/>).

Liselere girişin bir kayda bağlı bulunması için VII. Milli Eğitim Şurasında çeşitli teklifler ileri sürülmüş; bunun gerekçesi olarak da, liselerde aşırı yığılmanın, liselerin kalitesini düşürücü, diğer meslek okullarını köreltici olması gösterilmiştir. Bu sebeple, 1963-1964 öğretim yılında bu kurumlara sınavla öğrenci alınmış, bir yıl sonra bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı 15.5.1964 tarihinde Valiliklere, ilk ve ortaokul mezunlarının üst öğrenim kurumlarına nasıl yerleştirileceklerine ilişkin bir genelge göndermiştir. Genelgede hangi alanda olursa olsun, kabiliyetli öğrencilerin eğitim imkanlarından öncelikle faydalanması gerektiği hatırlatılmış, bunun için de tüm orta dereceli II. devre (genel, mesleki ve teknik liseler) okullara kontenjanlarından veya kapasitelerinden fazla sayıda öğrenci müracaatı halinde bir “seçme sınavı” yapılmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır (Başar, 1999: 283).

1970'lerde ilköğretim süresinin uzatılması amacıyla ilkokul ile ortaokulu birleştirme düşüncesine dayanan 8 yıllık temel eğitim ilkesi benimsenmiş; bu ilke, 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer almıştır. Bu yasaya göre, temel eğitim 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsamakta; temel eğitim okulları, birinci kademeyi oluşturan beş yıllık ilkokul ile ikinci kademeyi oluşturan üç yıllık ortaokuldan meydana gelmektedir. Millî Eğitim Temel Kanununda ortaöğretim, temel eğitime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, meslekî ve teknik öğretim kademesi olarak tanımlanmıştır (Oğuzkan, 1983: 287).

1970'lerde yükseköğretime olan talebin artmasıyla birlikte, Fen ve Anadolu liselerine olan talep de artmıştır. Bu okulların daha kapsamlı eğitim vermeleri ve mezunlarının büyük çoğunluğunun üniversitelere yerleşebilmeleri nedeniyle başvuranların sayısı yıldan yıla artmış, böylece 1980'den itibaren her okulun kendi sınavını yaptığı dönem sona ermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Liselerine ve Özel Okullara öğrenci almak üzere merkezi sınav sistemine geçileceğini duyurmuş; 1980 yılından itibaren ilkokulu bitiren öğrenciler Anadolu Liselerine ve Özel Okullara yerleşebilmek için bir tek sınava girmeye başlamışlardır. O dönemde Türkiye'deki Fen Liselerine baktığımızda az sayıda okul bulunduğu görülmektedir. Sadece birkaç ilde var olan fen liselerine özel olarak başvuru yapılmakta ve sınavla öğrenci alınmaktaydı. Bu düzen yedi yıl boyunca devam etmiştir. 1988 yılına gelindiğinde sınava giren öğrenci sayısında önemli artışlar meydana gelmiştir (Ünlü, 2005: 2).

1998 yılına kadar Ortaöğretime giriş sınavları Anadolu ve Fen liseleri sınavları olmak üzere temelde ikiye ayrılmaktaydı. Zorunlu eğitim süresinin 5 yıl olduğu yıllarda Anadolu liselerine öğrenci seçmek için ilkokul 5. sınıfa giden öğrenciler iki aşamalı bir sınavdan geçerek bu okulların ortaokul kısımlarına yerleşmekteydiler. Ya da ortaokul son sınıf öğrencileri, Fen ve Anadolu liselerine girmek için ortaokulların 3. sınıfında (ortaokul 1, 2 ve 3. sınıf Türkçe, Fen Bilgisi ve Matematik dersleri başarı ortalaması 10'luk not sistemine göre en az 8 olmak ve zayıfsız bu sınıfları geçmek kaydıyla) iki aşamalı bir sınava tâbi tutularak seçilmekteydiler. Bu sınavları MEB yapmaktaydı. Polis ve Askerî liseler ise bu sınavların dışında öğrenci seçmek için başarı ortalaması yüksek erkek öğrencileri test, spor ve mülâkat olarak üç aşamadan oluşan bir kurum içi sınavla almaktaydı (Ünlü, 2005: 2).

Ancak sekiz yıllık zorunlu eğitimin 1997–1998 Eğitim ve Öğretim Yılında uygulanmaya başlamasıyla birlikte ortaöğretime geçiş sisteminde büyük değişiklikler yapılmıştır. Böylece liselere giriş sınavlarına ilköğretim okullarının 8. sınıfında okuyan öğrenciler girme hakkını kazanmıştır. Fen Lisesi, Anadolu Liseleri (Anadolu lisesi, Anadolu Öğretmen, meslek, teknik, imam hatip, sağlık, meteoroloji, tapu ve kadastro), Tarım Meslek Lisesi ve Adalet Meslek Lisesine öğrenciler, Liselere Giriş Sınavı (Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı OKÖSYS) adı altındaki sınavla seçilmiştir (Ünlü, 2005: 3).

Özel Okullar Sınavı, Polis Koleji Sınavı ve Askerî Lise Sınavı ise ayrı ayrı sınavlar olarak yapılmıştır. Liselere Giriş Sınavı, Özel Okullar Sınavı ve Polis Koleji

Sınavı MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından ayrı ayrı sınavlar olarak yapılırken, Askerî Lise Sınavını Türk Silâhlı Kuvvetleri organize etmiştir. 2004 yılından itibaren Liselere Giriş Sınavı ile Polis Koleji ve 8. Sınıf DPY Sınavı (Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı) birleştirilmiştir. Özel Okullar ve Askerî Lise sınavları ayrı ayrı sınavlar olarak yapılmıştır (Ünlü, 2005: 3).

Orta öğretim kurumlarında eğitim ve öğretim süresi 2005/2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere, kademeli olarak, 4 yıla çıkarılmış ve ilköğretimden orta öğretime geçiş yeniden düzenlenmiştir. Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin kademeli olarak, Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilmesine karar verilmiştir (Tebliğler Dergisi, 2005).

2005 yılında yapılan Liselere Giriş Sınavı yeni adıyla Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) tek sınav olma hüviyetini iyice kazanmıştır. Önceleri öğrencilerin ders ortalamalarına göre kayıt yaptırdıkları yabancı dil ağırlıklı liselere, 2005 yılında OKS'den alınan puana göre kayıt yapılmaya başlanmıştır (Ünlü, 2005:3). Askerî Lise sınavları ayrı bir sınav olarak uygulanmaya devam edilmiş, Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının ara sınıflarında uygulanmıştır.

Fen Liselerine, Sosyal Bilimler Liselerine, Anadolu Liselerine, Yabancı Dil Ağırlıklı Liselere, Anadolu Teknik Liselerine, Anadolu Meslek Liselerine, Anadolu Öğretmen Liselerine, Anadolu İmam-Hatip Liselerine, Yabancı Dil Ağırlıklı İmam Hatip Liselerine, Sağlık Meslek Liselerine, İstanbul Validebağ Anadolu Sağlık Meslek Liselerine ve diğer Bakanlıklara bağlı meslek liselerine öğrenci seçme ve yerleştirme ile Polis Koleji aday tespiti için merkezî sistemle Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme Sınavı (OKS) yapılacağı; Polis Koleji Aday Tespit Sınavı ile Devlet Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavına başvuran adayların bu sınavlara ait değerlendirilmelerinin ayrı ayrı yapılacağı; böylece üç sınava başvuran adayın üç ayrı puanının hesaplanmış olacağı 2005 OKS Kılavuzunda belirtilmiştir (EĞİTEK, 2005).

2007 Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Kılavuzunda, 2007–2008 Eğitim-öğretim yılı için Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı sonucuna göre; Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Liseleri, Anadolu Teknik Liseleri, Anadolu Meslek Liseleri, Anadolu

Öğretmen Liseleri, Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Anadolu Sağlık Meslek Liseleri, Sağlık Meslek Liseleri, Adalet Meslek Liseleri, Anadolu Tarım ve Tarım Meslek Liseleri, Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi, Polis Koleji ve merkezî sistem sınavı ile öğrenci alan özel okullara öğrenci yerleştirileceği belirtilmiştir (EĞİTEK, 2007).

Ortaöğretime geçiş sisteminde 2007-2008 eğitim /öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere bazı değişiklikler yapılmıştır. Yeni geliştirilen Ortaöğretime Geçiş Modeli 2008-2009 eğitim öğretim yılında tam olarak uygulanmaya başlanmıştır. 2008-2009 eğitim öğretim yılına kadar geçiş süreci şöyle gerçekleşmiştir:

1. 2006-2007 Öğretim Yılı Sonunda OKS uygulanmıştır. 2006-2007 öğretim yılında 6. sınıflar için Seviye Belirleme Sınavı uygulanmamıştır. Bu öğrencilerin ortaöğretime geçişlerinde 7. ve 8. sınıf seviye tespit sınav puanları dikkate alınmıştır.

2. 2007-2008 eğitim öğretim yılı sonunda OKS uygulanmıştır. Ayrıca 6. ve 7. sınıflar yeni modelde öngörülen Seviye Belirleme Sınavına tabi tutulmuştur.

3. 2008-2009 eğitim öğretim yılında 6, 7 ve 8. sınıfların sonunda Seviye Belirleme Sınavları uygulanmıştır. Bu şekilde öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına yerleştirmeleri tamamen yeni model çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (MEB, 2007b).

Aşağıda Türkiye'deki ortaöğretim kurumları tanıtılarak SBS'lerin aileler tarafından neden bu kadar önemsendiği ortaya konmak istenmiştir.

2.1.2. Günümüzde Türkiye'deki Ortaöğretim Kurumları

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık öğrenim veren genel ve meslekî-teknik ortaöğretim kurumlarından oluşur. Ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, hem yükseköğretime hem mesleğe veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır (MEB, 2006a).

İlköğretimi tamamlayan her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir. (MEB, 2007:c). Bu düzeydeki okullaşma oranları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Ortaöğretimde Okullaşma Oranları

Öğretim yılı	Okullaşma oranı	Ortaöğretim		
		Toplam	Erkek	Kadın
1997/'98	Brüt	52,79	60,20	44,97
	Net	37,87	41,39	34,16
1998/'99	Brüt	57,15	64,89	48,99
	Net	38,87	42,34	35,22
1999/'00	Brüt	58,84	67,10	50,15
	Net	40,38	44,05	36,52
2000/'01	Brüt	60,97	69,67	51,84
	Net	43,95	48,49	39,18
2001/'02	Brüt	67,89	76,94	58,38
	Net	48,11	53,01	42,97
2002/'03	Brüt	80,76	93,36	67,52
	Net	50,57	55,72	45,16
2003/'04	Brüt	80,97	90,71	70,76
	Net	53,37	58,01	48,50
2004/'05	Brüt	80,90	90,29	71,08
	Net	54,87	59,05	50,51
2005/'06	Brüt	85,18	95,07	74,88
	Net	56,63	61,13	51,95
2006/'07	Brüt	86,64	96,24	76,66
	Net	56,51	60,71	52,16
2007/'08	Brüt	87,55	94,04	80,70
	Net	58,56	61,17	55,81
2008/'09	Brüt	76,62	80,96	72,05
	Net	58,52	60,63	56,30

(MEB, 2009a).

2.1.2.1. Genel Ortaöğretim

Genel ortaöğretim kurumları kapsamında yer alan okul türleri şunlardır:

- a) Genel Liseler
- b) Anadolu Liseleri

- c) Fen Liseleri
- d) Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri
- e) Anadolu Öğretmen Lisesi
- f) Sosyal Bilimler Lisesi
- g) Spor Liseleri
- h) Açık Öğretim Lisesi

Genel liseler dışındaki ortaöğretim kurumlarına giriş merkezi sınavla olmaktadır. Anadolu Güzel Sanatlar liseleri ile Spor liselerine ise yetenek sınavıyla öğrenci alınmaktadır (MEB, 2007:c).

a) Genel liseler: Öğrencileri ortaöğretim düzeyinde asgari genel kültüre sahip, toplumun sorunlarını tanıyan, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan insanlar olarak yetiştiren ve yüksek öğretime öğrenci hazırlayan ilköğretim üzerine dört yıl süreli öğretim kurumlarıdır. "Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması" kapsamında Talim ve Terbiye Kurulu'nun 07 Haziran 2005 tarih ve 184 sayılı kararı ile bu okulların öğretim süresi, 2005-2006 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak 4 yıla çıkarılmıştır (Akçay, 2006: 116).

b) Anadolu liseleri: İlköğretim üzerine hazırlık sınıfı bulunan veya bulunmayan ve hazırlık sınıfı dışında en az 4 yıl öğrenim veren karma okullardır (19/10/2005-25971 RG). Okulun amacı, öğrencilerin;

- İlgi, yetenek ve başarılarına göre yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,
- Yabancı dili, dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde öğrenmelerini sağlamaktır.

Bu okullarda öğrenim görmek isteyen ilköğretim 8. sınıf öğrencileri; yönergeyle belirlenen usul ve esaslar ile kılavuz/kılavuzlardaki açıklamalar doğrultusunda

yerleştirmeye esas puana göre tercihte bulunurlar (24.03.2008-26826 RG) (MEB, 2008a).

c) Fen liseleri: Eğitim-ğretim süresi 4 yıl olan yatılı ve karma okullardır. Bu okullarda ğrenci velilerinin istekleri doğrultusunda gündüzlü öğrenciler de öğrenim görebilirler. Fen Liseleri, öncelikle fen alanı ile ilgili yüksek ğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılır (23/12/2006-26385 RG).

Fen Liselerinin Amacı:

- Zekâ düzeyleri ile fen ve matematik alanlarındaki yetenekleri yüksek olan öğrencileri, matematik ve fen bilimleri alanında yüksek öğrenime hazırlamayı,
- Matematik ve fen bilimleri alanlarında gereksinim duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmeyi,
- Öğrencileri araştırmaya yöneltmeyi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile yeni buluşlara ilgi duyanların çalışacakları ortamı ve koşulları hazırlamayı,
- Yeni teknolojileri kullanabilen, yeni bilgiler üretebilen ve projeler hazırlayabilen bireyler yetiştirmeyi,
- Öğrencilerin bilimsel araştırma yapmalarına, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izlemelerine yardımcı olacak şekilde yabancı dilde iyi yetişmelerini sağlamaktır.

Bu okullara, yönergeyle belirlenen usul ve esaslar ile ilgili kılavuz/kılavuzlardaki açıklamalar doğrultusunda, yerleştirmeye esas puana göre merkezî yerleştirme ile ğrenci alınır. Okul kontenjanlarına, tercih ve yerleştirme işlemleri ile kayıt-kabule ilişkin hususlara Bakanlıkça her yıl yayımlanan kılavuz/kılavuzlarda yer verilir (24.03.2008-26826 RG) (MEB, 2008b).

d) Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri: Öncelikle güzel sanatlarla ilgili yüksek ğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılan, ilköğretim üzerine dört yıl lise öğrenim süresi olan yatılı, gündüzlü ve karma eğitim yapan okullardır. Bu okulların amacı, ğrencilerin;

- Güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini,
- Özel yetenek gerektiren yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,
- Yabancı dil öğrenmelerini,
- Alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini, yetenekleri doğrultusunda yorum ve uygulamalar yapabilen, yaratıcı ve üretken kişiler olarak yetişmelerini,
- Millî ve milletlerarası, tarihi ve yeni sanat eserlerini tanımaları ve yorumlamalarını sağlamaktır.

İlk kez, 1989-1990 öğretim yılında İstanbul'da açılmıştır. Bu okullara yetenek sınavı ile öğrenci alınmaktadır (Akçay, 2006: 118).

Ayrıca başvuru için; ilköğretim okulunu o yıl bitirenlerden; okulların 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarına ait girecekleri alanla ilgili derslerin yıl sonu notlarının aritmetik ortalamasının en az 4 olduğunu belgelendirenler, yetenek sınavına girmek için tercih ettikleri Anadolu güzel sanatlar lisesi müdürlüklerine başvurabilirler. Bu okullarda resim ve müzik alanlarının her birinde, bir öğretim yılında alınacak öğrenci sayısı 24'ü geçemez (MEB, 2008c).

e) Anadolu Öğretmen Liseleri: Normal öğretim yapan, yabancı dil ağırlıklı program uygulayan, gündüzlü ve öğrencinin cinsiyetine uygun pansiyonunun bulunması kaydıyla bakanlıkça belirlenecek kontenjan nispetinde paralı-parasız yatılı öğrenime imkan veren ortaöğretim kurumlarıdır. Anadolu öğretmen liselerinin öğretim süresi 4 yıl olup birinci yabancı dil İngilizcedir. Bu okulların amacı:

- Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak,
- Öğrencilerine;
 - Öğretmenlik mesleğini sevdirmek,
 - Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmak,
 - Ortaöğretim düzeyinde ortak bir genel kültür vermek,
 - Ülke kalkınmasına sosyal, kültürel ve ekonomik yönden katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak,

- Dünyadaki gelişme ve değişimleri izleyebilecek düzeyde yabancı dil öğrenmelerini sağlamak,
- Öz güven, öz denetim ve sorumluluk duygularının geliştirilmesi, her bireyin farklı ve ayrı bir değer olduğu, ekip çalışmasıyla ortak başarının elde edilmesinde önemli katkı sağlayacağı inancının verilmesine yönelik çağdaş bir eğitim ortamı oluşturmaktır (EĞİTEK, 2007b).

f) Sosyal Bilimler Liseleri: Eğitim-öğretim süresi hazırlık sınıfı hariç 4 yıl olan yatılı ve karma okullardır. Bu okullarda öğrenci velilerinin istekleri doğrultusunda gündüzlü öğrenciler de öğrenim görebilirler. Sosyal bilimler liseleri, öncelikle okuldaki alanlarla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılır (23.12.2006/26385 RG).

Okulun Amacı:

- Edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarında ihtiyaç duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmek,
- Edebiyat ve sosyal bilimler alanlarındaki ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanlarda yüksek öğretime hazırlamak,
- Öğrencilerin bilimsel, kültürel ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde Türkçe ve yabancı dil öğrenmelerini sağlamak,
- Öğrencilerde geçmiş nesiller ile çağdaşları arasında ortak duyguların uyandırılmasını sağlamak,
- Türk sanat ve kültür birikimini anlayıp yorumlayabilen, yeni bilgi ve projeler üretebilen bireyler yetiştirmek,
- Toplumun ekonomik ve kültürel kalkınmasına bilinçli bir şekilde katkıda bulunmak,
- Öğrencileri edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında araştırmaya yöneltecek ve gelişmelere ilgilerini uyandıracak ortam ve şartları hazırlamaktır.

Okula her yıl alınacak öğrenci sayısı 96'yı, bir sınıftaki öğrenci sayısı ise 24'ü geçemez. Bu okullara, Yönergede belirlenen usul ve esaslar ile ilgili kılavuz/kılavuzlarda belirtilen açıklamalar doğrultusunda, yerleştirmeye esas puana göre merkezi yerleştirme ile öğrenci alınır (24.03.2008-26826RG). Eğitim-öğretim Türkçe

yapılır. Uluslararası Bakalorya Programı (IB) uygulamasına da yer verilebilir. Uluslararası Bakalorya Programını uygulayan okullarda Matematik ve Fen Bilimleri dersleri yabancı dille okutulur (25.05.2004/25472 RG) (MEB, 2008d).

g) Spor Liseleri: Bu ortaöğretim kurumları, öğrencilerin;

- Beden eğitimi ve spor alanında temel bilgi ve beceri kazanmaları için ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim görmelerini ve başarılı sporcular olarak yetiştirilmelerini,
- Alanı ile ilgili dünyadaki gelişmeleri dikkate alarak Türk sporunu geliştirecek ve temsil edebilecek gençler olarak yetiştirmelerini,
- İşbirliği içinde çalışma ve dayanışma alışkanlığı kazanarak takım ruhu ile hareket etmelerini,
- Spor disiplini ve centilmenliğini özümsemiş, örnek bireyler olarak yetiştirmelerini,
- Beden eğitimi ve sporla ilgili yüksek öğretim programlarına hazırlanmalarını,
- Spor alanında araştırmaya yönelmelerini; bu alanda yetenekleri doğrultusunda uygulama yapabilecek kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamak amacıyla açılmıştır.

Okula, ilköğretimi o yıl bitiren öğrenciler arasından yetenek sınavı ile öğrenci alınmaktadır. Ayrıca okulların, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarına ait Beden Eğitimi dersinin yıl sonu notlarının aritmetik ortalaması en az 4.00 ve beden eğitimi ve spor yapmasına engel hâli bulunmadığını belirten, tek tabipten alınmış sağlık raporu olduğunu belgelendirenler, yetenek sınavına girmek için tercih ettikleri spor lisesi müdürlüklerine başvurabilirler (MEB, 2008e).

h) Açık Öğretim Lisesi: İlköğretimden sonra örgün öğretime devam edebilme imkânını, ekonomik ya da diğer nedenlerle elde edememiş kişilere, hangi yaşta olursa olsun lise bitirme fırsatı veren okullardır.

Açık Öğretim Lisesi 1992 yılında kurulan, uzaktan öğretim teknolojilerini kullanarak lise öğrenimi veren ve bu hizmeti merkezi sistemle yürüten, Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı bünyesinde yer alan bir kuruluştur. Film Radyo ve

Televizyonla Eğitim Başkanlığı ile Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü 03.04.1998 tarih ve 4359 sayılı kanunla hizmetlerini Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü adı altında toplamıştır. Açık Öğretim Lisesi böylelikle 3 Nisan 1998 tarihinden itibaren Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde eğitim etkinliklerini sürdürmektedir.

Açık Öğretim Lisesi program içeriği bakımından örgün eğitimdeki genel liselerin program içerikleriyle aynı olmasına karşın, yapısı ve işleyişi bakımından diğer örgün eğitim kurumlarından farklı, kendine özgü ve merkezi nitelikli bir modeldir. Halen yönetmelik gereği ders geçme ve kredi sistemine göre mezun vermekte olan Açık Öğretim Lisesinde uzaktan öğretimin temel süreçlerinden yararlanılmaktadır. 2006 yılında tüm okulların 4 yıla çıkarılmasıyla birlikte Açık Öğretim Lisesi de 4 yıla çıkarılmış ve Yönetmeliği de bu çerçevede yeniden düzenlenerek sistem değiştirilmiştir.

Açık Öğretim Lisesinde yüz yüze öğretim uygulaması yoktur. Açık Öğretim Lisesinde okutulan ortak ve seçmeli dersler Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca örgün öğretime paralel olarak belirlenmiştir. Eğitim Tv ve Radyo ile yapılmakta basılı materyallerle desteklenmektedir. Basılı materyaller öğrencilerin adreslerine posta yolu ile gönderildiği gibi e-kitap olarak internet üzerinden de yayınlanmaktadır (EĞİTEK, 2006b).

2.1.2.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim

Meslekî ve teknik ortaöğretim okulları; ülkemiz endüstrisinin ve hizmet sektörünün gereksinim duyduğu iş alanlarına orta kademe teknik insan gücü yetiştiren ve öğrencileri yükseköğretime hazırlayan öğretim kurumlarıdır. Meslekî ve teknik ortaöğretim türleri şunlardır:

- a) Erkek Teknik Öğretim Okulları
- b) Kız Teknik Öğretim Okulları
- c) Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları
- d) Din Öğretimi Okulları
- e) Özel Eğitim Okulları

- f) Sağlık Meslek Liseleri
- g) Tarım Meslek Liseleri
- h) Adalet Meslek Liseleri
- i) Tapu ve Kadastro Meslek Liseleri

Erkek ve kız teknik öğretim okulları, başlangıçta geleneksel olarak kız ve erkek öğrenciler için uygun olduğu düşünülen programların izlendiği okullar olarak kurulmuştur. Ancak bu okulların bir kısmı süreç içindeki çeşitli gelişmeler doğrultusunda benzer programların izlendiği karma eğitim kurumları hâline gelmiştir (MEB, 2007c).

Meslekî ve teknik ortaöğretim okullarının özellikleri ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir (Akçay, 2006: 119-123):

a) Erkek Teknik Öğretim Okulları: Bu okullar ülkemiz endüstrisinin gereksinim duyduğu iş alanlarına orta kademe teknik insan gücü yetiştiren ve yükseköğretime öğrenci hazırlayan ortaöğretim kurumlarıdır.

Erkek teknik öğretim okulları;

- Anadolu teknik liseleri
- Teknik Liseler
- Anadolu meslek liseleri
- Endüstri meslek liseleri
- Çok programlı liselerdir.

Erkek Teknik, Kız teknik ve Ticaret, Turizm Öğretimi Okulları, aynı tür sınıflamaya tabi tutulmuştur. Bu okulların tanımlanması da birbirine benzemektedir. Bu nedenle, okulların tanımları sadece erkek teknik öğretim okulları için verilmiştir. Buna göre öncelikle Anadolu teknik liseleri şu şekilde tanımlanmaktadır:

Anadolu Teknik Liseleri: İlköğretim okulu üzerine, birinci yılı yabancı dil hazırlık sınıfı olmak üzere; öğretim süresi toplam 5 yıl olan, öğrencilere; orta öğretim seviyesinde ortak genel kültür kazandırılması amacıyla okutulan genel bilgi dersleri ile

birlikte endüstriyel teknik alanlarda meslekî formasyon verilmesini ve en az bir yabancı dil öğretilmesini amaçlayan, öğrencileri hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır. Anadolu teknik liselerinde 31 çeşit program uygulanmaktadır.

İlk kez 1983-1984 öğretim yılında faaliyete geçirilen bu okullara devam eden öğrenciler; sorumlu dersi olmaksızın 12'nci sınıfa geçtikleri takdirde Anadolu Meslek Lisesi diploması alarak okuldan ayrılabilirler. Anadolu teknik liselerine, merkezî sistem sınavı ile öğrenci alınmakta olup, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Japonca dilleri ile eğitim ve öğretim yapılmaktadır.

Anadolu Meslek Liseleri: İlköğretim okulu üzerine, birinci yılı yabancı dil hazırlık sınıfı olmak üzere, öğretim süresi toplam 4 yıl olan, öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde ortak genel kültür kazandırılması amacıyla okutulan genel bilgi dersleri ile birlikte endüstriyel teknik alanlarda meslekî formasyon verilmesini ve en az bir yabancı dil öğretilmesini amaçlayan, öğrencileri, hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır.

Bu okullarda 43 çeşit program uygulanmakta olup, İngilizce ve Almanca dilleri ile eğitim öğretim yapılmaktadır. İlk kez 1982-1983 öğretim yılında faaliyete geçirilen Anadolu meslek liselerine, sınav sonucunda öğrenci alınmaktadır.

Teknik Liseler: İlköğretim okulu üzerine, 9'uncu sınıfı endüstri meslek liseleri ve çok programlı liseler ile ortak olan ve bu sınıfta mevzuatında belirtilen başarıyı gösteren öğrencilerin devam edebildiği, öğretim süresi toplam 4 yıl olan meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarıdır. Bu okullarda öğrencilere orta öğretim seviyesinde ortak genel kültür kazandırılması amacıyla okutulan genel bilgi dersleri ile birlikte endüstriyel teknik alanlarda meslekî formasyon verilmesini amaçlayan, öğrencileri, hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı okullardır.

Teknik liseler ilk kez 1969-1970 öğretim yılında faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca, bu okula devam eden öğrenciler, 9, 10 ve 11'inci sınıfın derslerinden başarılı oldukları takdirde, 12'nci sınıfı okumadan endüstri meslek lisesi diploması alabilmektedir. Teknik liselerde 27 çeşit program uygulanmaktadır.

Endüstri Meslek Liseleri: Endüstri meslek liseleri, ilköğretim okulu üzerine öğrenim süresi 3 yıl olan ve öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültür ve

uygar bir dünya görüşü kazandırılması yanında, çeşitli meslek alanlarında endüstrinin ihtiyaç duyduğu meslekî formasyon verilmek suretiyle öğrencileri; hayata, iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı endüstriyel teknik öğretim okullarıdır.

Öğrenciler, 9'uncu sınıfın eğitim ve öğretimlerinin tamamını okulda görmektedirler. 10 ve 11'inci sınıflarda ise uygulamalı meslek derslerini haftanın üç gününde, alanları ile ilgili işletmelerin, makine, araç-gereç ve mesleğinde uzmanlaşmış personel imkanlarından faydalanarak işyerlerinde yapmaktadırlar.

Ayrıca, nüfusu çok küçük olan yerleşim birimlerinde endüstri meslek lisesi açılması ekonomik olmadığından; bu yerleşim birimlerindeki, başarılı fakat ekonomik durumu müsait olmayan öğrencilerin eğitimine imkan sağlamak amacıyla, fiziki imkanları yeterli olan endüstri meslek liselerinde yatılılık sağlanmaktadır.

b) Kız Teknik Öğretim Okulları: Okulların tanımları yukarıda erkek teknik öğretim okulları için verilmiştir. Kız teknik öğretim okulları;

- Anadolu kız meslek liseleri
- Kız teknik liseler
- Anadolu kız teknik liseleri
- Kız meslek liseleri
- Çok programlı liselerdir.

c) Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları: Ülkemizin ticaret, turizm, muhasebe, bilgisayar, maliye, pazarlama, bankacılık, kooperatifçilik, sekreterlik, emlak komisyonculuğu, borsa hizmetleri, sigortacılık, mahalli idareler ve iletişim gibi alanlarda; kamu ve özel sektörün gereksinim duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştiren ortaöğretim kurumlarıdır.

Ticaret ve turizm öğretimi okulları;

- Anadolu otelcilik ve turizm meslek lisesi
- Anadolu dış ticaret meslek lisesi
- Anadolu ticaret meslek lisesi

- Anadolu sekreterlik meslek lisesi
- Anadolu aşçılık meslek lisesi
- Anadolu mahalli idareler meslek lisesi
- Anadolu iletişim meslek lisesi
- Ticaret meslek lisesi
- Çok programlı liselerdir.

d) Din Öğretimi Okulları: Din öğretimi, imamlık-hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerinin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programların hazırlandığı ortaöğretim kurumlarıdır.

Din öğretimi okulları;

- İmam-hatip liseleri
- Anadolu imam-hatip liseleri
- Çok programlı liselerdir.

e) Özel Eğitim Okulları: Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "özel eğitim" denir. Türkiye'deki özel eğitim hizmetleri, engel gruplarına göre oluşturulmuş özel eğitim okullarında yürütülmektedir. Görme Engelliler Okulu, İşitme Engelliler Okulu, Ortopedik Engelliler Okulu, Eğitim ve Uygulama Okulu -öğretilebilir çocuklar için-, Meslek Okulu -öğretilebilir çocuklar için-, Mesleki Eğitim Merkezi -zihinsel engelli çocuklar için-, Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu, Hastane Okulu, Özel Eğitim Sınıfları ve Rehberlik-Araştırma Merkezlerinden oluşmaktadır.

f) Sağlık Meslek Liseleri: Sağlık meslek liselerinde, sağlık eğitiminin özel amaçlarına uygun olarak öğrencilere ortaöğretim seviyesinde ortak genel kültür vermek, sağlık alanı ile ilgili temel bilgi ve her bölüm için özel mesleki bilgi ve beceri kazandıran, öğrencileri hayata, sağlık alanına ve yüksek öğrenime hazırlayan, yabancı dil olarak İngilizce öğretilmesini amaçlayan programlar uygulanmaktadır (EĞİTEK, 2007b).

Bu okullara başvuracak öğrencilerin sağlığının, girmek istediği mesleğin öğretilmesine ve yürütülmesine elverişli olması gerekmektedir. Kekemelik, şaşılık, görme yetersizliği, ortopedik yetersizlik, bulaşıcı hastalıklar ve ruhsal bozukluklar okullara alınmaya engel teşkil etmektedir (EĞİTEK, 2008).

Sağlık meslek liselerinden mezun olanlar özel ve resmi sağlık kurum ve kuruluşlarında Acil Tıp Teknisyeni, Anestezi Teknisyeni, Çevre Sağlığı Teknisyeni, Diş Protez Teknisyeni, Hemşire, Laboratuvar Teknisyeni, Ortopedi Teknisyeni, Radyoloji Teknisyeni ve Tıbbi Sekreter unvanı ile çalışabilirler (EĞİTEK, 2007b).

g) Anadolu Tarım Meslek ve Tarım Meslek Liseleri: Öğrencilere ortaöğretim seviyesinde ortak genel kültür vermek, onlara kişi ve toplumun problemlerini tanıtmak, çözüm yolları aramak, yurdun ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmasında katkıda bulunma bilinci ve gücünü kazandırmak, ülke ekonomisine, tarımsal üretim yönünden katkıda bulunacak, tarımsal işletme ve kuruluşlarda başarı ile çalışabilecek hayvan sağlığı, bitki sağlığı, peyzaj ve çevre düzenleme, su ürünleri, tarım alet ve makine kullanma, gıda analiz ve kontrol ile ileri tarım tekniklerini başarı ile uygulayabilecek ve yapabilecek nitelikte pratik bilgi ve beceri kazandıran aynı zamanda bir yabancı dilin öğretilmesini amaçlayan programlar uygulayan liselerdir. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler (EĞİTEK, 2007b).

h) Adalet Meslek Liseleri: Adalet alanında istihdam edilecek orta kademedeki nitelikli insan gücünün yetiştirildiği meslek liseleridir. Bu okullarda meslek dersleri ağırlıklı olup, ortak dersler ile desteklenmiş öğretim adalet alanı programı

uygulanmaktadır. Öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari olarak bir genel kültür vermek, onlara kişi ve toplumun problemlerini tanıtmak, çözüm yollarını aramak, yurdun ekonomik, soysal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak amaçlanmaktadır. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler (EĞİTEK, 2007b).

i) Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi: Bu liselerin amacı, öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari olarak bir genel kültür vermek, onlara kişi ve toplumun problemlerini tanıtmak, çözüm yollarını aramak, yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak, bilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda tapu, kadastro ve harita programları ile yabancı dil bilen, ara kademedede meslekî ve teknik eleman yetiştirmektir. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (EĞİTEK, 2007b).

Çok Programlı Okullar: Nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerindeki eğitim binaları, öğretmen, yönetici ve diğer personelden azamî derecede yararlanarak kaynak israfını önlemek, ilköğretimi tamamlayan öğrencilere ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ortaöğretimden yararlanma olanağını sağlamak amacıyla 1989-1990 öğretim yılından itibaren çok programlı liseler (ÇPL) faaliyete geçirilmiştir. Çok programlı liselere kayıt yaptıracak öğrencilerin programın gerektirdiği özel şartları taşımaları gerekmektedir.

Çok programlı liseler, öğrencilere; ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültür ve uygar bir dünya görüşü kazandırılması yanında, çeşitli meslek alanlarında endüstrinin ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu mesleki formasyon verilmek suretiyle öğrencileri iş alanlarına ve yükseköğretime hazırlayan programların uygulandığı mesleki ve teknik okullarıdır. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü programları bu liselerde bir yönetim altında uygulanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı "Ortaöğretimde okul çeşitliliğinin azaltılması" konulu, 2008/81 nolu genelge ile ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine

program çeşitliliğini esas alan bir sistem oluşturmak amaçlandı. Eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmekte olan ortaöğretim kurumlarının amaçlarında, öğrenim sürelerinde ve öğretim programlarında herhangi bir değişiklik yapılmadı.

Uygulamaya 2009-2010 eğitim-öğretim yılından itibaren 9'uncu sınıftan başlamak üzere kademeli olarak geçileceği ve aşağıdaki değişikliklerin yapılacağı belirtildi:

- Anadolu güzel sanatlar liseleri ile spor liseleri, "Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi" adı altında birleştirilecek. Anadolu liseleri ile Anadolu öğretmen liselerinin dışındaki liselerin önünde kullanılan "Anadolu" kelimesi kaldırılacak.
- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 35 isim altında faaliyetini sürdüren mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları "Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi" adı altında birleştirilerek 1'e, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak 22 isim altında faaliyetini sürdüren mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları "Kız Teknik ve Meslek Lisesi" adı altında birleştirilerek 1'e indirilecek.
- Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetini sürdüren Anadolu otelcilik ve turizm meslek liselerinin adı "Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi" olarak değiştirilecek. Ticaret meslek lisesi, Anadolu ticaret meslek lisesi, adalet meslek lisesi ve Anadolu iletişim meslek lisesi "Ticaret Meslek Lisesi" adı altında birleştirilecek, böylece bu genel müdürlüğe bağlı 5 okul çeşidi de 2'ye düşecek.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetini sürdüren imam hatip lisesi ve Anadolu imam hatip lisesi, "İmam Hatip Lisesi" adı altında birleştirilecek.
- Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetini sürdüren ortopedik engelliler meslek lisesi ile işitme engelliler meslek lisesi, "Özel Eğitim Meslek Lisesi" adı altında birleştirilerek 2 okul çeşidi 1'e indirilecek.

- Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyetini sürdüren 4 ortaöğretim kurumu, "Sağlık Meslek Lisesi" adı altında birleştirilerek okul çeşidi l' e düşürülecek (MEB, 2008f).

2.1.3. Günümüzde Türkiye'deki Ortaöğretime Geçiş Sistemi

Ortaöğretim seviyesinde, Türkiye eğitim sistemindeki okul kalitesi ve öğrenme çıktıları, farklı okul türleri arasında ciddi değişimler göstermektedir. Örneğin, Anadolu Liselerinde ve Fen Liselerinde öğrenim gören öğrenciler, genel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile karşılaştırıldığında, tüm eğitim göstergeleri bakımından çok daha yüksek performans sergilemektedir. Türkiye'deki eğitim sisteminin en fazla değer verilen bileşenleri olan bu örnek orta öğretim kurumlarına erişim sekizinci sınıfın sonunda gerçekleştirilen ve her 10 öğrenciden 1'inin başarılı olduğu bir giriş sınavı olan OKS ile kontrol edilmekteydi (Dünya Bankası, 2005: 5).

Ölçme tekniği itibarıyla iyi bir ölçme aracı olmasına rağmen, ailede ve öğrencide kaygı ve stres oluşturan, öğrencinin ders dışı kaynaklara yönelmesine, okul ve öğretmenin etkisini ve önemini kaybetmesine sebep olan, bir oturumda yapılan ve sadece sonucun ölçülmesi amacına yönelik olan ve bu sakıncaları sebebiyle de tartışılır hale gelen OKS sisteminin yerine; daha adil, ülke ve çağın gerçeklerine daha uygun, sürecin ve performansın değerlendirileceği, öğrenciyi okula çeken bir uygulamaya ihtiyaç duyulmuştur.

Bu doğrultuda 2007/2008 öğretim yılında 6. ve 7. sınıflardan başlamak üzere ilköğretimde uygulanan öğretim programlarını esas alan, öğrencilerimizin ilköğretimdeki performansını daha doğru bir şekilde ve çok yönlü olarak ölçen, eğitim ve öğretimin temel ruhu ile bağdaşan ve ortaöğretim kurumlarına geçiş için daha uygun bir zemin sağlayan “Ortaöğretime Geçiş Sistemi” oluşturmak amacı ile Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile Lise ve Ortaokullar Yönetmeliğinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve “Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Yönergesi” uygulamaya konulmuştur (MEB, 2007d).

Ortaöğretime Geçiş Sistemi, ilk aşamada Seviye Belirleme Sınavı Puanı (SBS), Yılloncu Başarı Puanı (YBP) ve Davranış puanından (DP) elde edilen Sınıf Puanları (SP) temelinde aşağıdaki şekliyle uygulanmıştır:

1) Seviye Belirleme Sınavları (SBS): İlköğretimin 6., 7. ve 8. sınıflarında, öğrencinin derslerden, o yılın öğretim programlarında belirtilen kazanımları elde etme seviyesinin ölçüleceği ve Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Yabancı dil testlerinden oluşan merkezi sınavlardır.

Bu sınavlar bir yarışma ve sıralama amacına yönelik olmayan, öğrencinin öğretim programlarında hedeflenen kazanımları elde etme seviyesinin ölçülmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

2) Yılsonu Başarı Puanı (YBP): Her öğrenci için derslerin ağırlıklı yılsonu puanları toplamının o derslere ait haftalık ders saati toplamına bölümü ile elde edilen puandır. Puanlama 100 tam puan üzerinden yapılır, okuldaki 6., 7. ve 8.sınıflardaki en yüksek puan 500 tam puana dönüştürülür.

Bu dönüştürme işlemi kaynaştırma yoluyla veya özel eğitim sınıf/okullarında öğrenim gören öğrenciler için diğer öğrencilerden ayrı olarak ve kendi grupları içinde yapılır.

3) Davranış Puanı (DP): Öğrencinin; okul içindeki okul kültürüne uyum, öz bakım, kendini tanıma, iletişim ve sosyal etkileşim, ortak değerlere uyma, çözüm odaklı olma, sosyal faaliyetlere katılım, takım çalışması ve sorumluluk, verimli çalışma, çevre duyarlılığı ölçütlerinin derslerine giren öğretmenleri tarafından notla değerlendirilmesi sonucunda 100 lük puana çevrilmesi ve 500 tam puana dönüştürülmesi ile hesaplanan puandır.

4) Ortaöğretime Yerleştirme Puanı (OYP): 6., 7. ve 8. sınıflarda her öğrenci için ayrı ayrı SBS puanının %70'i, YBP' nin %25'i ve DP' nin %5'i alınarak toplanması ile Sınıf Puanı (SP) hesaplanır.

Hesaplanan bu sınıf puanları, 6. sınıf puanı (SP6) % 25, 7. sınıf puanı (SP7) % 35 ve 8. sınıf puanı (SP8) %40 oranında toplanarak Ortaöğretime Yerleştirme Puanı (OYP) elde edilir. (MEB, 2007d; MEB, 2009b).

27 Mart 2009 tarihinde Seviye Belirleme Sınavı e-Başvuru Kılavuzu güncellenmiş ve Danıştay Sekizinci Daire Esas No: 2008/10580 kararı gereği sınıf puanı hesaplamasında davranış puanının dikkate alınmayacağı belirtilmiştir.

Tablo 2
Ortaöğretime Geçiş Sistemi

İLKÖĞRETİM	SEVİYE	YILSONU	YÖNELTME	SINIF
	BELİRLEME	BAŞARI	VE DAVRANIŞ	DÜZEYİ
	SINAVI	PUANI	PUANI	
	(SBS)	(YBP)	(YDP)	
6.SINIF	% 70	% 25	% 5	6. SINIF
				OYP
7. SINIF	% 70	% 25	% 5	7. SINIF
				OYP
8. SINIF	% 70	% 25	% 5	8. SINIF
				OYP
TOPLAM				G-OYP*

(MEB, 2007b).

Üç yılın sonunda hesaplanan Ortaöğretime Yerleştirme Puanı (OYP), öğrencinin tercihlerine göre yapılacak olan yerleştirme işlemine esas olacaktır. Fen Liselerine, Sosyal Bilimler Liselerine, Anadolu Liselerine, Anadolu Teknik Liselerine, Anadolu Meslek Liselerine, Anadolu Öğretmen Liselerine, Anadolu İmam Hatip Liselerine, Anadolu Sağlık ve Sağlık Meslek Liselerine, Adalet Meslek Liselerine, Anadolu Tarım ve Tarım Meslek Liselerine, Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesine OYP'si 196 ve üzeri olan öğrenciler tercih yapabilecektir (MEB, 2009c).

Özel yetenek ve şartlar gerektiren, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ve Spor Liseleri daha önce olduğu gibi; merkezi sistem sınavı sonucuna göre öğrenci almayan, Özel Öğretim Kurumları, Genel Liseler ve Meslek Liseleri de kayıt kabul işlemlerini kendi mevzuatları çerçevesinde uygulamaya devam edecektir (MEB, 2007d).

MEB tarafından geliştirilen yeni modelin amaçları:

1. İlköğretim müfredatının başarılı bir şekilde uygulanmasını ve yeni müfredatın temel felsefesinin yerleşmesini sağlamak.
2. Okulda sunulan eğitim ve öğretimi güçlendirmek ve daha anlamlı kılmak.
3. Ortaöğretime geçişin, tek bir sınava bağlamadan, sürece dayalı ve objektif bir yerleştirmeye gerçekleştirilmesini sağlamak.
4. İlköğretim okullarında, okulda gerçekleştirilen eğitim ve öğretime odaklı bir değerlendirme yapabilmenin zeminini hazırlamak.
5. Eğitim ve öğretimde kaliteyi artırmak ve okul dışı eğitim ve öğretim faaliyetlerini okul programlarıyla destekli ve uyumlu hâle getirmek.
6. Yeni modelle 6, 7, ve 8. sınıflarda yapılacak Seviye Belirleme Sınavları ile öğrencinin süreç içindeki gelişimini değerlendirmek.
7. Okullar arasındaki niteliğe ve niceliğe dayalı farklılıkları gidermeye yönelik veriler sağlamak.
8. Ortaöğretim Yönelme ve Davranış Puanı ile öğrencilerin 3 yıl sonunda yapılan gözlemlere dayalı olarak yetenek, ilgi ve değerlerine uygun alanlara yönelmelerini kolaylaştırmak.
9. 6, 7 ve 8.sınıflarda okutulan derslerde Seviye Belirleme Sınavlarındaki sorularla birebir örtüşme sağlanarak, Uluslararası (PISA, TIMMS-R, PIRLS) sınavlarda aynı yaş grubundaki öğrencilerin ulaştığı seviyeyi yakalamak.
10. Okul ve il eğitim yöneticilerinin, öğretmenlerin yıllık olarak performanslarını gözlemlemeye yönelik veriler sağlamak.
11. Öğrencilerin performans ve proje ödevlerini ortaöğretim kurumlarına yerleştirme sürecinde değerlendirmek.
12. Öğrenciler üzerindeki sınav kaygısının azaltılarak, öğrencinin sosyal ve kişisel gelişimine zaman ayırmasını sağlamaktır (MEB, 2007b).

2.1.3.1. Ortaöğretime Geçiş Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar

Anadolu Liseleri, Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri ve Anadolu Meslek ve Teknik Liselerine giriş için uygulanan OKS' nin yerine SBS getirildi. Bu kimilerine göre bir 'devrim' kimilerine göre de OKS' nin yarattığı bütün olumsuzlukları ortadan kaldıracak bir yenilik olarak sunuldu. Adı OKS de olsa SBS de olsa bu sınavların temel işlevi öğrencileri ortaöğretime yerleştirirken, ilköğretimdeki başarılarına göre

sınıflandırmaktır. Bu sınıflandırmanın ne yarar sağladığı ise hemen hemen hiç tartışılmayan bir konudur (Karip, 2008).

İlköğretimde okullar arasında kaynak dağılımında ve akademik başarıda eşitsizlikleri azaltmak ve nasıl daha erdemli, sosyal becerileri gelişmiş insanlar yetiştirilebileceğine kafa yormak yerine öğrencilerin nasıl sıralanabileceğine kafa yorulmakta ve kaynaklar bu sıralama uğruna heba edilmektedir (Karip, 2008).

Okulların önemli bir bölümünde, öğrenciler birleştirilmiş sınıflarda okumakta; 60-70 kişilik sınıflarda ders görülmekte; ikili öğretim yapılmakta; yüz binlerce öğrenci bir yerden bir yere her gün taşınmakta; pek çok okulda, eğitim, kadrolularla değil ücretli/sözleşmeli öğretmenlerle yürütülmektedir. Bakanlık, bu okullarda okuyan çocukların başarısını, tam teşekküllü ve 25-30 kişilik sınıflı okullarda okuyan öğrencinin başarısı ile karşılaştırmaktadır (Okçabol, 2007).

Son birkaç yılda yapılan OKS, ÖSS gibi sınav sonuçlarının ortaya çıkardığı en çarpıcı sonuç, tamamen eşitsizlikler üzerine kurulu olan eğitim politikalarının, eğitim sistemini çöküş noktasına getirmiş olmasıdır. OKS'nin yerine getirilen SBS sistemi de sorunlara çözüm getirmeyecek, sadece öğrencilerin üzerindeki sınav baskısını ve dershanelere bağımlılığı arttırmaya yarayacaktır. OKS'nin alternatifi SBS değil, nitelikli kamusal eğitimidir (Bozgeyik, 2008).

İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarında üç kez sınav yapılması, öğrenciyi dershaneye daha da bağımlı kılar. Öğrenciler her yıl gerilim yaşar. Bu sınavlardan elde edilen sonuçlar, ders programlarının durumu, iller, bölgelerarası eğitim farklılıklarının ortaya çıkarılması ve bunların giderilmesi için veri olarak kullanılabilir. Ancak Seviye Belirleme sınavı sonuçlarına göre Anadolu Liseleri, Fen liseleri gibi ortaöğretim kurumlarına öğrenci yerleştirilecekse bu kurumlara yerleşmek isteyen adaylar 3 yıl boyunca ciddi bir şekilde bu sınavlara hazırlanmak zorunda kalır. Üç sınavdan birinde başarılı olamayan öğrenci, iki sınavda çok başarılı olsa bile bu liselere giremez (Yarımağan, 2008).

OKS sistemine yönelik en önemli eleştirilerden biri tek bir sınavın yapılması ve geri dönüşünün olmamasıydı. Dolayısıyla sınav sayısının birden üçe çıkarılması doğru gibi görünmektedir. Seviye Belirleme Sınavları öğrencilerin puanlarını 6. sınıfta % 25, 7. sınıfta % 35 ve 8. sınıfta % 40 oranında etkileyecektir. Derslerinin hepsi pekiyi olan bir öğrenci ile dersleri orta olan bir öğrenci arasında 500 üzerinden 50 puanlık bir fark

oluşmaktadır. Her iki öğrenci de SBS' deki tüm soruları doğru cevaplasalar dahi biri 500 üzerinden 500, diğeri 450 puan alacaktır. Bu öğrencilerden biri Galatasaray Lisesi'ne girerken, diğeri giremeyecektir.

Yıl içindeki okul ders notları pekiyi olan bir öğrenci, yıl sonundaki SBS'lerde % 60'lık bir başarı gösterirse, yani 6, 7 ve 8. sınıftaki SBS'lerde 500 üzerinden 300 puan alırsa Ortaöğretime Yerleştirme Puanı (OYP) 360 olacaktır. 6. sınıfta bu sistemi anlayamamış veya farkında olmayan veliler de bu durumu fark ettiklerinde iş işten çoktan geçmiş olacaktır.

Sadece 6'ncı sınıfın sonunda gireceği SBS'de ortalama bir sınav çıkaran bir öğrencinin 500 üzerinden 300 puan aldığını kabul edersek, bu öğrencinin 7 ve 8'inci sınıflarda çok iyi ders çalıştığını, tüm derslerinin pekiyi olduğunu, 7 ve 8'inci sınıf SBS sınavlarında tüm soruları doğru cevapladığını kabul etsek dahi 500 üzerinden 465 puan alacaktır. 465 puanla bu öğrenci Galatasaray, İstanbul Erkek, Robert, Üsküdar Amerikan gibi liselere giremeyecektir (Güçlü, 2008a).

MEB, ilköğretimdeki yeni programlarla ezber ağırlıklı eğitimin yerini etkinlik ağırlıklı eğitim alacak diyerek, tek sınav yerine üç sınav koymakta ve ezberciliği katmerleştirmektedir. Sınav sistemi öğrencilerin belli yeteneklerinin gelişmesini önlemektedir. Her sınav, bir eleme sınavı niteliğinde olup, genellikle yoksul ve dar gelirli aleyhine işleyip onları eğitim sürecinin dışına iterken, varsılı daha iyi bir konuma getirmektedir. OKS' ye dershanelerle ve özel öğretmenlerle hazırlananlar, 6., 7. ve 8. sınıflarda yapılacak SBS' lere de yine dershanelerle ve özel öğretmenlerle hazırlanacaklardır. Buna göre OKS aslında MEB'in dediği gibi kaldırılmamış, tek olan OKS üçe çıkarılmıştır (Okçabol, 2007).

Yeni sistem pek çok soruyu da beraberinde getirmiştir: İlköğretim başarı puanı verilirken suiistimal edilir mi, yani başarısız okullar öğrencilerini öne geçirmek için puanlarını yükseltir mi, öğrencinin başarısızlığının tek sorumlusu olarak öğretmen mi gösterilecek, yabancı dil öğretmeni açığı olan okullarda okuyan öğrenciler sınavlarda dil sorularını nasıl yanıtlayacak, dershanelere ilgi azalacak mı?

Yılsonu Başarı Puanının ortaöğretimde yerleştirmeye etki ediyor olması, önemli bir içerik değişikliğidir. Bununla birlikte öğretmenler, rehberler ve okul yöneticileri üzerinde ağır bir baskı oluşacak, yetersiz koşullarda hizmet vermeye çabalayanların üstüne hiç hak etmedikleri başarısızlıkların vebali yüklenecek, OKS' nin varlık nedeni yokluğunda tekrar anlaşılabilecektir. Okul başarısının seçme ölçütü olarak kullanılmasının sakıncaları defalarca görülmüştür. ÖSYM bu nedenle kurulmuş, süper liseler bu yüzden

kaldırılmıştır. Özel değerlendirmelerin olumsuzlukları tekrar denenecek, torpil, rüşvet gibi söylentiler ortaya yayılacaktır. Sahte başarılar ve haksız başarısızlıkların olasılığı artacaktır (Baykal, 2007).

Öğretim programının içeriğinin sınava yansıtılması ve yabancı dil öğrenmenin özendirilmesi amacıyla SBS içeriğine yabancı dil soruları da katılmıştır. Oysaki yabancı dil eğitim ve öğretiminde ilköğretim kurumlarımız arasında büyük farklılıklar vardır. Bölgesel farklılıkların yanı sıra bir yanda ana sınıfından itibaren yabancı dil öğretmenleriyle çalışan okullarımız, diğer yanda yabancı dil öğretmeni olmayan pek çok okulumuz vardır. Sınavların içeriğine yabancı dili katmak, bu eşitsizlikleri artıracak ve yabancı dil eğitimi olanaklarından yararlanan öğrencilere ayrıcalık sağlayacaktır. Böylece devlet okulları dezavantajlı konuma düşecek, özel okullara rağbet artacaktır.

MEB'in 'Dershane merkezli sistem değişecek' diye açıkladığı OGES' le birlikte, eskiden ilköğretim son sınıfların rağbet ettiği dershaneye dördüncü sınıf öğrencileri de gitmeye başlamıştır. Özel Dershaneler Birliği (ÖZDEBİR) İkinci Başkanı Nazmi Arıkan Türkiye genelinde dershane kayıtlarında yüzde 20 artış olduğunu belirtmiştir. Sınav sayısının artışına bağlı olarak dershaneye başlama yaşının düşmesiyle birlikte velilerin sırtına binen yük iyice artmıştır (Aktaş Salman, 2008). Öğrencilerin ve ailelerinin yaşadıkları yoğun kaygı ve stres sınav sayısının üçe çıkarılmasıyla MEB'in öngörüsünün aksine azalmayarak artmış, sadece 8. sınıfta yaşanan kaygı ve stres 6. sınıftan itibaren yaşanmaya başlanmıştır.

2.1.4. Özel Dershaneler

Özel dershaneler, Türk eğitim sisteminin önemli bir parçası ve en çok tartışılan eğitim konularından biri haline gelmiştir. Başlangıçta fen, lisan veya sanat öğrenimi için açılan ve bir özel okul gibi düşünülen özel dershaneler, 1965 yılından sonra, merkezi sınavların da yaygınlaşması ile daha çok, takviye kursları şekline dönüşmüştür (Öz-De-Bir, 1997). Günümüzde ise, ilk ve orta öğretimdeki öğrencileri, zayıf oldukları derslerde yetiştirmekte, giriş sınavına göre öğrenci alan orta öğretim okullarıyla, üniversite sınavlarına hazırlamaktadırlar.

Devlet, Milli Eğitim Sistemi içinde öğrencilere, özellikle bir üst eğitim kademesine geçişte yeterli imkanlar sunamamakta, Türk Eğitim sistemi işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Okullarda sınıfların kalabalık olmasından dolayı,

öğretmenler öğrencilerle yeterince ilgilenememekte, ikili, üçlü öğretim nedeniyle eğitimin niteliği düşmektedir. Öğretmen dağılımı bölgelere ve okullara göre farklılık göstermekte, bazı okullardaki öğretmenler nitelik ve nicelik olarak yetersiz kalmaktadırlar (Doğan, 2002: 119-120). Sınav ile öğrenci alan ortaöğretim kurumları, öğrencileri üniversiteye götüren bir yol, köprü olarak görülmekte ve buna bağlı olarak artan talep karşısında bu okulların kontenjanları yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, üniversite öğrenimi görmek isteyenlerin sayısı giderek artmakta ve yükseköğrenim kontenjanlarının sınırlı olması üniversiteye girişte öğrenci yığılmalarını beraberinde getirmektedir.

İşte bu gibi nedenlerle dershaneler, üniversite sınavına ve orta öğretim kurumları sınavına girecek öğrenciler için, gidilmesi zorunlu bir kurum gibi algılanmakta, özel kesim de, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu' na dayanarak, yeni dershaneler açmaya hız vermektedir. Ayrıca dershanecilik bir ticaret metası olarak görülmekte, yüksek derecede kar elde edilmesinden dolayı dershanelerin sayıları her geçen gün artmaktadır.

Türkiye'de 1975-1976 yılında 157 dershane varken, öğrenci sayısı 45582 idi. 2002-2003 yılında 2122 dershane bulunurken, öğrenci sayısı 606522 idi. 2003-2004 yılında dershane sayısı 2615'e yükselirken, eğitim-öğretim gören öğrenci sayısı 668673 oldu. 2004-2005 yılına gelindiğinde dershane sayısı 2984 iken, öğrenci sayısı 784565'e ulaşmıştır. 2005-2006 yılında da 3650 dershane var iken, öğrenci sayısı 925299'dur. Dershane sayısı 2007 yılında ise 3897'ye ulaşmıştır. Öğrenci sayısı da bir milyon üzerindedir. Dershane sayısı sadece bir yılda (2006-2007) yüzde 9.2 oranında, 2002 yılından 2007'ye kadar ise yüzde 88 oranında artmıştır (Eğitimsen, 2008). 2009 yılı itibarıyla ülkemizde 4222 özel dershane ve bu dershanelerde 1 milyon 200 bine yakın (1.178.943) öğrenci bulunmaktadır. İllere göre dershane sayılarına bakıldığında dershane bulunmayan ilimizin olmadığı, nüfus ve gelişmişlikle orantılı bir dağılım olduğu görülmektedir (Öz-De-Bir, 2009).

ATO'nun 'Dershaneler Dosyası' adlı raporuna göre dershaneler eğitimde fırsat eşitsizliği yarattığı, aşırı kar sağladıkları, devlet okullarından iyi öğretmenleri transfer ettikleri, öğretim verdikleri ancak eğitim vermedikleri gerekçesiyle toplumun çeşitli kesimleri tarafından kıyasıya eleştirilmektedir (Ankara Ticaret Odası [ATO], 2004).

Eğitim sistemimizdeki boşluğu doldurduğu öne sürülen ve büyük bir ekonomik pazar oluşturan dershaneler kapatılacak, kapatılamaz gibi tartışmalarla kamuoyunu

sürekli meşgul etmektedir (Şirin, 1998:7). Ancak eğitim sisteminde yapılan bazı değişikliklerle özel dershanelerin kısa dönemde ortadan kalkacağına ilişkin bir yargıya ulaşılamamıştır. Aksine dershaneler değişimlere uyum sağlamak ve varlıklarını genişleterek sürdürmektedirler (Şirin, 1998: 130). Özel ders ve dershaneler sınav olduğu müddetçe olacaktır. Bunların birer umut kapısı olmaktan çıkması için ilk ve ortaöğretim kurumlarının alt yapısının tam anlamıyla geliştirilmesi gerekmektedir (Kutluer, 2001: 94).

2.1.5. Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Ortaöğretime Geçiş Sistemleri

Temel eğitimden sonra yükseköğrenim ve iş yaşamı için bir geçiş basamağı ve girdi kaynağı olan ortaöğretimin işlevleri hem yükseköğretimin beklentilerine hem de iş yaşamının gereksinimlerine göre belirlenir. Ortaöğretimde, kendisine yüklenen bu iki yönlü işlevinin gereği olarak öğrencileri ilgi, istek, yetenek ve yeterlikleri yönünde üst öğrenime veya iş yaşamına hazırlayıcı çeşitli eğitim programları uygulanır. Bu programlar amaçlarına göre genel olarak genel eğitim, mesleki-teknik eğitim ve güzel sanatlar eğitimi olmak üzere üç kümede toplanır. Ortaöğretim basamağında uygulanan bu farklı amaçlı programları izleyecek öğrencilerin belirlenmesi hemen tüm ülkelerin eğitim sistemlerinde önemli bir sorundur ve bu sorunun çözümünde ülkelere göre farklı çözüm yolları uygulanmaktadır (Sağlam, 2006: 229-230).

Almanya

Almanya’ da ilköğretim genel olarak 4 yıl, bazı eyaletler de de 6 yıldır. Ortaöğretim I. devre, temeleğitim okulu (Hauptschule), ortaokul (Realsschule), lise (Gymnasium) ve kimi eyaletlerde çok programlı okul (Gesamtschule) olarak adlandırılan okul türlerinden oluşur. Ortaöğretim II. devrede akademik yükseköğrenime hazırlayan üç yıllık genel eğitimin verildiği lisenin II. devresi ile mesleki yükseköğrenime ve/veya mesleğe hazırlayan 2-3 yıllık tam ya da yarı zamanlı meslek okulları ve mesleki-teknik liseler yer alır (Sağlam, 2006: 234).

İlköğretimden ortaöğretime geçiş sistemi bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Devam edilecek okulun türü mezun olunan ilköğretim okulunun değerlendirmesine göre belirlenir. Son kararı okul yönetimi, rehberlik servisi ve aile verir. Ortaöğretim II.

devredeki tam zamanlı mesleki-teknik liselere giriş şartları seçilen lisenin türüne göre değişir. Yarı zamanlı mesleki eğitim ve çıraklık eğitimi veren meslek okullarına (Duales System) I. devreden mezun olan tüm öğrenciler devam edebilir. Ancak akademik yükseköğrenime hazırlayan genel amaçlı liselere (gymnasiale Oberstufe) giriş için öğrencilerin belli bir başarı ortalamasına sahip olmaları gerekir (Eurydice, 2007a).

Avusturya

Avusturya’da zorunlu eğitimin süresi 4 yıldır. Bunun 4 yılı ilköğretimde, 4 yılı ortaöğretim I. devrede ve 1 yılı da ortaöğretim II. devrede verilir. Ortaöğretim I. devrede dört yıllık temeleğitim okulları (Volksschule) ile genel eğitim okulları (Hauptschule), ve akademik okullar (Allgemein bildende höhere Schule) olmak üzere üç türü olan liselerin alt devresi yer alır (Eurydice, 2007b).

Ortaöğretim II. devrede bir yıllık politeknik okulu (mesleki eğitim öncesi), liselerin 4 yıllık devresi, 5 yıllık okul öncesi ve sosyal pedagoji öğretmen okulları, 3-4 yıllık orta ve üst dereceli meslek okulları ile çıraklık eğitimi verilen sanat okulları yer alır (Sağlam, 2006: 236).

Ortaöğretim I. devreye geçiş için ilköğretim 4. sınıfı başarıyla tamamlamak gerekir. Öğrencilerin akademik eğitim veren okullarda (Allgemein bildende höhere Schule) öğrenim görebilmesi için belli bir başarı ortalamasına sahip olmaları veya giriş sınavında başarılı olmaları şarttır. 8. sınıftan sonra öğrencilerin ortaöğretim II. devrede genel ya da mesleki ve teknik eğitim veren okullardan birini tercih etmeleri gerekir. II. devreye geçiş 8. sınıfı tamamlamaya (sertifika verilir) ve başarıya dayanır. Geçiş için gerekli başarı kriterlerine sahip olmayan öğrencilerin okulların giriş sınavlarında başarılı olmaları gerekir. 8. sınıftan sertifika alamayan öğrenciler politeknik okullara devam ederler. Burada amaç öğrencilerin mesleki eğitim veya üst basamakta eğitim görebilmeleri için gerekli en iyi desteği vererek yeterli donanıma sahip olmalarını sağlamaktır. Okul öncesi ve sosyal pedagoji öğretmen okulları, orta ve üst dereceli meslek okulları ile çıraklık eğitimi verilen sanat okullarına giriş için öğrenciler fiziksel ya da sanatsal yeteneklerini, iletişim gibi sosyal becerilerini geliştirmeli ve giriş sınavını geçmelidirler (Eurydice, 2007b).

Birleşik Krallık

Eğitim 5-16 yaşlar arasında zorunludur. (Kuzey İrlanda’da 4 yaştan başlar). 5-11 yaş arasındaki çocukların devam ettiği 6 yıllık ilköğretimden sonra, 11-16 yaş arasındaki öğrencilerin devam ettiği 5 yıllık ortaöğretim I. devre ve ardından 16-18 yaş arasındaki öğrencilerin öğrenim gördüğü genel ve mesleki-teknik ortaöğretim kurumlarının yer aldığı ortaöğretim II. devre gelir.

İlköğretimi bitiren öğrenciler, doğrudan ortaöğretim I. devreye devam ederler. Bu okullar başvuran her öğrenciyi kabul etmek zorundadır. Ancak okul kontenjanından fazla başvurunun olduğu durumlarda, bölge yönetimi ya da okul yönetimi tarafından belirlenen kriterlere uyulur. Bu kriterlere göre devlet bakımı altındaki çocuklara, sosyal ve tıbbi yardıma muhtaç olanlara ve evi okula yakın olanlara öncelik verilir.

Ortaöğretim II. devreye geçişte genel kurallar yoktur. Ortaöğretim I. devrenin sonunda öğrenciler bitirme sınavlarına girerek genel ortaöğretim diploması (General Certificate of Education- GCSE) alırlar. Bu diploma ile II. devrede ya genel eğitim veya mesleki-teknik eğitim amaçlı programlardan birine ya da çıraklık eğitimine devam ederler. ‘Grammar’ Okulları öğrencilerini giriş sınavı ile seçerler. Mesleki-teknik ortaöğretim kurumları da bazı programlar için yetenek testi veya giriş sınavı yaparlar. Ancak Eğitim Bakanlığı ortaöğretimdeki bu seçmeye dayalı sistemi sonlandırmaya yönelik planlar yapmaktadır (Eurydice, 2007c).

Fransa

Fransa’da 6-16 yaş arası 10 yıllık zorunlu eğitim dönemi olarak kabul edilmiştir. İlköğretim 6-11 yaş dönemini kapsar. Ortaöğretim kolej adı verilen 4 yıllık I. devre ve lise denilen 3 yıllık II. Devreden oluşur (Eurydice, 2007d).

Fransız okullarının her basamağında sıkı bir yöneltme vardır. Yöneltmenin ilk devresi ilkokulun son sınıfında başlar ve daha sonraki eğitim basamaklarında da devam eder (Taşgın, 2002:63).

İlkokulu bitiren öğrenciler doğrudan koleje devam ederler. Bu kurumların öğretim süreci sonunda öğrenciler ‘Brevet National’ denen ve ülke düzeyinde yapılan sınavlara girerler. Bu sınavların sonucunda seçmiş oldukları öğrenim alanına göre genel eğitim, teknik eğitim veya mesleki eğitim diploması alırlar ve bu diploma ile

ortaöğretim II. devrede genel, teknik veya meslek liselerinden birine giderler. Koleje öğrenme eksiklikleriyle kayıt yaptıran öğrenciler, 6. sınıfta ‘sağlamlaştırma’ (systeme de consolidation) düzeni içerisine alınır. 7. sınıfta bu eksikler halen bulunduğu durumlarda öğrencinin ‘9. yardım ve destek’ (4. d’aide et de soutien) sınıfına kaydı yapılır. Bu yıl içerisinde de başarısız kalan öğrenci, bir yıl süreli olarak benzer bir düzen içerisine alınır. Bazı kolejler (SEGPA), genel öğretim ile birlikte uyarlanmış mesleki eğitimi de bünyelerinde bulundurmaktadır. Bu bölümlere, özel eğitim komisyonları tarafından ilköğretimden koleje kadar sürekli tekrarlanan bilişsel, psikolojik veya duyuşsal eksikliklerden kaynaklanan başarısızlıklarla karşı karşıya kaldığı belirlenen öğrenciler kabul edilir (Kara, 2001: 88-91).

Hollanda

Hollanda’da zorunlu eğitim, 5-17 yaş arası tam gün olarak 12 yıl sürmektedir. İlköğretim 4-12 yaş arası sekiz yıldır. İlköğretim tamamlandıktan sonra öğrenciler 12-16/18 yaş arasında ortaöğretime giderler (Gülcan, 2003: 52).

Ortaöğretim, üniversiteye hazırlık eğitimi veren okullar (VWO, 12-18 yaş), mesleki eğitime hazırlık eğitimi veren okullar (VBO, 12-16 yaş), I. kademe genel ortaöğretim eğitimi veren okullar (MAVO, 12-16 yaş) ve II. Kademe genel ortaöğretim eğitimi veren (HAVO, 12-17 yaş) okullardan oluşur (MEB, 2006b: 105).

İlköğretili bitiren her öğrenci için okul yönetimi, öğrencinin başarı durumunu, gelişimini, eğilim ve yetenekleri ve bunlara dayalı olarak ortaöğretimde izleyebileceği eğitim yoluyla ilgili önerilerini içeren bir belge düzenler. Bu belge ile öğrenci ortaöğretimdeki okullardan uygun olanına devam eder. Ayrıca ilkokulun sonunda Test Geliştirme Merkezi tarafından hazırlanan ve isteğe bağlı olarak uygulanan Okul Başarı Testi de öğrenciye durumunu tanımada ve gidebileceği okul türünü belirlemede yardımcı olmaktadır (Sağlam, 2006:244).

İsveç

Öğrenciler öğretime 7 yaşında başlar ve zorunlu eğitim 10 yıl devam eder. Ancak aileler isterlerse belediyeler 6 yaşta da eğitim verebilmektedir. Zorunlu olan ilköğretim ve I. kademe ortaöğretim 6-7 / 15-16 yaş aralığını kapsar. Bundan sonra 3 yıllık genel ve mesleki-teknik eğitim programları ile çıraklık eğitimini kapsayan ortaöğretimin II. kademesi gelir.

Öğrencilerin gelişimleri sürekli değerlendirmelere dayalı olarak kontrol edilir. Zorunlu okulda sınav yoktur. Okulun ilk 7 yılında not verilmez. Not, sadece ikinci kademe ortaöğretime girişte esas olmak üzere ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde zorunlu okulun 8. ve 9. sınıfların tüm derslerinden beşlik sisteme göre verilir. Bu notlar, öğrencilerin her derste ulusal ortalama başarı düzeylerini karşılaştırır.

Tüm öğrenciler, aldıkları bu notlara bakılmaksızın kendilerine II. Kademe ortaöğretim okuluna başvurma yeterliliğini veren zorunlu okul bitirme sertifikasını (grundskolabetyg) alırlar. Zorunlu okulu bitirenlerin %95'ten fazlası II. kademe ortaöğretim okuluna başvururlar ve hemen hemen hepsi kabul edilirler. Ancak parlamento kararına göre 1998/99 öğretim yılından itibaren II. Kademe ortaöğretim okuluna öğrencilerin alınması için, öğrencilerden zorunlu okullarda İsveç Dili, İngilizce ve matematikten geçer not almaları istenmektedir (MEB, 2006b:138-140).

Yunanistan

Yunanistan'da 5-15 yaş aralığındaki tüm bireyler zorunlu eğitime tabi tutulur. 5-6 yaş aralığındakiler anaokuluna (Nipiagogeio), 6-12 yaş aralığındakiler ilköğretime (Dimotiko scholeio), ilköğretimi bitiren 12-15 yaş aralığındaki öğrenciler de doğrudan ortaöğretimin I. devresine (Gymnasio) devam ederler. Burada öğrencilerin ikamet ettikleri yerlere en yakın olan okullarda okumaları esastır.

Ortaokul I. devreyi bitiren öğrenciler de kendi seçimlerine göre ortaöğretim II. Devredeki genel eğitim (Geniko Lykeio, 15-18 yaş), mesleki-teknik eğitim programlarının uygulandığı liseler (Epagelmatiko Lykeio, 15-18 yaş) veya çıraklık eğitiminin verildiği (Epaggelmatikes Scholes, 16-18 yaş) okullardan birine giderler. Genel eğitim verilen liselerin 1. yılını başarıyla bitirenler, çıraklık eğitimi veren

okullara kayıtlarını yaptırabilirler. Ayrıca genel ve mesleki okullar arasında 2. sınıfın başında geçişler yapılabilir (Eurydice, 2008).

Bu ülkelerdeki ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili genel bir değerlendirme yapılırsa uygulamalar üç başlık altında toplanabilir:

- **Yönlendirme:** Bu sistemde ilköğretimi veya temel eğitimi bitiren öğrencilerin ortaöğretim basamağında hangi programa devam edebilecekleri ilköğretim veya temeleğitimdeki başarısına göre sınıf öğretmeninin ve/veya öğretmenler kurulunun kararı ile belirlenir. Okul yönetimi, ilköğretimi veya temel eğitimi bitiren öğrenci velilerine, öğrencinin başarı durumunu gösteren bir belge ile üst öğrenimde izleyebileceği program türü ile gidebileceği okul türüne ilişkin okulun tavsiyesini içeren bir belge verir. Öğrenciler üst öğrenim okullarına bu belgelerle kayıt yaptırırlar. Zorunlu olmamakla birlikte genel olarak öğrenci velileri okulun önerisine uyarlar. Ortaöğretime geçişin okulun yönlendirmesi ile yapıldığı ülkelere Almanya, Avusturya, Hollanda, İspanya ve Portekiz örnek gösterilebilir.
- **Seçme:** Seçmeli sistemde ilköğretim ya da temeleğitimi bitiren öğrencilerin ortaöğretime geçişleri ya merkezi olarak ülke düzeyinde yapılan ya da her okulun kendisinin yaptığı bir giriş veya seçme sınavı ile yapılır. Bu tür uygulamanın yapıldığı ülkeler arasında Fransa, kısmen Avusturya, Polonya, İtalya sayılabilir.
- **Doğrudan:** Bu sistemde ise ilköğretim veya temeleğitimi bitiren öğrenciler kendi seçimlerine göre ortaöğretimde genel veya mesleki teknik eğitim amaçlı okullardan birine giderler. Bu tür uygulama için Yunanistan örnek olarak gösterilebilir (Sağlam, 2006: 233).

Sonuç olarak, AB ülkelerinde ortaöğretime geçişte Türkiye'den farklı olarak yönlendirme ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de ise ortaöğretime geçişte uygulanan SBS'ler, eleme sınavları niteliği göstermekte ve çocuklar kendilerini çok küçük yaşlardan itibaren sınav ve rekabet ortamının içinde bulmaktadırlar.

2.2. MERKEZİ SINAVLAR

İngiltere, Fransa, İtalya, ABD ve birçok ülkede merkezi sınavlar (high-stakes testing) öğrencilerin belirlenen hedefleri kazanmalarını sağlamak, onları çalışmaya motive etmek amacıyla uygulanmaktadır.

Merkezi sınavların bir motivasyon aracı olarak kullanılması şu üç unsura dayanmaktadır: Birincisi başarı için sunulan ödül ve başarısızlık sonucu verilen ceza ne kadar büyük olursa öğrenciler ve öğretmenler o kadar fazla çalışırlar. İkincisi, bütün öğretmenler ve öğrenciler ödül ve cezalara temelde aynı şekilde cevap verirler. Üçüncüsü, ödüller rekabete dayandırıldığında öğrenci ve öğretmenler maksimum çaba gösterirler. Ancak bu 3 cazip unsur kesinlikle doğru mudur? Ve merkezi sınavlar insanları tam olarak neyi yapmak için motive eder? İşte bu sorulara cevap aranırken merkezi sınavların öğrenciler, öğretmenler, veliler ve okullar için ciddi paradoksal sonuçlar doğurduğu görülür (Madaus, Russel, Higgins, 2009: 16).

2.2.1. Merkezi Sınavların Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Merkezi sınavlar, müfredattaki kazanımları ölçen, tüm öğrencilerin seviyelerini eşit şartlarda belirleyen, öğrencilerin sosyal statüleri, motivasyonları ve duygu durumları arasındaki farklılıklardan az etkilenen, onların bireysel performanslarını ortaya çıkaran iyi birer ölçme araçlarıdır. Özetlemek gerekirse:

- Öğrenciler öğrenme, öğretmenler öğretmede hangi konuların daha önemli olduğunu bilmek için bu sınavlara ihtiyaç duyarlar.
- Öğretmenler daha iyi öğretebilmek, özellikle tembel öğrencileri çalışmaya sevk etmek için bu sınavların sonuçlarından sorumlu tutulmaya ihtiyaç duyarlar.
- Bu sınavlara giren öğrenciler daha çok çalışmak zorunda kalırlar.

- Öğrenciler bu sınavlarda en iyi sonuçları elde edebilmek ve ellerinden gelenin en iyisini yapabilmek için motive olurlar.
- Bu sınavlardan yüksek puanlar alanlar başarı doyumunu yaşarken, iyi sonuçlar alamayanların öğrenme çabaları artar.

Merkezi sınavları destekleyenler temelde aşağıdaki 3 unsura inanırlar:

- Öğretmenler sınav sonuçlarını öğrencilerine bireysel olarak daha iyi eğitim vermek için kullanırlar.
- Yöneticiler sınav sonuçlarını öğrencilere daha iyi öğrenme ortamları, öğretmenlere ise mesleki gelişimleri için imkanlar sağlamak için kullanırlar.
- Veliler de sınav sonuçlarını takip ederek, çocuklarının durumlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiğini bilirler.

Nicel ve nitel birçok araştırma ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonucunda bahsedilen bu sonuçlara varılmışsa da tamamen zıt sonuçlar gösteren araştırmalar da mevcuttur (Amrein and Berliner, 2002: 4-5).

Merkezi sınavlardan dolayı eğitimin testlere odaklanması yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğrenmeye engel olmakta, çocuklar yoğun stres altında kalmaktadır. Testler öğrenci ve öğretmenleri boğmaktadır. Öğrenciler küçük robotlara, okullar da sınav fabrikalarına dönüşmektedir. Ayrıca merkezi sınavlar, testlere hazırlık çalışmalarından yararlanamayanlar ve fakirlerden yana fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır (Schrag, 2000). Birçok öğrenci, çok kalabalık sınıflarda alan dışı öğretmenlerle, laboratuvar, kütüphane gibi birçok imkandan yoksun okullarda okumaktadır. Bazı öğrenciler de yoğun bir sınav kaygısı yaşadıkları için testlerde başarılı olamamaktadır. Sonuç olarak sınavlar, onları kontrol edemedikleri şeyler için cezalandırmaktadır (The dangerous consequences, 2007).

Merkezi sınavlar öğretmenleri ve öğrencileri test çözümüne odaklamaktadır. Genelde, testlerde sorulamayan konular - yazma becerisi, laboratuvar çalışması yapmak vb- öğretilmemektedir. Hatta beden eğitimi, resim vb dersler bile arka plana itilmekte, konular testlere göre işlenmektedir. Örneğin okuma, gerçek yaşamdan farklı olarak, kısa paragraflara göre yaptırılır. Bu paragrafları çoktan seçmeli sorular takip eder. Yazma, 'beş paragraflık deneme' lere dönüşür. Test merkezli eğitim, etkili olmayan bir sınıf

iklimi yaratır ve birçok öğrenciyi öğrenmeden uzaklaştırır, kaliteli öğrenme gerçekleşmez (The dangerous consequences, 2007).

Test çözme tekniklerine ağırlık verilmesi öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi kazanmalarına engel olmaktadır. Diğer yandan öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan, teste dayalı öğretim yöntemleri kullanmaları da iş doyumlarına negatif yönde etki etmektedir (Test, Punish and Push Out, 2010).

Eğitimin işlevi, bir kişiye derin ve eleştirel düşünmeyi öğretmektir. Gerçekten sağlıklı bir eğitim sistemi sınıf etkinliklerini ön plana çıkarmalıdır (Neill, 2009). Testlerin yerine bir öğrencinin gerçekten ne bildiğini ve yapabildiğini daha geniş olarak ölçen açık uçlu sorulardan oluşan denemeler, sanat ve bilimle ilgili projeler, ve diğer değerlendirme yöntemlerinden yararlanılmalıdır (Schrag, 2000). Proje ve performans ödevleri, öğretmen gözlemleri ve öğrenci öz değerlendirmeleri kullanılmalıdır. İyi öğretmenler, bu farklı ve geniş değerlendirme yöntemlerinden nasıl yararlanmaları gerektiğini bilir. Ne yazık ki, öğrencilerin merkezi sınavlardaki puanlarının artırılmasına yönelik baskılar öğretmenlerin kullandıkları bu yöntemlerin çeşitliliğini önemli ölçüde azaltmaktadır. Kısacası, test sonuçları (skorları) denen sınırlı verilere dayanarak çok daha zengin öğrenmeler göz ardı edilmektedir (Neill, 2009).

Test ve ceza yaklaşımının yerine, her öğrenciye daha zengin bir öğrenme ortamı sağlayan ve her okula daha anlamlı bir sorumluluk yükleyen sistemler getirilmelidir. Okulları hapisanelere dönüştüren bu eğitim politikaları değiştirilmelidir. Bunun için temelde yapılması gereken tek şey tüm öğrencilere yüksek kalitede eğitim alabilmeleri için eşit imkanlar sunulmasıdır (Test, Punish and Push Out, 2010).

2.2.2. Merkezi Sınavların Aileler Üzerindeki Etkileri

2.2.2.1. Aile – Çocuk İletişimi

Merkezi sınavlar, aile – çocuk iletişiminde birçok değişikliğe neden olmaktadır. Örneğin, sınavlara hazırlık amacıyla gidilen kurslardan dolayı çocuklar aileleriyle yeterince zaman geçirememekte, hatta birçok kez beraber akşam yemeği bile yiyememektedirler. Çocuklar ve ailelerinin birlikte geçirdikleri bu kısıtlı zamanlarda da

en önemli gündem maddeleri sınavlar, deneme sonuçları ve akademik başarı olmaktadır (Saito, 2006: 103).

2.2.2.2. Aile Baskısı

Birçok aile çocuklarını, onların fikirlerini almadan, çok erken yaşlarda dershanelere göndermektedir. Bu durumda çocukların söz dinlemekten başka seçenekleri olmamaktadır.

Ayrıca veliler, sürekli olarak çocuklarının ders çalışıp çalışmadıklarını kontrol etmektedirler. Özellikle anneler bu konuda çok ciddi ve hassas davranmaktadırlar. Onlar tüm enerjilerini çocuklarının çalışmalarını takip etmeye harcamaktadırlar. Veliler, çocuklarının hangi okullara başvurması gerektiğine bile karar verme hakkını kendilerinde görebilmektedirler.

Bazı çocuklar, sadece ailelerinin beklentilerini karşılamak için ders çalışmaktadırlar. Psikolog veya psikolojik danışma uzmanları böyle çocukların çok ders çalışmak ve ciddi aile baskısından dolayı depresyona girdiğini; kendilerini eve kapattıklarını, okula gitmek istemediklerini ifade etmektedir. Nadiren de olsa, sınavlarda başarısız olan ve şiddetli aile baskısına maruz kalan bazı çocukların aile içi şiddete başvurabildikleri gözlenmektedir (Saito, 2006: 103).

2.2.2.3. Harcamalar

Merkezi sınavlara bağlı yapılan doğrudan ve dolaylı harcamalar çok yüksek olup, ailelerin sırtına çok büyük yük binmektedir. Dershaneler, kurslar veya özel dersler için ailelerin cebinden çok büyük paralar çıkmaktadır.

Öğrenciler dersane veya kurslara devam ederken yol parası, yemek vb. için ya da kitap, dergi ve testler için de çok yüksek harcamalar yapmaktadırlar (Saito, 2006: 105).

2.2.2.4. Aileler Üzerindeki Diğer Etkileri

Merkezi sınavlara bağlı olarak evlerde ‘imtiyazlı çocuk’ kavramı ortaya çıkmaktadır. Çocukların evdeki tek sorumluluğu ‘ders çalışmak’ olarak görülmekte, çocukların ev işlerinde yardımcı olması beklenmemektedir.

Sonuç olarak çocuklar sorumluluk sahibi bireyler olmak için gerekli birçok unsuru öğrenememekte ve sosyal yaşam için gerekli birçok tecrübeden uzak kalmaktadırlar (Saito, 2006: 105).

2.2.2.5. Ülkemizdeki Ortaöğretime Geçiş Sisteminin Ailelerin Sosyal Yaşantısı, Duygu ve Düşünceleri Üzerindeki Etkileri

Ortaöğretime geçişte aşılması gereken sınavların öğrenci ve velilere getirdiği yük yıllardır eğitim sistemimizin gündeminden düşmemektedir. Birçok aile üniversiteye giden yolun iyi bir orta öğretim kurumundan geçtiğini düşünmekte, çocuklarını sınavlara hazırlamak için tüm kaynaklarını seferber etmektedir. Bu sınavlar hem öğrenciler hem de aileleri için gittikçe artan büyük bir baskı ve kaygıya yol açmaktadır.

Çocuklarını orta öğretim kurumlarının merkezi seçme sınavlarına hazırlayan velilerin büyük çoğunluğunun çocuklarını dershaneye yolladıkları, özel dersler aldirdıkları gözlenmektedir (Ural ve Erkin, 2002: 185-187). Öğrenci başına kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezi nedeniyle yapılan ödemeler toplamının toplam özel harcama içindeki payı %68,13 olmaktadır. Öğrenci başına yapılan toplam özel harcama miktarının yarısından fazlasının kurs, dersane, özel ders ve etüt merkezleri için yapıldığı göz önüne alındığında sınavlara hazırlık kapsamında ailelerin yaptığı harcama miktarının büyüklüğü ortaya çıkmaktadır (Serdar Kahveci, 2009).

Günlük yaşamlarını sınav hazırlıklarına göre az ya da çok değiştiren aileler, bir yandan da aile bütçelerine göre sınav hazırlıklarına bir pay ayırmaktadırlar. Tüm bu yorucu hazırlıklar öğrenci ve velisi için kişisel özelliklerine, sınava atfettikleri öneme, eğitimle ilgili algılamalarına, kaygıyla başa çıkma yollarını kullanımına göre değişse de uzun süren kaygılı bir dönem yaratmaktadır (Ural ve Erkin, 2002: 85-187).

Aile bir sistem, dinamik bir bütündür. Bir çocuğun sınava giriyor olması bütün aileyi etkilemekte; sınava adeta tüm aile girmektedir. Ailenin günlük yaşamı, çocuğun dersane ve sınava hazırlık çalışmalarına göre ayarlanmaktadır. Anne babaların kendi aralarında konuştukları en önemli gündem maddelerinden biri sınavlardır. Hatta

komşularla, akrabalarla birlikteyken çocuğun sınavlardaki başarısı diğerlerini ezmek için, itibar kaynağı olarak kullanılır.

Ortaöğretime geçiş sisteminin değişmesiyle birlikte sınavların 3 yıla yayılması, sınava hazırlık çalışmalarının ilköğretim 4.-5. sınıftan itibaren başlamasına neden olmaktadır. Sosyal, sanatsal ve sportif etkinlikler iyice azalmakta, çocuklar arkadaşlarıyla daha erken dönemlerde yarışmaya başlamaktadır (Aktaş, 2008).

Öncelikle, uzun, yorucu ve zahmetli bir sınava hazırlanma süreci, gençlerimiz ve çocuklarımız üzerinde bir takım olumsuz etkiler meydana getirmekte, olası bir başarısızlık durumunda, zararlı etkiler, kalıcı hasarlara neden olmaktadır. Bu sorundan doğrudan etkilenen kesim, öğrencilerin anne – babaları başta olmak üzere aile bireyleridir. Gerek maddi gerekse manevi açıdan yıpranan anne babalar, çocukları üzerinde zaman zaman baskı oluşturmakta, onlarla çeşitli iletişim sorunları yaşamaktadırlar (Aydın, 2008).

Her yıl milyonlarca aile, sınav hazırlıkları içinde olan çocuklarının başarısı için elinden gelenin en iyisini yapma arayışı içine girer. Bu aileler kaygılıdır ve içinde bulundukları durumda çoğu kez bunalmış ve çaresiz hissederler. Bunalmış ve çaresiz hissetmek, öfkeye götürür. Aile ortamında çocuk başarıya yönlendirilmek istenir, ama kaygılı, bunalmış, çaresiz ve öfkeli anne ve babalar, bu duygular içinde çoğu kez, onlara destek yerine köstek olurlar (Cüceloğlu, 2008: 133).

Anne ve babalar kaygılıdır. Çünkü çocuklarının sınavda başarılı olmasını isteyen kendileri gibi milyonlarca anababa vardır. Ökelidirler. Çünkü okul masrafları dışında, dershaneye, özel derse önemli miktarlarda paralar harcarlar. Harcanan paralar iyi bir okulu kazanmayı garanti etmez. Sonuçta sınırlı bir kontenjan vardır. İşte bu durumdaki anababalar güç hiyerarşisi içinde güçlüden güçsüze doğru, farkına varmadan bir eziyet etme ve bunalma mekanizması başlatır ve tüm aile, özellikle sınava girecek çocuk, bundan nasibini alır (Cüceloğlu, 2008: 12-14).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Ortaöğretime geçişte uygulanan Seviye Belirleme Sınavlarının (SBS'lerin), çocukları 6, 7 veya 8. sınıfta öğrenim gören ailelerin sosyal yaşantıları üzerindeki etkileri, bu ailelerin sınavlara ilişkin duygu ve düşünceleri ve ortaöğretime geçiş sisteminin öğrencilerin dershaneye ve özel derse yönelmesine etkileri, anket uygulanarak belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya İlçesi ve Keçiören İlçesinde yansız örneklem yoluyla üçer ilköğretim okulu olmak üzere, toplam altı ilköğretim okulu seçilmiştir. Belirlenen her bir okuldan altıncı sınıftan sekizinci sınıfa kadar her sınıf düzeyinde bir şube yansız olarak seçilmiştir. Böylece araştırma kapsamında toplam 18 şubede okuyan öğrencilerin velilerine uygulanmak üzere 600 anket dağıtılmıştır. Dağıtılan bu anketlerden 359'u işleme alınabilmiştir. Tablo 3'te çalışma grubunu oluşturan ilköğretim okulları ve bu okulların bulundukları ilçeler verilmiştir.

Çalışma grubundaki okulların idarecilerinden velilerin genel sosyo-ekonomik durumları hakkında bilgi edinilmiştir. Keçiören Cemal Gürsel İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin genel olarak sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocukları oldukları ve SBS'ye hazırlık kapsamında kayda değer çalışma ve harcama yapmadıkları, Keçiören Çizmeci İlköğretim Okulu, Kalaba İlköğretim Okulu ve Çankaya Ahmet Haşim İlköğretim Okulu'nda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip velilerin bulunduğu ve SBS'ye hazırlık kapsamında yapılan çalışma ve

harcamalar açısından da heterojen özelliklere sahip oldukları ifade edilmiştir. Çankaya Mehmet Özcan Torunoğlu İlköğretim Okulu ve Tevfik İleri İlköğretim Okulu'ndaki velilerin ise sosyo-ekonomik düzeylerinin genel olarak orta ve üst seviyede olduğu, öğrencilerin çoğunun SBS'ye hazırlık çalışmalarına önem verdikleri belirtilmiştir.

Tablo 3

Çalışma Grubundaki Okullar ve Okulların Bulundukları İlçeler

İlçe	Okulun Adı	6.sınıf	7.sınıf	8. sınıf	Toplam
Çankaya	Mehmet Özcan Torunoğlu İ.O.	21	17	25	63
	Tevfik İleri İlköğretim Okulu	18	27	25	70
	Ahmet Haşim İlköğretim Okulu	21	14	13	48
Keçiören	Kalaba İlköğretim Okulu	26	20	18	65
	Cemal Gürsel İlköğretim Okulu	20	15	20	55
	Çizmeci İlköğretim Okulu	24	16	18	58
	Toplam	130	109	119	359

3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket 2 ana bölümden oluşmaktadır (EK1).

I. Bölüm ailelere ait demografik bilgiler ve sınava hazırlık çalışmaları ile ilgili toplam 33 sorudan oluşmaktadır. I. bölümün taslağını oluşturabilmek için öğrencilerin ortaöğretime geçişte uygulanan SBS'lere yönelik yaptıkları hazırlık çalışmaları, bu çalışmaların öğrenciler üzerindeki etkileri ve velilerin ortaöğretime geçiş sistemi ile ilgili düşünceleri araştırılmıştır. Anketin I. bölümünde Türk Eğitim Derneği tarafından geliştirilen “Ortaöğretime Geçiş ve Sınavlar - İlköğretim Veli Anketi” nden yararlanılmıştır (TED, 2010). Hazırlanan anket taslağı, uzman görüşüne sunulurken alınan görüş ve öneriler doğrultusunda yeniden şekillendirilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

II. Bölümde, Ural ve Erkin (2002) tarafından geliştirilen “Sınava Yönelik Algılanan Önem Ölçeği (SYAÖ): Veli Formu” kullanılmıştır. Ölçek, ailelerin sosyal yaşantısına dönük davranış değişimlerini, sınava ilişkin düşünce ve duygularını içeren

4'lü Likert tipi 50 maddeden oluşmaktadır. Daha önce Ural ve Erkin tarafından ön uygulama yapılarak geçerlik ve güvenirlik analizine tabi tutulduğundan, bu araştırmada ölçek için ön uygulama gereği duyulmamıştır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerliliği çocukları ortaöğretim sınavlarına hazırlanan 85 veliden oluşan bir örnekleme sınanmış, alfa güvenirlik katsayısı 0.92 olarak bulunmuş, faktör analizinde ortaya çıkan üç faktörün belirlenen boyutlara karşılık gelmesi geçerlilik kanıtı olarak kabul edilmiştir.

3.4.Verilerin Analizi

Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 03.03.2010 tarih ve 312/20297 sayılı yazısı ile anket uygulaması yapılmasına izin verilen Çankaya ve Keçiören İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlı ilköğretim okullarına gidilerek yöneticileri ile görüşmede bulunulmuştur. Her okulun 6, 7 ve 8. sınıflarından birer şube olmak üzere toplam 18 şube yansız örneklem yoluyla seçilmiş ve toplam 600 anket formu çoğaltılmıştır. Anket formunun içeriği ve yanıtlanması hakkında öğrencilere bilgi verilerek anket formları aileleri tarafından doldurulmak üzere öğrencilere dağıtılmıştır. Dağıtılan bu anketlerden 378'i toplanabilmiş, kalan 222 anket geri dönmemiştir. Toplanan anketler tek tek incelenmiş ve anketlerden 19'unda işleme alınacak değerler bulunmadığından elenerek 359 anket işleme alınmıştır.

Verilerin analizinde öncelikle velilerin bazı demografik özellikleri frekans ve yüzde dağılımları alınarak verilmiştir. Öğrencilerin SBS'ye hazırlık kapsamında yaptığı çalışmaların türlerinin ve sürelerinin frekans ve yüzde dağılımları ile velilerin yaptıkları harcamaların miktarları, verilerin dağılımının özelliklerine bağlı olarak özetlenmiş ve tablolastırılmıştır. Harcamaların aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak betimlenmiştir. Ailelerin sosyal yaşantılarında meydana gelen davranış değişimleri, ailelerin sınavlara ilişkin duygu ve düşüncelerine ilişkin anketin II. bölümünde yer alan 50 ifadenin frekans ve yüzde dağılımları alınarak tablolastırılmıştır. Veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler için SPSS 15.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri için toplanan verilerden elde edilen bulgular, tablo ve açıklamalarıyla birlikte verilmiş ve bunlara dayalı yorumlar yapılmıştır.

4.1. Araştırma Örneklemi ile İlgili Dağılımlar

Çalışma grubundaki velilerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4

Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kadın	250	69,6
	Erkek	109	30,4
Eğitim durumu	Okuryazar değil	2	0,6
	Okuryazar	3	0,8
	İlköğretim (ilkokul-ortaokul)	109	30,4
	Lise	136	37,9
	Yüksekokul/Üniversite	109	30,4
Eşinin Eğitim Durumu	Okuryazar değil	4	1,1
	Okuryazar	3	0,8
	İlköğretim (ilkokul-ortaokul)	139	38,7
	Lise	129	35,9
	Yüksekokul/Üniversite	80	22,3
Ailenin toplam geliri	500 TL’den az	19	5,3
	500 – 1000 TL arası	97	27,0
	1001 - 1500 TL arası	78	21,7
	1501 - 2000 TL arası	49	13,6
	2001 - 3000 TL arası	55	15,3
	3001 - 4000 TL arası	28	7,8
	4001 - 5000 TL arası	13	3,6
	5000 TL’den fazla	8	2,2
Çocuğunuzun cinsiyeti	Kız	208	57,9
	Erkek	149	41,5
Çocuğunuzun sınıfı	6.sınıf	130	36,2
	7.sınıf	109	30,4
	8.sınıf	119	33,1

Tablo 4 incelendiğinde, anketi dolduran öğrenci velilerinin %69,6'sının kadın, % 30,4'ünün erkek olduğu; öğrenim düzeylerine bakıldığında (en çok) %37,9'nun lise mezunu, eşlerinin (en çok) %38,7'sinin ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Verilere göre ailelerin %54'ü 1500 TL ve altında aylık gelire sahipken %4,5'i 1500 TL üzerinde aylık gelir sağlamaktadır.

Araştırmaya katılan 359 öğrenciden 208'i (%57,9) kız, 149'u (%41,5) erkektir. Bu öğrencilerden 130'unun (%36,29) 6. sınıfa; 119'nun (%33,1) 8. sınıfa; 109'nun (%30,4) ise 7. sınıfa devam ettiği görülmektedir.

4.2.Öğrencilerin Dershanelere, Kurs, Etüt ve Özel Derslere Devam Durumu

Ortaöğretime geçiş sisteminin öğrencilerin dershaneyle devam oranına etkilerini belirlemek amacıyla çocukların 1. sınıftan 8. sınıfa kadar dershaneyle devam durumları incelenmiş ve bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde SBS'ye hazırlık için 6. sınıf öğrencilerinin %55'inin dershaneyle gittiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %7'sinin 5. sınıfta, %4'ünün 4. sınıfta ve %2'sinin 3. sınıfta da dershaneyle gittiği anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin %61'nin dershaneyle devam ettiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %39'nun 6. sınıfta, %6'sının 5. sınıfta, %2'sinin 4. sınıfta da dershaneyle gittiği anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan 8. sınıf öğrencilerinin ise %71'nin dershaneyle devam ettiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %46'sının 7. sınıfta, %25'inin 6. sınıfta, %4'ünün 5. sınıfta ve %1'inin 4. sınıfta da dershaneyle gittiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5

Öğrencilerin Sınıflara Göre Dershanelere Devam Durumları

Dershaneyle gitti/gidiyor	Altıncı sınıflar (n=130)		Yedinci sınıflar (n=109)		Sekizinci sınıflar (n=119)	
	f	%	f	%	f	%
İlköğretim - 1. sınıf						
2. Sınıf						
3. Sınıf	3	2				
4. Sınıf	5	4	2	2	1	1
5. Sınıf	9	7	6	6	5	4
6. Sınıf	71	55	43	39	30	25
7. Sınıf			67	61	55	46
8. Sınıf					85	71

Genel değerlendirme yapıldığında dershaneye devam oranında özellikle 6. sınıftan 8. sınıfa doğru (6. sınıfların %55'i, 7.sınıfların %61'i ve 8. sınıfların %71'i) artış olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum ortaöğretime geçişte uygulanan SBS'lerin 6. sınıfta uygulanmaya başlanması ve SBS'lerin 8. sınıfa doğru ortaöğretime geçişteki etki oranlarının artmasıyla açıklanabilir.

Ayrıca Tablo 5'teki verilere göre, şu anda 8. sınıfa devam eden öğrencilerin %25'i; şu anda 7. sınıfa devam eden öğrencilerin ise %39'u 6. sınıfta da dershaneye gitmiştir. Şu anda 6. sınıfta olanlarınsa %55'i dershaneye devam etmektedir. Bu durum ortaöğretime geçiş sisteminin her geçen yıl 6. sınıfta dershaneye devam oranını artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan şu anda 8. sınıfa devam eden öğrencilerin %46'sı 7. sınıfta da dershaneye gitmiştir. Oysa şu anda 7. sınıfta olanların %61'i dershaneye devam etmektedir. Bu durum ortaöğretime geçiş sisteminin 7. sınıfta da dershaneye devam oranını artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Sonuç olarak 6, 7 ve 8. sınıflarda 3 ayrı seviye belirleme sınavı uygulanmasının dershaneye devam oranını giderek artırdığı söylenebilir.

Ortaöğretime geçiş sisteminin öğrencilerin özel ders alma oranına etkilerini belirlemek amacıyla çocukların 1. sınıftan 8. sınıfa kadar özel ders alma durumları incelenmiş ve bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde 6. sınıf öğrencilerinin %8'inin, 7. sınıf öğrencilerinin %13'nün, 8. sınıf öğrencilerinin ise %12'sinin özel ders aldığı görülmektedir. 6. sınıftan itibaren özel ders alma oranının artması da ortaöğretime geçişte uygulanan SBS'ler ile açıklanabilir.

Tablo 6

Öğrencilerin Sınıflara Göre Özel Ders Alma Durumları

Özel ders aldı/alıyor	Altıncı sınıflar (n=130)		Yedinci sınıflar (n=109)		Sekizinci sınıflar (n=119)	
	f	%	f	%	f	%
İlköğretim - 1. sınıf	1	1	2	2	1	1
2. Sınıf	2	2			2	2
3. Sınıf	2	2	1	1	1	1
4. Sınıf	5	4	6	6	6	5
5. Sınıf	6	5	4	4	5	4
6. Sınıf	11	8	6	6	8	7
7. Sınıf			14	13	6	5
8. Sınıf					14	12

Ortaöğretime geçiş sisteminin öğrencilerin etüt veya kurslara devam oranına etkilerini belirlemek amacıyla öğrencilerin 1. sınıftan 8. sınıfa kadar etüt veya kurslara gitme durumları incelenmiş ve bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7’ye bakıldığında araştırmaya katılan 6. sınıf öğrencilerinin %27’sinin, 7. sınıf öğrencilerinin %14’nün, 8. sınıf öğrencilerinin ise %12’sinin etüt veya kursa devam ettikleri görülmektedir. 6. sınıftan 8. sınıfa doğru etüt veya kursa devam oranının bu şekilde azalması, SBS’lerin 8. sınıfa doğru ortaöğretime geçişteki etki oranının artmasıyla birlikte öğrencilerin etüt veya kursun yerine dershaneye gitmeyi tercih etmeleriyle açıklanabilir.

Tablo 5, 6 ve 7 genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %62’sinin bu yıl dershaneye devam ettikleri, % 18’nin etüt veya kursa gittikleri, %11’nin ise özel ders aldıkları görülmektedir. Bu durum ortaöğretime geçişte uygulanan SBS’lere hazırlıkta öğrencilerin ve ailelerinin okullarda verilen öğretim çalışmalarını yetersiz bularak destek çalışmalarına ihtiyaç duyduklarının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tablo 7
Öğrencilerin Sınıflara Göre Etüt veya Kurs Gitme Durumları

Etüt veya kursa gitti/gidiyor	Altıncı sınıflar (n=130)		Yedinci sınıflar (n=109)		Sekizinci sınıflar (n=119)	
	f	%	f	%	f	%
İlköğretim - 1. sınıf	14	11	5	5	4	3
2. Sınıf	26	20	8	7	12	10
3. Sınıf	34	26	10	9	16	13
4. Sınıf	51	39	21	19	24	20
5. Sınıf	52	40	24	22	27	23
6. Sınıf	35	27	27	25	28	24
7. Sınıf			15	14	21	18
8. Sınıf					14	12

4.3. Ailelerin SBS’lere Hazırlık Çalışmaları için Yaptıkları Harcamalar

Ailelerin ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda SBS’ye hazırlık kapsamında yaptıkları harcamalar incelenmiş ve bulgular tablo 8, 9, 10, 11, 12 ve 13’te verilmiştir.

Tablo 8

Ailelerin Dershaneler İçin Yaptıkları Harcamaların Sınıflara Göre Dağılımı

Dershaneye bir yıl için yapılan toplam ödeme (TL)	N	$\bar{X}$	S
Altıncı sınıflar	67	1582,84	592,475
Yedinci sınıflar	65	1928,46	772,879
Sekizinci sınıflar	82	2025,49	1105,569
Toplam	214	1857,43	888,366

Tablo 8 incelendiğinde ailelerin 6. sınıfta dershanelere yıllık ortalama 1583 TL, 7. sınıfta yıllık ortalama 1928 TL, 8. sınıfta yıllık ortalama 2025 TL ödeme yaptıkları görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılanların bu yıl dershanelere ortalama 1857 TL harcama yaptıkları anlaşılmaktadır.

Ayrıca tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin dershaneye devam ederken, yol parası, yemek, çay, vb. için (dershane/etüt/özel ders ücreti ve materyalleri dışında) yıllık ortalama 1071 TL harcama yaptıkları görülmektedir.

Tablo 9

Öğrencilerin Dershaneye Devam Ederken, (dershane/etüt/özel ders ücreti ve materyalleri dışında) Yaptıkları Harcamaların (yol parası, yemek, çay, vb.) Sınıflara Göre Dağılımı

	Haftalık harcama			Yıllık harcama (haftalık harcama miktarı * 36 hafta)		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Altıncı sınıflar	70	23,46	24,069	70	844,56	866,484
Yedinci sınıflar	65	38,95	37,112	65	1402,20	1336,032
Sekizinci sınıflar	82	27,83	29,471	82	1001,88	1060,956
Toplam	217	29,75	30,960	217	1071	1114,56

Tablo 8 ve 9 birlikte değerlendirildiğinde dershane için yapılan yıllık toplam harcamanın ortalama 2928 TL olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin dershaneye devam

ederken yol parası, yemek, çay, vb. için bir yılda, yaklaşık olarak dersane ücretinin yarısından fazla harcama yaptıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %62'sinin ortaöğretime geçiş sınavlarına hazırlık amacıyla dershaneye devam ettikleri, dersane ücreti ve dershaneye devam ederken yaptıkları harcamaların ortalama 2928 TL olduğu birlikte değerlendirildiğinde dersanelerin sınavlara hazırlık sürecindeki maliyetinin büyüklüğünün kayda değer olduğu söylenebilir.

Aşağıda tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan ailelerin bu yıl etüt veya kurs için ortalama 392 TL harcama yaptıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 10

Ailelerin Etüt/Kurs İçin Yaptıkları Harcamaların Sınıflara Göre Dağılımı

Etüt/kurs için bir yılda yapılan toplam ödeme (TL)	N	$\bar{X}$	S
Altıncı sınıflar	23	418,91	378,460
Yedinci sınıflar	11	271,82	257,022
Sekizinci sınıflar	9	474,44	469,737
Toplam	43	392,91	372,047

Tablo 11

Öğrencilerin Derslere Göre Haftada Ortalama Kaç Saat Özel Ders Aldıklarının Dağılımı

	N	$\bar{X}$	S
Türkçe	7	2,29	1,704
Matematik	42	2,14	,843
Fen ve Teknoloji	10	1,90	,316
Sosyal Bilgiler	2	1,50	,707
Yabancı Dil	14	2,14	,770
Diğer derslerden herhangi biri	0		

Tablo 11'de öğrencilerin hangi derslerden özel ders aldıkları özetlenmiş, SBS'ye hazırlık için özel ders alan öğrencilerin velilerinin derslere göre yaptıkları harcamaların dağılımı ise tablo 12'de gösterilmiştir. Tablo 11'deki verilere göre

öğrenciler en çok matematik dersinden özel ders almaktadır. Tablo 12 incelendiğinde Matematik dersinden bir eğitim/öğretim yılı boyunca özel ders alan öğrencilerin velilerinin yıllık ortalama 1917 TL harcama yaptıkları söylenebilir.

Tablo 12

Ailelerin Özel Ders İçin Yaptıkları Harcamaların Dağılımı

	Haftalık özel ders ücreti			Yıllık özel ders ücreti (haftalık ödeme miktarı * 36 hafta)		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Türkçe	7	41,43	26,57	7	1491,42	956,51
Matematik	40	53,25	38,44	40	1917,00	1383,83
Fen ve Teknoloji	8	52,50	42,42	8	1890,00	1527,35
Sosyal Bilgiler	1	25,00	.	1	900,00	.
Yabancı Dil	12	35,42	15,29	12	1275,00	550,57
Diğer derslerden herhangi biri	0			0		

Ailelerin derslane/kurs/etüt ücreti dışında, kitap, dergi, testler ve benzeri için yaptıkları harcamalar Tablo 13’de özetlenmiştir. Tablo 13’e bakıldığında ailelerin kitap, dergi, testler ve benzeri için, derslane/kurs/etüt ücreti dışında yıllık ortalama 635 TL harcama yaptıkları görülmektedir. 6. sınıfta yapılan ortalama harcama 538 TL iken, 7. sınıfta ortalama 664 TL, 8. sınıfta ise 708 TL olmaktadır.

Tablo 13

Kitap, Dergi, Testler ve Benzeri için (derslane/kurs/etüt ücreti dışında)Yapılan Harcamaların Sınıflara Göre Dağılımı

Kitap, dergi, testler ve benzeri için yapılan harcama	Aylık harcama			Yıllık harcama (aylık harcama miktarı * 9ay)		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Altıncı sınıflar	100	59,80	63,897	100	538,20	575,073
Yedinci sınıflar	83	73,80	72,678	83	664,20	654,102
Sekizinci sınıflar	98	78,67	70,873	98	708,03	637,857
Toplam	281	70,52	69,268	281	634,68	623,412

Tablo 8’den Tablo 13’e kadar yer alan verilerle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında; öğrencilerin SBS’ye hazırlık amacıyla dershaneye, etüt veya kursa gitme, özel ders alma şeklinde sürdürdükleri destek çalışmalarına; bunların dışında SBS’lere hazırlık amacıyla kullandıkları kitap, dergi ve testlere ailelerinin yaptıkları harcamaların maliyetinin büyüklüğünün kayda değer olduğu söylenebilir.

4.4. Ailelerin, Ortaöğretime Geçiş Sisteminin Çocukları Üzerindeki Etkileriyle İlgili Bazı Gözlemleri

Ailelerin, çocuklarının SBS’lere hazırlık için yaptıkları çalışmalardan nasıl etkilendiklerine dair gözlemleri; çocuklarının SBS’lere hazırlanmak için harcadıkları zamanlarını ne tür bir etkinlikle değerlendirmelerini istedikleri; ortaöğretime geçişte okuldaki derslerde verilen notların da etki etmesi konusundaki düşünceleri araştırılmış ve Tablo 14, 15 ve 16’da özetlenmiştir:

Tablo 14

SBS’lere Hazırlık Çalışmalarının Öğrenciler Üzerindeki Etkileri

Sınava hazırlanmak için yaptığı çalışmalar çocuğunuzu nasıl etkiliyor?	f	%
Sınava hazırlanmak için yaptığı çalışmalar nedeniyle okuldan da sıkılıyor	80	22,3
Sınava girmek ve test çözmekten bun alıyor	155	43,2
Bazen sınavda başaramayacağını düşünerek ümitsizliğe kapılıyor	195	54,3
Olumlu ya da olumsuz hiç etkilemiyor	38	10,6
Diğer	34	9,5

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya katılan velilerin %54’nün çocuklarının bazen sınavda başaramayacağını düşünerek ümitsizliğe kapıldığı; %43’nün sınava girmek ve test çözmekten bunaldığı; %22’sinin sınava hazırlanmak için yaptığı çalışmalar nedeniyle okuldan da sıkıldığı; %11’nin ise bu sınavlardan olumlu ya da olumsuz hiç etkilenmedikleri görülmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen ve araştırmaya katılanların %10’unu oluşturan veliler de, genellikle çocuklarının uykusuz kaldıkları, çocuklarının aileleriyle birlikte zaman geçiremedikleri vb. şeklinde olumsuz görüşler belirtmişlerdir. Bu veriler değerlendirildiğinde, ailelerin SBS’lerin genel anlamda çocuklarını olumsuz yönde etkilediğini gözlemledikleri söylenebilir.

Tablo 15

Ailelerin SBS'ye hazırlık çalışmalarının yerine çocuklarının yapmasını istedikleri etkinlikler

Çocuğunuzun <u>sınava hazırlanmak için çalışmasaydı</u> , bu zamanı ne tür bir etkinlikle değerlendirmesini isterdiniz?	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
Okuldaki derslerine daha çok çalışmasını	292	81	67	19
Roman, hikaye, araştırma, şiir gibi kitapları okumasını	279	78	80	22
Resim, müzik ve benzeri sanat etkinliklerine katılmasını	201	56	158	44
Sportif bir etkinliğe katılmasını	236	66	123	34
Arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmesini	110	31	249	69
Ailece yapacağımız çeşitli etkinliklere katılmasını ya da birlikte daha çok zaman geçirmesini	245	68	114	32
Diğer	43	12	316	88

Tablo 15'e göre, ailelerin %81'i, çocukları SBS'lere hazırlanmak için çalışmasaydı, okuldaki derslerine daha çok çalışmasını; %78'i roman, hikaye, araştırma, şiir gibi kitapları okumasını; %68'i ailece yapacakları çeşitli etkinliklere katılmasını ya da birlikte daha çok zaman geçirmesini; %66'sı sportif bir etkinliğe katılmasını; %56'sı resim, müzik ve benzeri sanat etkinliklerine katılmasını; %31'i arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmesini istediklerini belirtmiştir.

Özellikle ailelerin %81'inin, çocuklarının SBS'lere hazırlanmak için çalışmasaydı, okuldaki derslerine daha çok çalışmasını istediklerini belirtmesi çocuklarının okul dışı kurumlarda (dershane, etüt vb.) verilen eğitime daha çok önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca elde edilen verilerden yola çıkılarak ortaöğretime geçiş sisteminden dolayı çocukların ailece yapılan etkinliklere; roman, hikaye, araştırma, şiir gibi kitaplar okumaya; sportif ve sanatsal etkinliklere yeterince zaman ayıramadıkları yorumu yapılabilir.

Tablo 16'ya göre; her öğrenci için derslerin ağırlıklı yılsonu puanları toplamının o derslere ait haftalık ders saati toplamına bölümü ile elde edilen Yılsonu Başarı puanının yani okuldaki derslerde verilen notların, ortaöğretime geçişte etkili olması konusunda araştırmaya katılan velilerin düşünceleri şöyledir: Velilerin %30'u notların adil olmadığını düşündüğü için doğru bulmadığını; %53'ü okul başarısının dikkate alınması açısından doğru bulduğunu; %15'i de bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde velilerin yaklaşık olarak yarısının okul başarısının dikkate alınması açısından notların hesaplamaya katılmasını

doğru bulduğu, diğer yarısının ise yaklaşık 3/5'nin notların adil olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Tablo 16

Ailelerin Ortaöğretime Geçişte Okuldaki Notların Etkili Olması Konusundaki Düşünceleri

Ortaöğretim Kurumlarına Yerleştirme Puanlarının hesaplanmasına okuldaki derslerde verilen notların hesaplamaya dahil edilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?		
	f	%
Notların adil olmadığını düşündüğüm için doğru bulmuyorum	106	29,5
Okul başarısının dikkate alınması açısından doğru olduğunu düşünüyorum	189	52,6
Bu konuda yeterli bilgiye sahip değilim	54	15,0
Yanıt vermeyen	10	2,8

4.5. Seviye Belirleme Sınavlarının (SBS'lerin), Ailelerin Sosyal Yaşantısına Etkileri ve Ailelerin Bu Sınavlara İlişkin Duygu ve Düşünceleri

Aşağıda araştırmaya katılan velilerin SBS'lere ilişkin duygu ve düşünceleri, ailelerin sosyal yaşantısına dönük davranış değişimleriyle ilgili bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Araştırmaya katılan velilerden, “1 Hiç Bana Uymuyor” dan “4 Tamamen Bana Uyuyor” a değişen 4 farklı yanıt seçeneğinden birini seçerek Sınava Yönelik Algılanan Önem Ölçeğinde (SYAÖ) yer alan 50 maddeyi yanıtlamaları istenmiştir. Tablo 17’de her bir maddenin frekans ve yüzde dağılımları hesaplanarak betimlenmiştir.

Tablo 17’de yer alan anketin, 1. sorusunu yanıtlayan velilerden 145’i yani yaklaşık %41’i çocuğunun SBS ile girilen bir okulda okumasının çok önemli olduğu düşüncesine tamamen katıldıklarını belirtmiş, 20’si yani yaklaşık %6’sı ise bu düşünceye hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, veliler için çocuklarının SBS ile kazanılan bir okulda okumasının önemli olduğu söylenebilir.

Anketin 2. sorusunu yanıtlayan velilerden 140’ı yani yaklaşık %39’u çocuğu SBS’de başarılı olamadığı takdirde çok üzüleceği ifadesinin tamamen kendisine uyduğunu, 83’ü yani yaklaşık %23’ü bu ifadenin kendisine çok uyduğunu belirtmiştir. Yaklaşık %6’sı ise çocuğu SBS’de başarılı olamazsa hiç üzülmeceğini ifade etmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, velilerin çocukları SBS’de başarılı olamazsa üzülecekleri sonucuna varılabilir.

Tablo 17

SBS'lerin Ailelerin Sosyal Yaşantısına Etkileri ve Ailelerin Bu Sınavlara İlişkin Duygu ve Düşünceleri

	Hiç Bana Uymuyor		Kısmen Bana Uyuyor		Bana Çok Uyuyor		Tamamen Bana Uyuyor	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Çocuğumun SBS ile girilen bir okulda okuması benim için çok önemlidir.	20	5,7	89	25,3	98	27,8	145	41,2
2. Çocuğum SBS'de başarılı olamazsa çok üzülürüm.	21	5,9	111	31,3	83	23,4	140	39,4
3. SBS'de başarısız olursa dünyanın sonu değil.	24	6,7	72	20,2	83	23,2	178	49,9
4. SBS ile şansımızı denemiş oluruz.	83	23,6	91	25,9	73	20,8	104	29,6
5. Çocuğumun SBS'de başarılı olamayacağını düşünmek bile istemiyorum.	111	31,3	106	29,9	66	18,6	72	20,3
6. Hayatımızı/tüm programımızı sınav hazırlıklarına göre ayarlıyorum.	96	26,8	138	38,5	70	19,6	54	15,1
7. Çocuğumun SBS'de başarılı olamayacağını düşününce uykularım kaçıyor.	186	52,4	100	28,2	35	9,9	34	9,6
8. Çocuğum SBS ile girilen bir okulda okursa ileride iyi bir meslek sahibi olur.	23	6,5	90	25,3	92	25,8	151	42,4
9. Ben elimden geleni yapıyorum.	4	1,1	40	11,3	111	31,3	200	56,3
10. Çocuğum bu sınavda başarılı olamazsa kendimi yenilmiş hissedirim.	194	54,5	86	24,2	40	11,2	36	10,1
11. Çocuğumun bu sınavda mutlaka başarılı olması gerek.	81	22,9	126	35,6	79	22,3	68	19,2
12. Sınavla girilen bir okulda okuması, üniversite sınavlarını kazanması için de çok önemli.	20	5,6	72	20,3	94	26,6	168	47,5
13. Çocuğumun bu sınavları kazanması için, ailecek tüm sosyal ilişkilerimizi azalttık.	95	26,5	137	38,3	65	18,2	61	17,0
14. Sınav vakti yaklaştıkça, dikkatimi toplamakta zorlanmaya başladım.	169	47,3	109	30,5	41	11,5	38	10,6
15. Sınav hazırlıkları konusu yüzünden, sık sık eşimle tartışıyorum.	234	66,3	71	20,1	29	8,2	19	5,4
16. Çocuğumuza verebileceğimiz en önemli şey, onun iyi bir eğitim almasıdır ki, bu da ancak iyi bir okulda okumakla olur.	12	3,4	59	16,5	88	24,6	199	55,6

Tablo 17 (devam)

	Hiç Bana Uyuyor		Kısmen Bana Uyuyor		Bana Çok Uyuyor		Tamamen Bana Uyuyor	
	f	%	f	%	f	%	f	%
17. Tüm vaktimi çocuğumun sınav hazırlıklarına, onu derse götürüp, getirmeye ayırdım	102	28,6	166	46,5	55	15,4	34	9,5
18. Çocuğumun sınav hazırlıklarıyla ilgilenecek vaktim yok.	220	62,0	84	23,7	35	9,9	16	4,5
19. Çocuğumun bu sınavlarda başarılı olması için gezmeyi, eğlenmeyi, arkadaş ziyaretlerini bıraktım.	91	25,5	159	44,5	54	15,1	53	14,8
20. Sınavı kazanamama ihtimali aklıma geldikçe, başım ağrıyor, midem bulanıyor, kendimi hasta gibi hissediyorum.	237	66,4	61	17,1	35	9,8	24	6,7
21. Çocuğum sınavla girilen bir okulda okursa, orada kazandığı arkadaşları, ileride işine yarayacaktır.	119	33,4	115	32,3	60	16,9	62	17,4
22. Bu kadar hazırlandıktan sonra kazanamazsa, etrafımızdaki insanların düşünecekleri beni rahatsız ediyor.	222	61,8	61	17,0	39	10,9	37	10,3
23. Kazanamazsa kazanamaz, benim için önemli olan çocuğumun ruh sağlığı.	15	4,2	45	12,7	71	20,1	222	62,9
24. Şimdiye kadar kazananlara bakıyorum ve çok sıkı çalışarak, hazırlanmanın şart olduğunu düşünüyorum.	8	2,3	64	18,1	101	28,5	181	51,1
25. Tüm gücümüzü bu sınavda başarılı olması için harcıyoruz ve aşırıya kaçtığımızı fark etsem bile, başka yolu olmadığını düşünüyorum.	99	27,7	124	34,6	79	22,1	56	15,6
26. Sınavda başarılı olursa, tüm çektiklerimize değecek.	27	7,6	65	18,4	99	28,0	162	45,9
27. İstikbali için SBS'lerde başarılı olması şart çünkü ona verebileceğimiz başka seçenek yok.	52	14,6	91	25,6	81	22,8	132	37,1
28. Çocuğumu aşırı baskı altında tutmanın yararı olmadığına inanıyorum.	36	10,2	66	18,6	70	19,8	182	51,4
29. Çocuğum sınavla girilen bir okulda okursa, ileride ne iş yaparsa yapsın, iyi yapacağını düşünüyorum.	56	16,0	113	32,2	104	29,6	78	22,2
30. Yabancı dil öğrenmek çok önemli ama çocuğum bu sınavlarda başarılı olamazsa, yabancı dil için başka bir seçenek denerim.	28	8,0	110	31,3	112	31,8	102	29,0

Tablo 17 (devam)

	Hiç Bana Uymuyor		Kısmen Bana Uyuyor		Bana Çok Uyuyor		Tamamen Bana Uyuyor	
	f	%	f	%	f	%	f	%
31. Yabancı dil tam anlamıyla ancak liseyi bir yabancı dilde okunursa öğrenilebilir.	105	30,0	121	34,6	73	20,9	51	14,6
32. Sınav hazırlıkları yaparken, çocuğun oyun, arkadaş, eğlence gibi faaliyetlerinin azaltılması gereklidir.	63	17,9	151	43,0	62	17,7	75	21,4
33. Sınav hazırlıkları boyunca, eşimi/diğer çocuklarımı ihmal ettiğim duygusuna kapılıyorum.	233	65,4	84	23,6	21	5,9	18	5,1
34. Sınavlara gerektiği gibi hazırlanabilmek için ailede herkesin bir müddet gezmeyi, eğlenmeği unutulması gerekli.	104	29,2	149	41,9	51	14,3	52	14,6
35. Çocuğum sınavda başarılı olamazsa, tüm çabalarımızın, emeklerimizin, paramızın boşa gittiğini düşünürüm.	156	44,1	110	31,1	37	10,5	51	14,4
36. Sınavla girilen bir okulda okursa, çocuğumun istikbali garanti altına alınır.	66	18,6	128	36,2	82	23,2	78	22,0
37. Sınavla girilen bir okulda bir yabancı dil öğrenmesi çok önemlidir.	24	6,9	96	27,6	112	32,2	116	33,3
38. Sınavla girilen bir okulda okursa, çocuğum iyi bir arkadaş çevresinde yetişir.	68	19,0	115	32,2	77	21,6	97	27,2
39. Artık sınavla girilen okullar dışında, iyi bir eğitim veren okul kalmadı.	91	25,8	111	31,4	72	20,4	79	22,4
40. Ailemizde, çevremizdeki öğrencilerin çoğu sınavla girilen bir okulda okuduğu için, çocuğumun da böyle bir okulda okumasını istiyorum.	107	30,3	88	24,9	81	22,9	77	21,8
41. Çocuğumu sınavda başarılı olması için zorluyorum.	94	26,3	136	38,1	62	17,4	65	18,2
42. Çocuğuma bu sınavda başarılı olmasının niye önemli olduğunu anlattım.	4	1,1	46	13,0	116	32,7	189	53,2
43. Çocuğumun bu sınavda başarılı olmasının önemini kavradığını sanmıyorum.	120	33,9	115	32,5	61	17,2	58	16,4
44. Çocuğumun elinden geleni yaptığına inanıyorum.	31	8,8	98	27,8	86	24,4	138	39,1
45. Çocuğum sınavda başarısız olursa, bu onun iyi hazırlanmadığını gösterir.	50	14,2	138	39,3	87	24,8	76	21,7

Tablo 17 (devam)

	Hiç Bana Uymuyor		Kısmen Bana Uyuyor		Bana Çok Uyuyor		Tamamen Bana Uyuyor	
	f	%	f	%	f	%	f	%
46.Çocuğum sınavda başarısız olursa, bizim onu yeterince hazırlamadığımızı düşünürüm.	86	24,4	147	41,6	61	17,3	59	16,7
47.Çocuğum sınavda başarısız olursa, eşimin tepkisinden çekiniyorum.	271	76,8	38	10,8	23	6,5	21	5,9
48.Çocuğumu bu kadar zorlamanın yanlış olduğunu biliyorum ama bu sistemde başka çare yok.	57	16,2	88	25,0	78	22,2	129	36,6
49. Çocuğum sınava hazırlanırken, onun beni endişelendirecek şekilde kaygı ve stres yaşadığını fark ediyorum	52	14,6	118	33,1	87	24,4	100	28,0
50. Benim ve çocuğumun kaygısı, sıkıntıları sınava girdikten sonra bitecektir.	51	14,4	104	29,4	68	19,2	131	37,0

Anketin 3. sorusunu yanıtlayan velilerden 178'i yani yaklaşık %50'si 'çocuğum SBS'de başarısız olursa dünyanın sonu değil' ifadesinin tamamen kendisine uyduğunu, 83'ü yani yaklaşık %23'ü bu ifadenin kendisine çok uyduğunu ifade etmiştir. Çocukları SBS'de başarısız olursa, dünyanın sonu değil düşüncesine hiç katılmayan (yaklaşık %7'si) ve kısmen katılan (yaklaşık %20'si) velilerin oranına bakıldığında bazı veliler için çocuklarının SBS'de başarısız olmasının velileri ne denli olumsuz etkileyebileceği anlaşılabılır.

4. maddeye ilişkin verilere bakıldığında, velilerin 4 seçeneği de yakın oranlarda işaretledikleri görülmektedir. Bu durum, velilerin yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'nün SBS'yi kazanmayı şans ile ilişkilendirebildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Anketin 5. sorusunu yanıtlayan velilerden 138'i (yaklaşık %39'u) "Çocuğumun SBS'de başarılı olamayacağını düşünmek bile istemiyorum" ifadesinin kendilerine tamamen ya da çok uyduğunu belirtmiştir. Velilerin %30'u da bu ifadenin kısmen kendilerine uyduğunu ifade etmiştir. Bu durum velilerin çocuklarının SBS'de başarılı olamayacağını düşünmek bile istemeyecek kadar SBS'yi önemli gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

6. maddeyi cevaplayan velilerin yaklaşık %27'si "Hayatımızı/tüm programımızı sınav hazırlıklarına göre ayarlıyorum" ifadesinin kendilerine hiç uymadığını, diğerleri ise

tamamen, çok ya da kısmen uyduğunu belirtmiştir. Bu verilere dayanarak, yaşamlarını çocuğunun sınav hazırlıklarına göre düzenleyen ailelerin oranının kayda değer olduğu söylenebilir.

9. maddeye ilişkin veriler incelendiğinde, velilerin yaklaşık yarısının “Çocuğumun SBS’de başarılı olamayacağını düşününce uykularım kaçıyor” maddesine hiç katılmadıkları görülür. Velilerin diğer yarısının yaklaşık 3/5’i ise bu maddenin kısmen kendilerine uyduğunu, 2/5’i tamamen veya çok uyduğunu ifade eder. Buradan velilerin yarısının çocuklarının SBS’de başarılı olamayacağını düşününce uykularını kaçırabilecek kadar SBS’ye önem verdikleri ve SBS’lerden etkilendikleri yorumu yapılabilir.

Tablo 17 incelendiğinde 8. maddeyi yanıtlayan velilerin sadece 23’nün yani yaklaşık %7’sinin çocuğu SBS ile girilen bir okulda okursa ileride iyi bir meslek sahibi olacağı düşüncesine hiç katılmadığı görülür. Bulgulara göre ailelerin SBS ile girilen bir okulda okursa çocuklarının ileride iyi bir meslek sahibi olacağına inandıkları ve buna bağlı olarak SBS’yi kazanmalarına önem verdikleri yorumu yapılabilir.

“Ben elimden geleni yapıyorum” maddesine ilişkin bulgulara bakıldığında velilerin %87’sinin “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini, sadece %1’inin ise “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretledikleri görülür. Verilere dayanarak ailelerin çocuklarının sınavı kazanabilmeleri için ellerinden geleni yaptıklarına inandıkları sonucuna varılabilir.

10. maddeden elde edilen bulgulara göre, velilerin yaklaşık olarak yarısı, çocuğu bu sınavda başarılı olamazsa kendini yenilmiş hissetmeyeceğini yani yıkılmayacağını belirtmektedir. Velilerin diğer yarısı ise kısmen yenilmiş ya da tamamen yenilmiş hissedeceğini ifade etmektedir. Buradan velilerin yarısının, çocukları SBS’de başarılı olamazsa kendilerini yenilmiş hissedebilecek kadar SBS’ye hazırlık çalışmalarına önem verdikleri ve çaba sarf ettikleri yorumunda bulunulabilir.

11. maddeyi yanıtlayan velilerin 4 seçeneği de yakın oranlarda işaretledikleri görülmektedir. Velilerin %23’ü çocuğunun SBS’de mutlaka başarılı olması gerektiği düşüncesinin kendisine hiç uymadığını belirtmektedir. Diğerleri ise bu düşüncenin kendilerine kısmen (yaklaşık %36), çok (yaklaşık %22) ya da tamamen (yaklaşık %19) uyduğunu ifade etmektedir. Bu durum velilerin çoğunun çocuklarının SBS’de mutlaka başarılı olması gerektiği düşüncesinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

12. soruyu yanıtlayan velilerin %75’inin “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini, %20’sinin “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini, sadece %6’sının ise “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Elde edilen

bulgulara göre, velilerin ileride çocuklarının üniversite sınavlarını kazanabilmesi açısından, SBS ile girilen bir okulda okumasını çok önemsedikleri söylenebilir.

13. maddeye, “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretleyerek cevap verenlerin oranı en fazla olup, yaklaşık %38’dir. Velilerin yaklaşık %35’i de “Bana Çok Uyuyor” ya da “Tamamen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Bulgular incelendiğinde ailelerin, çocuklarının sınav hazırlıkları boyunca sosyal ilişkilerini azalttıkları söylenebilir.

Tablo 17 incelendiğinde, velilerin yaklaşık olarak yarısının “Sınav vakti yaklaştıkça, dikkatimi toplamakta zorlanmaya başladım” ifadesine hiç katılmadıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan velilerin yaklaşık %23’ü bu ifadenin kendisine tamamen ya da çok uyduğunu belirtmektedir. Bu durum velilerin neredeyse yarısının sınav vakti yaklaştıkça bir ölçüde dikkatlerini toplamakta zorlanmaya başladığı şeklinde yorumlanabilir.

15. maddeye ilişkin verilere göre sınav hazırlıkları yüzünden sık sık eşyle tartışan velilerin oranı düşüktür. Velilerin büyük çoğunluğu (%66) sınav hazırlıklarından dolayı eşleriyle tartışmadığını ifade etmektedir.

16. maddede velilerin yarısından fazlası yani yaklaşık %57’si “Tamamen Bana Uyuyor” seçeneğini, sadece %3’ü ise “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Bulgulara dayanarak velilerin çocuklarına verebilecekleri en önemli şeyin iyi bir okulda iyi bir eğitim almalarını sağlamak olduğunu düşündükleri söylenebilir. Buna bağlı olarak çocuklarının iyi bir okulda okumaları için SBS’yi kazanmaları gerektiği göz önüne alındığında, velilerin bu sınavlara atfettikleri önemin arttığı şeklinde yorum yapılabilir.

“Tüm vaktimi çocuğumun sınav hazırlıklarına, onu derse götürüp, getirmeye ayırdım.” ifadesine velilerin 166’sı yani yaklaşık %47’si “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini, 102’si yani yaklaşık %29’u ise “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretleyerek katılım göstermiştir. Bu durum velilerin zamanlarının tümünü değil bir bölümünü, çocuklarının sınav hazırlıklarına ayırdığı şeklinde yorumlanabilir.

“Çocuğumun sınav hazırlıklarıyla ilgilenecek vaktim yok.” ifadesine velilerin %62’si “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini, yaklaşık %24’ü “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini, işaretleyerek katılım göstermiştir. Buna göre velilerin, çocuklarının sınav hazırlıklarıyla ilgilendikleri ve bunun için zaman ayırdıkları sonucuna varılabilir.

19. maddeye, “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretleyerek cevap verenlerin oranı en fazla olup, %44,5’tir. Velilerin yaklaşık %30’u da “Bana Çok Uyuyor” ya da

“Tamamen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Bulgular incelendiğinde velilerin, çocuklarının sınavlarda başarılı olması için gezmeyi, eğlenmeyi, arkadaş ziyaretlerini azalttıkları söylenebilir.

Velilerin yaklaşık olarak %66’sının “Sınavı kazanamama ihtimali aklıma geldikçe, başım ağrıyor, midem bulanıyor, kendimi hasta gibi hissediyorum.” ifadesine hiç katılmadıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan velilerin yaklaşık %34’ü bu ifadenin kendisine tamamen, çok ya da kısmen uyduğunu belirtmektedir. Bu durum velilerin neredeyse %34’ünün çocuklarının sınavı kazanamama ihtimali akıllarına geldikçe, kaygıya bağlı baş ağrısı, mide bulantısı, kendini hasta gibi hissetmek şeklinde olumsuzluklar yaşadıkları ve SBS’leri çok önemsedikleri şeklinde yorumlanabilir.

21. maddede, velilerin %34’ünün “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini, %33’ünün “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Buna göre çocuğu sınavla girilen bir okulda okursa, orada kazandığı arkadaşlarının ileride işine yarayacağını düşünen velilerin oranı az değildir.

Velilerin yaklaşık olarak %21’i çocuğu bu kadar hazırlandıktan sonra kazanamazsa, etraflarındaki insanların düşüneceklerinin kendilerini çok rahatsız edeceğini, %62’si ise hiç rahatsız etmeyeceğini belirtmiştir. 22. maddeye ilişkin verilere göre etraflarındaki insanların düşüneceklerinin kendilerini çok rahatsız edeceğini ifade eden velilerin oranı düşüktür.

23. maddeye, velilerin yaklaşık %83’ü “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini işaretleyerek katılım göstermiştir. Buna göre velilerin, çocuklarının ruh sağlığının, sınavı kazanmalarından daha önemli olduğunu düşündükleri söylenebilir.

24. maddeye, velilerin yaklaşık %80’i “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini işaretleyerek katılım göstermiştir. Buna göre velilerin, şimdiye kadar kazananlara bakarak çok sıkı çalışarak, hazırlanmanın şart olduğunu düşündükleri söylenebilir.

25. maddede velilerin yaklaşık %38’i “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor”, seçeneğini, %33’ü de “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Bulgulara dayanarak velilerin çoğunun çocuklarının bu sınavda başarılı olması için çabaladıkları ve aşırıya kaçtıklarını fark etseler de başka yolu olmadığını düşündükleri söylenebilir.

Velilerin %74’ü çocukları SBS’de başarılı olursa, tüm çektiklerine değeceğini düşünmekte, yaklaşık %8’i bu düşünceye katılmadığını belirtmektedir.

Velilerin yaklaşık %60'ı çocuklarının istikbali için SBS'lerde mutlaka başarılı olması gerektiğini çünkü onlara verebilecekleri başka seçenekleri olmadığını düşünmekte, yaklaşık %15'i ise bu düşünceye hiç katılmadığını belirtmektedir.

Velilerin yaklaşık % 10'u 28. maddede “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Buna göre velilerin genel olarak çocuklarını aşırı baskı altında tutmanın yararı olmadığına inandıkları söylenebilir.

29. maddede, velilerin % 16'sı “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Buna göre veliler, çocukları SBS ile kazanılan bir okulda okursa, ileride ne iş yaparsa yapsın, iyi yapacağını düşünmektedirler, şeklinde yorum yapılabilir.

“Yabancı dil öğrenmek çok önemli ama çocuğum bu sınavlarda başarılı olamazsa, yabancı dil için başka bir seçenek denerim.” ifadesine velilerin yaklaşık %61'i “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor”, seçeneğini, sadece %8'i “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretleyerek katılım göstermiştir. Bu durum velilerin SBS'yi bu kadar önemsemelerinin okullarda verilen yabancı dil eğitime çok da bağlı olmadığı, yabancı dil için başka alternatiflere yönelebilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

31. maddede velilerin yaklaşık olarak %36'sının “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini, %35'inin ise “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretledikleri göz önüne alındığında, yabancı dilin liseyi bir yabancı dilde okunursa öğrenilebileceğini düşünen velilerin oranı az değildir.

32. maddeye, “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretleyerek cevap verenlerin oranı en fazla olup, %43'tür. Velilerin yaklaşık %39'u da “Bana Çok Uyuyor” ya da “Tamamen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Bulgular incelendiğinde velilerin, sınav hazırlıkları yaparken, çocuğun oyun, arkadaş, eğlence gibi faaliyetlerinin azaltılması gerektiğini düşündüğü söylenebilir.

33. maddede, velilerin % 65,4'ü “Hiç Bana Uymuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Buna göre sınav hazırlıkları boyunca, eşini/diğer çocuklarını ihmal ettiği duygusuna kapılan velilerin oranı azdır, şeklinde yorum yapılabilir.

34. maddeye velilerin yaklaşık %42'si “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretleyerek cevap verdiğinden velilerin sınavlara gerektiği gibi hazırlanabilmek için ailedeki herkesin bir müddet gezmeyi, eğlenmeyi unutmaması gerektiği düşüncesine kısmen katıldığı söylenebilir.

Tablo 17 incelendiğinde, velilerin yaklaşık olarak %44'ünün “Çocuğum sınavda başarılı olamazsa, tüm çabalarımızın, emeklerimizin, paramızın boşa gittiğini düşünürüm” ifadesine hiç katılmadıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan velilerin yaklaşık %25'i bu

ifadenin kendisine tamamen ya da çok uyduğunu belirtmektedir. Bu durum velilerin neredeyse yarısından fazlasının çocuğu SBS’de başarılı olamadığı takdirde, çabaları, emekleri ve paralarının boşa gideceğini düşündüğü şeklinde yorumlanabilir.

36. maddeye ilişkin bulgulardan velilerin, sınavla girilen bir okulda okursa, çocuklarının istikbalinin garanti altına alınacağını düşündükleri sonucuna varılabilir.

37. maddedeki bulgulara göre, çocuklarının SBS ile girilen bir okulda bir yabancı dil öğrenmesi veliler için çok önemlidir.

Sınavla girilen bir okulda okursa, çocuğunun iyi bir arkadaş çevresinde yetişeceğini düşünen velilerin oranı yaklaşık olarak %49 iken, bu düşünceye kısmen katılan velilerin oranı yaklaşık %32’dir. Sınavla girilen okullar dışında, iyi bir eğitim veren okul kalmadığını düşünen velilerin oranı %43 iken, bu düşünceye kısmen katılan velilerin oranı yaklaşık %31’dir. Velilerin SBS ile kazanılan bu okullar hakkındaki görüşlerinin, onların gözünde SBS’nin öneminin artmasına ve çocuklarının SBS’ye hazırlık çalışmalarına ağırlık vermelerine neden olduğu söylenebilir.

“Ailemizde, çevremizdeki öğrencilerin çoğu sınavla girilen bir okulda okuduğu için, çocuğumun da böyle bir okulda okumasını istiyorum.” ifadesine “Hiç Katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek yanıt verenlerin oranı yaklaşık %30’dur. Buna göre velilerin çoğunun çocuğunun SBS’yi kazanmasını isteme nedenlerinden birinin çevrelerindeki çocukların bu sınavları kazanmış olması ve ailelerin bu konuyu itibar kaynağı olarak kullanması olduğu söylenebilir.

“Çocuğumu sınavda başarılı olması için zorluyorum.” ifadesine ‘Hiç Katılmıyorum’ seçeneğini işaretleyerek yanıt verenlerin oranı yaklaşık %26’dır. Buna göre velilerin çoğunun çocuğunu SBS’yi kazanması için bir şekilde zorladığı sonucuna varılabilir.

42. maddedeki bulgulara bakıldığında, velilerin çocuklarına SBS’de başarılı olmasının niye önemli olduğunu anlattıkları sonucuna varılabilir. 43. maddedeki bulgular incelendiğinde ise, velilerin yaklaşık %34’nün çocuğunun bu sınavda başarılı olmasının önemini kavradığını düşündükleri görülür.

Tablo 17 incelendiğinde, velilerin yaklaşık olarak %64’ünün çocuğunun elinden geleni yaptığına tamamen ya da çok, yaklaşık %28’nin de kısmen inandıkları, anlaşılmaktadır.

Buna karşın “Çocuğum sınavda başarısız olursa, bu onun iyi hazırlanmadığını gösterir.” diyen velilerin oranı yaklaşık %47 iken, kısmen gösterir diyen velilerin oranı yaklaşık % 39’dur. 45. maddede, velilerin %47’sinin “Tamamen Bana Uyuyor” ya da

“Bana Çok Uyuyor” seçeneğini, %39’unun “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Buna göre velilerin çoğunun, çocuklarının başarısızlığının, onların iyi hazırlanmadığının göstergesi olduğuna inandıkları yorumu yapılabilir.

Diğer taraftan 46. maddede, velilerin %34’ü “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini, %42’si “Kısmen Bana Uyuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Buna göre, veliler çocuklarının SBS’deki başarısızlığında kısmen kendilerini suçlu bulur ve başarısızlıklarını onları yeterince hazırlayamamalarına bağlarlar şeklinde yorum yapılabilir.

47. maddeyi yanıtlayanların %12’si “Tamamen Bana Uyuyor” ya da “Bana Çok Uyuyor” seçeneğini işaretlemiştir. Bulgulara göre, çocuğu sınavda başarısız olursa, eşinin tepkisinden çekinenlerin oranı düşüktür.

Velilerin yaklaşık %59’u ise çocuğunu bu kadar zorlamanın yanlış olduğunu bilmesine rağmen bu sistemde başka çare olmadığından zorladığını, %25’i de kısmen zorladığını ifade etmektedir.

49. maddede velilerin sadece %15’i çocuğu SBS’ye hazırlanırken kaygı ve stres yaşamadığını ifade etmiştir. Buna göre, çocukların çoğunun erken yaşlardan itibaren velilerini endişelendirecek boyutta kaygı ve stres yaşadıkları söylenebilir. Diğer taraftan velilerin %56’sı hem kendisi hem de çocuğunun kaygısı ve sıkıntılarının sınava girdikten sonra biteceğini, %29’u kısmen biteceğini belirtmiştir. Bu durum ortaöğretim ve yükseköğretime geçişte her yıl uygulanan sınavlarla açıklanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuç

2009–2010 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya İlçesi ve Keçiören İlçesinden seçilen toplam altı ilköğretim okulunda, ortaöğretime geçişte uygulanan SBS’lerin, ailelerin sosyal yaşantıları üzerindeki etkileri ve ailelerin bu sınavlara ilişkin duygu ve düşünceleri, anket uygulanarak belirlenmeye çalışılmıştır. Her okulun 6, 7 ve 8. sınıflarından birer şube olmak üzere toplam 18 şube yansız örneklem yoluyla seçilmiş ve 359 anket işleme alınmıştır.

Ortaöğretime geçişte uygulanan SBS’lere hazırlanmak amacıyla, araştırmaya katılan öğrencilerin %62’si dershaneye, % 18’i etüt veya kursa gitmekte; %11’i ise özel ders almaktadır. Bu durum öğrencilerin ve ailelerinin SBS’lere hazırlık için okullarda verilen öğretim çalışmalarını yetersiz bularak destek çalışmalara ihtiyaç duyduklarının göstergesi olarak yorumlanabilir.

TED’in 2010 yılı “Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi Raporu”na göre dershane sayısı 2001 yılında 1864 iken, 2010 yılında 2,24 kat artarak 4193’e ulaşmıştır. İlköğretimde sınava hazırlık amacıyla dershaneye giden öğrenci sayısı 1.891.648’dir. 2010’da dershaneye giden öğrenci sayısı SBS’ye başvuran öğrenci sayısına oranlandığında Türkiye genelinde öğrencilerin yaklaşık %60’ının dershaneye devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu oran da araştırma sonucunda elde edilen bulgularla örtüşmektedir.

SBS’ye hazırlık için 6. sınıf öğrencilerinin %55’inin dershaneye gittiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %7’sinin 5. sınıfta, %4’ünün 4. sınıfta ve %2’sinin 3. sınıfta da dershaneye gittiği anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin %61’nin dershaneye devam ettiği görülmektedir. Bu öğrencilerin %39’nun 6. sınıfta, %6’sının 5. sınıfta, %2’sinin 4. sınıfta da dershaneye gittiği anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan 8. sınıf öğrencilerinin ise %71’nin dershaneye devam ettiği

görülmektedir. Bu öğrencilerin %46'sının 7. sınıfta, %25'inin 6. sınıfta, %4'ünün 5. sınıfta ve %1'inin 4. sınıfta da dershaneye gittiği anlaşılmaktadır. Buradan dershaneye devam oranında özellikle 6. sınıftan 8. sınıfa doğru (6. sınıfların %55'i, 7.sınıfların %61'i ve 8. sınıfların %71'i) artış olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum SBS'lerin 6. sınıfta uygulanmaya başlanması ve 8. sınıfa doğru ortaöğretime geçişteki etki oranlarının artmasıyla açıklanabilir.

Diğer taraftan şu anda 8. sınıfa devam eden öğrencilerin %25'i; şu anda 7. sınıfa devam eden öğrencilerin ise %39'u 6. sınıfta da dershaneye gitmiştir. Şu anda 6. sınıfta olanlarınsa %55'i dershaneye devam etmektedir. Bu durum ortaöğretime geçiş sisteminin her geçen yıl 6. sınıfta dershaneye devam oranını artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Bu yıl 8. sınıfa devam eden öğrencilerin %46'sı 7. sınıfta da dershaneye gitmiştir. Oysa bu yıl 7. sınıfta olanların %61'i dershaneye devam etmektedir. Bu durum ortaöğretime geçiş sisteminin 7. sınıfta da dershaneye devam oranını artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Sonuç olarak 6, 7 ve 8. sınıflarda 3 ayrı seviye belirleme sınavı uygulanmasının dershaneye devam oranını giderek artırdığı söylenebilir.

Araştırmaya katılanlar bu yıl dershanelere ortalama 1857 TL harcama yapmaktadır. Ayrıca öğrencilerin dershaneye devam ederken, yol parası, yemek, çay, vb. için (dershane/etüt/özel ders ücreti ve materyalleri dışında) yıllık ortalama 1071 TL harcama yaptıkları görülmektedir. Buna göre dershane için yapılan yıllık toplam harcama ortalama 2928 TL'dir. Öğrencilerin %62'sinin ortaöğretime geçiş sınavlarına hazırlık amacıyla dershaneye devam ettikleri göz önüne alındığında, dershanelerin sınavlara hazırlık sürecindeki maliyetinin büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin % 18'i etüt veya kursa gitmekte ve aileleri bunun için ortalama 392 TL harcama yapmaktadır. 6. sınıf öğrencilerinin %27'si, 7. sınıf öğrencilerinin %14'ü, 8. sınıf öğrencilerinin ise %12'si etüt veya kursa gitmektedir. 6. sınıftan 8. sınıfa doğru etüt veya kursa devam oranının bu şekilde azalması, SBS'lerin 8. sınıfa doğru ortaöğretime geçişteki etki oranının artmasıyla birlikte öğrencilerin etüt veya kursun yerine dershaneye gitmeyi tercih etmeleriyle açıklanabilir.

Araştırmaya katılan 6. sınıf öğrencilerinin %8'i, 7. sınıf öğrencilerinin %13'ü, 8. sınıf öğrencilerinin ise %12'si özel ders almaktadır. Öğrencilerin en çok matematik dersinden özel ders aldıkları görülmektedir. Matematik dersinden bir eğitim/öğretim yılı boyunca özel ders alan öğrencilerin velilerinin yıllık ortalama 1917 TL harcama yaptıkları söylenebilir. Aileler dershane/kurs/etüt ücreti dışında, kitap, dergi, testler ve benzeri için ise yıllık ortalama 635 TL harcama yapmaktadırlar.

SBS'ye hazırlık amacıyla öğrencilerin dershaneye, etüt veya kursa gitme, özel ders alma şeklinde sürdürdükleri destek çalışmalarına; bunların dışında SBS'lere hazırlık amacıyla kullandıkları kitap, dergi ve testlere ailelerinin yaptıkları harcamaların maliyetinin büyüklüğünün kayda değer olduğu; öğrencilerin ve ailelerinin okul dışı kurumlara, özellikle dershanelere olan bağımlılığının giderek arttığı söylenebilir.

TED'in 2010 yılı raporuna göre; ailelerin 1 yılda ortaöğretime geçiş sınavları için yaptığı harcamaların 8.082.838.965 TL olduğunu ortaya koyması da bu sonucu destekler niteliktedir. Sınava hazırlık için harcanan kaynaklar neredeyse 2009 yılı yükseköğretim bütçesi (8.772.719.225 TL) kadardır. Kısacası sınava hazırlık sektörü dershaneler, özel dersler, etütler ve kurslarla birlikte ailelere ağır bir yük getirmekte, ülke genelinde çok büyük bir kaynak heba olmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, SBS'lere hazırlık çalışmalarına ilişkin velilerin %54'ü çocuklarının bazen sınavda başaramayacağını düşünerek ümitsizliğe kapıldığını; %43'ü sınava girmek ve test çözmekten bunaldığını; %22'si sınava hazırlanmak için yaptığı çalışmalar nedeniyle okuldan da sıkıldığını; %11'i ise bu sınavlardan olumlu ya da olumsuz hiç etkilenmediklerini gözlemlemektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen ve araştırmaya katılanların %10'unu oluşturan veliler de, genellikle çocuklarının uykusuz kaldıkları, çocuklarının aileleriyle birlikte zaman geçiremedikleri vb. şeklinde olumsuz görüşler belirtmektedir. Kısacası ailelerin, SBS'lerin genel anlamda çocuklarını olumsuz yönde etkilediğini gözlemledikleri söylenebilir.

Ayrıca ailelerin %81'i, çocukları SBS'lere hazırlanmak için çalışmasaydı, okuldaki derslerine daha çok çalışmasını istediklerini belirtmektedir. TED'in 2010 yılında 12 ilde 1895 veli üzerinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre bu oran %80 olup bulgular birbiriyle tutarlıdır. Bu bulgulara göre çocukların okul dışı kurumlarda (dershane, etüt vb.) verilen eğitime daha çok önem verdikleri sonucu çıkarılabilir.

Ailelerin %78'i çocuklarının roman, hikaye, araştırma, şiir gibi kitapları okumasını; %68'i ailece yapacakları çeşitli etkinliklere katılmasını ya da birlikte daha çok zaman geçirmesini; %66'sı sportif bir etkinliğe katılmasını; %56'sı resim, müzik ve benzeri sanat etkinliklerine katılmasını; %31'i arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmesini istediklerini belirtmektedir. Buna göre ortaöğretime geçiş sisteminden dolayı çocuklar ailece yapılan etkinliklere; roman, hikaye, araştırma, şiir gibi kitaplar okumaya; sportif ve sanatsal etkinliklere yeterince zaman ayıramamaktadır.

Diğer taraftan velilerin yaklaşık olarak yarısının okul başarısının dikkate alınması açısından notların hesaplamaya katılmasını doğru bulduğu, diğer yarısının yaklaşık 3/5'nin ise notların adil olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Sınava Yönelik Algılanan Önem Ölçeğinde (SYAÖ) yer alan 50 maddenin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında, sınav hazırlıklarının hem öğrenciler hem aileleri için zorlayıcı olduğu; gerek öğrencilerin gerekse ailelerinin kaygı ve stres yaşadığı; ailelerin sosyal yaşamlarını değiştirerek, çocuğunun sınav hazırlıklarına göre yeni bir yaşam programı düzenleyebildiği ve sınav hazırlıklarının tüm aileyi etkileyebildiği sonucuna varılmaktadır.

Ayrıca velilerin çoğu, SBS ile kazanılan okullarda okumayı üniversiteye girişte başarılı olmanın ilk adımı olarak görmekte, çocuklarının iyi bir işe ve iyi bir geleceğe sahip olabilmesi için SBS'de başarılı olması gerektiğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra bu okullarda yabancı dil eğitimi verilmesi ve başarılı çocukların okuması gibi faktörler de velilerin SBS'leri çok önemli olarak algılamalarına neden olmaktadır. Bunların tümüne bağlı olarak velilerin, çocuklarının gelecekteki eğitim yaşantısı konusunda duygusal sıkıntılar yaşadıkları ve çocuklarının bu sınavlarda başarısız olması durumunda üzülecekleri söylenebilir.

5.2. Öneriler

2007/2008 eğitim/öğretim yılında uygulamaya konulan OGES ile birlikte, öğrenciler kendilerini çok küçük yaşlardan itibaren (11-14 yaş) bir sınav ve rekabet ortamının içinde bulmaktadırlar. Ortaöğretime geçişte uygulanan SBS'ler, temelde sınırlı sayıda kontenjanı bulunan Anadolu ve Fen Liselerine öğrenci yerleştirmeyi sağlayacak eleme sınavları niteliği göstermektedir. Anadolu ve Fen Liselerinin üniversiteyi kazandırma oranının yüksek olması, bu liselere olan talebi artırmaktadır.

Sınavların 3 yıla yayılmasıyla birlikte, sınavlara hazırlık çalışmaları daha erken dönemlerde başlamakta; araştırma sonucunda elde ettiğimiz ve yukarıda belirtilen aileler ve öğrencileri etkileyen birçok olumsuz sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bunun için öncelikle ilköğretimde okullar arasında kaynak dağılımında ve akademik başarıdaki eşitsizlikler azaltılmalı ve nasıl daha erdemli ve sosyal becerileri gelişmiş insanlar yetiştirilebileceğine odaklanılmalı; eğitim öğretim sistemi üzerindeki sınav baskısı kaldırılmalıdır. SBS'lerden elde edilen sonuçlar, kazanımların ölçülmesi;

iller, bölgeler arası eēitim farklarının ortaya çıkarılması ve bunların giderilmesi için kullanılmalıdır.

 lk ēretimden itibaren  ērenciler ilgi ve yetenekleri doērultusunda orta ēretim kurumlarına yönlendirilmeli ve orta ēretim yeniden yapılandırılmalıdır. Orta ēretimdeki lise  e itliliēi, özellikle Anadolu ve Fen Liselerinin “elit” liseler olarak algılanması,  lk ēretimdeki  ērenciler ve velileri üzerinde bu okullara giriş açısından baskı oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle orta ēretimde  ērencileri bir üst akademik eēitime hazırlayacak genel liseler ve bir mesleēe ya da bir üst düzey mesleki eēitime hazırlayacak meslek liseleri olmak üzere ikili bir yapı oluşturulması gerekmektedir. Bunun için meslek liseleri daha cazip hale getirilmeli, ilgili tüm çevreler ve kamuoyunca desteklenmelidir.

Bu araştırmanın bulguları ile SBS’lerin, ailelerin sosyal yaşantılarına; dershanelere ve özel derse yönelmeye etkileri; ailelerin bu sınavlara ilişkin duygu ve düşünceleri ortaya konarak SBS’ler ile ilgili tartışma ve politikalara ışık tutulmaya çalışılmıştır. Araştırma bulguları sınırlı sayıda örneklem aracılığıyla elde edilmiştir. Bu konuda yapılacak yeni araştırmalarda farklı illerden örneklemeler seçilmesi ve ülke genelini temsil eden bulgular elde edilmesi, genelleme yapılabilmesi açısından daha fazla sonuç ortaya koyacaktır.

Yapılacak yeni araştırmalarla velilerin cinsiyeti, eēitim durumları, gelir düzeyleri, çocuklarının sınıfı ile bu sınavlara ilişkin duygu ve düşünceleri ve bu sınavlara baēlı olarak sosyal yaşantılarında meydana gelen davranış deēi imleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadıēı; çocuklarını dershaneye gönderen ve göndermeyen ya da çocuklarını başarılı ya da başarısız olarak algılayan velilerin SBS’lere ilişkin duygu ve düşünceleri ve bu sınavlara baēlı olarak sosyal yaşantılarında meydana gelen davranış deēi imleri arasında anlamlı bir fark olup olmadıēı yönünde sonuçlar elde edilmesi de uygulanan sınavların aileler üzerindeki etkilerini ortaya koymakta yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akçay, C. (2006). *Türk eğitim sistemi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aktaş Salman, U. (2008). Milli eğitim ne yapsa dersanelere yarıyor. Web: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=252757> adersinden 12 Nisan 2008 tarihinde alınmıştır.
- Akyüz, Y. (2006). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 – M.S. 2006*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Amrein, A. L., Berliner, D., C. (2002, March). High-stakes testing, uncertainty and student learning. *Education Policy Analysis Archives*, 10 (18). 1-74. Web: <http://epaa.asu.edu/ojs/article/view/297/423> adresinden 10 Şubat 2010 tarihinde alındı.
- Ankara Fen Lisesi' nin Tarihçesi. Web: <http://www.ankarafenlisesi.k12.tr> adresinden 15 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- Arslan, M.; Öner, F. (2004). *Türkiye'de İlköğretimden Orta Öğretime Geçişin Düzenlenmesi Üzerine Düşünceler ve Gelişmiş Ülkelerden Örnekler*. İçinden: Orta Öğretimde Yeniden Yapılanma Sempozyum 20-22 Aralık 2004 Bildiriler. Ankara: MEB Yayınları. 30-48.
- ATO (Ankara Ticaret Odası) (2004). *Dersaneler dosyası*. Web: <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=235&l=1> adresinden 5 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi kuruluşlar ve tarihçeler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Aydın, S. (Haziran 2008). Orta ve yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçme sistemi: bir öneri. *Üniversite ve Toplum, Cilt 8, Sayı 2*. Web: <http://www.universitetoplum.org/text.php3?id=363> adresinden 1 Aralık 2009 tarihinde alınmıştır.
- Başar, E. (1999). *Milli eğitim bakanlarının eğitim faaliyetleri 1960-1971*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Başaran, İ. E. (2006). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Baykal, A. (2007). Sınav Sistemi Değişti, Tartışması Değişmedi. (Haber: U. Aktaş Salman, 10 Mart 2007). Web: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=215152> adresinden 5 Mart 2008 tarihinde alınmıştır.
- Benli, M. H. (2009). Danıştay Okulda Davranış Puanını Sildi. *Radikal Gazetesi*. Web: <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=926141> adresinden 16 Mart 2009 tarihinde alınmıştır.

- Bozgeyik, M. (2008). Eğitimin Sorunlu Yüzü Ortaya Çıktı. Web: <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=9420549> 15 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- Cüceloğlu, D. (2008). *Başarıya götüren aile. Sınav döneminde anababalık.* (5. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, K., Gülseren H. Ö. (2003). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi, sayı:160*. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.htm>, adresinden 20 Haziran 2008 tarihinde alınmıştır.
- Çomak, E. (1997). *Özel dershanelerdeki mesleki rehberlik faaliyetleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Doğan, O. (2002). *Türkiye’de özel dershaneler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Dönmez, C. (2005). Atatürk ve Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim. Web:http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CCengiz%20D%C3%96NMEZ%5C255-268.pdf; adresinden 20 Haziran 2008 tarihinde alınmıştır.
- DPT. *Devlet planlama teşkilatı müsteşarlığı dokuzuncu kalkınma planı.* (2007 – 2013). Web: http://plan9.dpt.gov.tr/oik51_yuksekogretim/51egitimy.pdf adresinden 11 Kasım 2007 tarihinde alınmıştır.
- Dünya Bankası Raporu. (2005). *Türkiye eğitim sektörü çalışması. Okul öncesi eğitimin orta öğretime etkili, adil ve verimli bir eğitim sisteminin sürdürülebilir yolları.* Web:http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1142415001082/ESS_Executive_Summary_Turkish.pdf adresinden 3 Kasım 2007 tarihinde alındı.
- EĞİTEK (Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) (2005). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) kılavuzu.* <http://egitek.meb.gov.tr/Sinavlar/Klavuz/2005/2005OKSekilavuz.pdf> adresinden 28 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- EĞİTEK (Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü). (2006a). *Ölçme değerlendirme ve açıköğretim kurumları daire başkanlığı tarihsel gelişim.* <http://egitek.meb.gov.tr/Sinavlar/OlcmeHakkinda.html> adresinden 27 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- EĞİTEK (Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü). (2006b). *Açık öğretim lisesi tarihçesi.* Web:http://www.aol.meb.gov.tr/sayfa_goster.asp?ID=50 adresinden 26 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- EĞİTEK. (2007a). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) e-başvuru kılavuzu.* <http://oks2007.meb.gov.tr/tercih.htm> adresinden 28 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.

- EĞİTEK. (2007b). *Okullar ve program/ dal tanıtım bilgileri*. Web: http://oks2007.meb.gov.tr/oks_okul.htm adresinden 25 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- EĞİTEK. (2008). *Orta öğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) e-başvuru kılavuzu*. Web: http://oges.meb.gov.tr/oks/docs/2008_oks_kilavuz.pdf adresinden 28 Temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- Eğitimsen (2008). *Basın açıklamalarımız*. Web:<http://www.turkegitimsen.org.tr/modules.php?name=News&file=print&sid=960> adresinden 4 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- Erdoğan, İ. (2007). Ortaöğretime Geçiş Sistemi Üzerine Bazı Mülahazalar Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/> adresinden 18 Aralık 2007 tarihinde alındı.
- Ergün, M. (1997). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Eurydice (2007a). National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms: Germany. Web: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/047DN/047_DE_EN.pdf adresinden 2 Eylül 2008 tarihinde alınmıştır.
- Eurydice (2007b). National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms: Austria. Web: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/047DN/047_AT_EN.pdf adresinden 2 Eylül 2008 tarihinde alınmıştır.
- Eurydice (2007c). National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms: United Kingdom. Web:http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/047DN/047_UN_EN.pdf adresinden 2 Eylül 2008 tarihinde alınmıştır.
- Eurydice (2007d). National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms: France. Web:http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/047DN/047_FR_EN.pdf adresinden 2 Eylül 2008 tarihinde alınmıştır.
- Eurydice (2008). National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms: Greece. Web:http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/047DN/047_EL_EN.pdf adresinden 2 Eylül 2008 tarihinde alınmıştır.
- Gelişli, Y. (2000). Anadolu öğretmen liselerinin kuruluşu ve gelişimi. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/gelisli.htm> adresinden 26 Haziran 2008 tarihinde alınmıştır.
- Gök, F. (2005). Üniversiteye girişte umut pazarı: Özel dershaneler . *Toplum Bilim ve Eğitim*. Web: <http://www.acikradyo.com.tr/i/img/text/OzelDershane.htm> adresinden 5 Kasım 2007 tarihinde alındı.
- Güçlü, Abbas (2008a). Çelik'in SBS kandırmacası. Web:<http://www.medyatext.com.tr/V1/Pg/ColumnDetail/ColID/11390> adresinden 4 Ocak 2009 tarihinde alınmıştır.

- Gülcan, M. G. (2003). *Avrupa Birliğine adaylık sürecinde Türkiye eğitim sisteminin yapısal sorunları ve yapısal uyum modeli araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kara, M. (2001). *Türk ve Fransız eğitim sistemlerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karip, E. (2007a). Dahabir-Ortaöğretime geçiş ve OKS-. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, sayı 49. Web: <http://www.pegem.net/akademi/3-2833-Dahabir-Ortaogretime-Gecis-ve-OKS-.aspx> adresinden 25 Aralık 2007 tarihinde alındı.
- Karip, E. (2007b). Dahabir. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, sayı 51. <http://www.pegem.net/akademi/3-4125-Daha-Bir.aspx> adresinden 25 Aralık 2007 tarihinde alındı.
- Karip, E. (2008). Dahabir-Eğitimde sınav kısır döngüsü-. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, sayı 54. 149-150. Web:<http://www.pegem.net/akademi/3-9894-Daha-bir-Egitimde-Sinav-Kisir-Dongusu.aspx> adresinden 15 Aralık 2008 tarihinde alınmıştır.
- Kayapınar, E. (2006). *Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS)'na hazırlanan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi (Afyonkarahisar İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kutluer, Saliha (2001). *Üniversite giriş sınavındaki sistem değişikliğinin ortaöğretim kurumları ve özel dershanelere etkileri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Madaus, G., Russel, M., Higgins, J. (2009). The paradoxes of high stakes testing. *Information Age Publishing Inc*. Web: http://books.google.com.tr/books?id=HPHXUAGSnI0C&printsec=frontcover&dq=The+Paradoxes+of+High+Stakes+Testing&source=bl&ots=j5aR29LZZs&sig=07CPUdSjYQ8dGhe28-hbG7gd8TA&hl=tr&ei=rVOBS660H8WH4Qaz5bjVBg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAsQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false adresinden 10 Şubat 2010 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2006a). *Türk Milli Eğitim Sistemi*. Web:http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2006/takvim/egitim_sistemi.html adresinden 30 Mayıs 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2006b). *Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim sistemleri*. T.C. MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2007a). *64 soruda ortaöğretime geçiş sistemi*. http://oges.meb.gov.tr/docs/64_soru.pdf adresinden 1 Kasım 2007 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2007b). *Ortaöğretime geçiş modeli basın açıklaması*. Web: <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2007/egitek/oks2007/oks2007basinaciklamasi.pdf> adresinden 1 Kasım 2007 tarihinde alınmıştır.

- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2007c). *Türk Milli Eğitim Sistemi*. Web: <http://munster.meb.gov.tr/mesistemi.htm> adresinden 11 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2007d). *Ortaöğretime geçiş sistemi*. Genelge. Sayı: B.08.0.ETG.0.21.02.01.209.1/27442 Web: <http://oges.meb.gov.tr/docs/genelge.pdf> adresinden 10 Mayıs 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008a). *Anadolu liseleri yönetmeliği*. Web: http://ogm.meb.gov.tr/gos_yonetmelik.asp?alno=12 adresinden 25 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008b). *Fen liseleri yönetmeliği*. Web: http://ogm.meb.gov.tr/gos_yonetmelik.asp?alno=19 adresinden 25 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008c). *Anadolu güzel sanatlar liseleri*. Web: http://ogm.meb.gov.tr/gos_okbilgi.asp?kurumturu=98 adresinden 25 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008d). *Sosyal bilimler liseleri yönetmeliği*. Web: http://ogm.meb.gov.tr/gos_yonetmelik.asp?alno=18 adresinden 25 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008e). *Spor liseleri*. Web: http://ogm.meb.gov.tr/gos_okbilgi.asp?kurumturu=89 adresinden 26 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2008f). *Ortaöğretimde okul çeşitliliğinin azaltılması*. GENELGE 2008/81. Sayı: B.08.0.MÜB.0.37.02.00/1608. 04.12.2008 Web: http://ogm.meb.gov.tr/gos_genelge.asp?alno=118 adresinden 3 Ocak 2010 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2009a). *Milli eğitim istatistikleri*. Web: http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2008_2009.pdf adresinden 4 Eylül 2009 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2009b). *2009 SBS e-başvuru kılavuzu*. Web: <http://oges.meb.gov.tr/document/2009-SBS-KILAVUZ.pdf> adresinden 4 Eylül 2009 tarihinde alınmıştır.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2009c). *Ortaöğretim kurumlarına geçiş sistemi. tercih ve yerleştirme e-kılavuzu*. Web: <http://oges.meb.gov.tr/document/2009-TERC%C4%B0H%20KILAVUZ-30-HAZ%C4%B0RAN.pdf> adresinden 4 Eylül 2009 tarihinde alınmıştır.
- VII. Milli Eğitim Şurası. http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/7_sura.pdf adresinden 30 Haziran 2008 tarihinde alınmıştır.
- Neill, M. (2009). A child is not a test score: Assesment as a Civil Rights Issue. *Root & Branch. Fall 2009. Vollume II. Issue 2*, 28-35.

- Oğuzkan, Turhan (1983). Orta dereceli genel öğretim kurumlarının gelişmesi. İçinden: *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. 281-311.
- Okçabol, Rıfat. (2007). Talim ve terbiye kurulu ne yapar? Web: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=228765> adresinden 30 Aralık 2007 tarihinde alınmıştır.
- Öz-De-Bir (1997). Özel dershaneler. *Öz-De-Bir Haber Bülteni*, sayı 5.
- Öz-De-Bir (2009). Sayılarla özel dershaneler. *Yıl: 13, sayı: 46. Temmuz 2009*. Web: <http://www.ozdebir.org.tr/yukle/dosyalar/DERGI/46sayi.pdf> adresinden 10 Ekim 2009 tarihinde alınmıştır.
- Sağlam, Mustafa (2006). Avrupa Birliği Ülkelerinde eğitim basamakları arasında öğrenci akışının düzenlenmesi. İçinden: *Avrupa Birliği Vizyonu, Türkiye’de Eğitim ve Özel Okullar Sempozyum 20-21 Ocak 2006 Bildiriler*. İstanbul: TED Yayınları. 227-253.
- Saito, Yoshitaka (2006). Consequences of high stakes testing on the family and schools in Japan. *KEDI Journal of Educational Policy*. 101-112. Web: http://eng.kedi.re.kr/upload_data/kedi_jrn/Journal_Yoshitaka%20Saito.pdf adresinden 15 Mart 2010 tarihinde alınmıştır.
- Serdar Kahveci, Sevgi (2009). *Ortaöğretim kurumlarına geçiş sisteminde uygulanan sınavların ailelere maliyetinin ailelerin toplam eğitim harcamaları içindeki payı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schrag, Peter (2000). High stakes are for tomatoes. Web: <http://www.theatlantic.com/issues/2000/08/schrag.htm> adresinden 5 Mart 2010 tarihinde alınmıştır.
- Şanal, Mustafa; Savaş Karagöz (2006). Türk Eğitim Tarihi içerisinde Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve faaliyetleri (1926-1932). *Milli Eğitim Dergisi*, sayı:172. 183-202.
- Şirin, Hüseyin (1998). *Özel dershanelerin genel görünümü ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşgın, Ayşe Tuba (2002). *AB ülkelerindeki ve Türkiye’deki kamu ve özel ilköğretim okullarının genel bir karşılaştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tebliğler Dergisi (2005). Ortaöğretimin yeniden yapılandırılması. Cilt:68. Web: 2573.<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/pdf/2573.pdf> adresinden 25 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.
- TED (Türk Eğitim Derneği). (2005). Türkiye’de üniversiteye giriş sistemi araştırması ve çözüm önerileri. Web:<http://www.ted.org.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF6F8799158EECAC57> adresinden 1 Kasım 2007 tarihinde alınmıştır.

- TED (Türk Eğitim Derneği). (2010). Ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sistemi raporu. Web: http://www.tedafyon.k12.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=1287&Itemid=1 adresinden 10 Haziran 2010 tarihinde alınmıştır.
- Test, Punish and Push Out (2010, Jan). Advancement Project. Web: <http://www.advancementproject.org/sites/default/files/publications/01-EducationReport-2009v8-HiRes.pdf> adresinden 1 Mart 2010 tarihinde alınmıştır.
- The Dangerous Consequences of High-stakes Standardized Testing. (December 17th, 2007). FairTest. The National Center for Fair and Open Testing. Web: <http://www.fairtest.org/dangerous-consequences-highstakes-standardized-tes> adresinden 28 Şubat 2010 tarihinde alınmıştır.
- Ural, O. Ve Erkin, E. (2002) .Merkezi seçme sınavı hazırlıklarında veli katkısı: Bir ölçek çalışması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl : 2002, Sayı 15, Sayfa 183-192.*
- Ünal, A. (2006). *OKS (LGS) 'ye hazırlanan öğrencilerin sınav kaygıları ile benlik saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, Derviş (2005). *Liselere giriş sınavı ile sosyal bilgiler ders programının ilişkilendirilmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yarımağan, Ünal (2008). ÖSYM Başkanı: Anadolu ve Fen Liseleri Kapatılsın. Web: <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=9258751> adresinden 10 Ocak 2009 tarihinde alınmıştır.
- Yücel, Hasan Ali (1938). *Türkiye 'de orta öğretim.* İstanbul: Devlet Basımevi.

EK-1

SAYIN VELİ,

Ortaöğretime geçişte uygulanan Seviye Belirleme Sınavlarının (SBS'lerin), çocukları 6, 7 veya 8. sınıfta öğrenim gören aileler üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla yüksek lisans tezi hazırlamaktayım.

Elinizde bulunan anket ve ölçek, ilköğretim 6, 7 veya 8. sınıfta öğrenim gören çocuğunuzun SBS' ye hazırlık aşamasında, ailenizin sosyal yaşantısında meydana gelen davranış değişimlerini, bu sınavlara ilişkin duygu ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonuçları, yalnızca hazırladığım tez için kullanılacaktır. Lütfen anket üzerine isim yazmayınız.

Anketi yanıtlamak için ayırdığınız zaman, gösterdiğiniz özen ve bilimsel bir araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Simla ŞİNİK BİBA

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

İletişim için;

İş Tel. Nu.: (0312) 380 60 10

I. BÖLÜM

Lütfen aşağıda yer alan soruları ilgili kutucuğu işaretleyerek ya da cevabın yazılması için oluşturulan alana yazarak cevaplayınız.

1. **Cinsiyetiniz?**
1() Kadın 2() Erkek
2. **Eğitim durumunuz?**
1() Okuryazar değil 2() Okuryazar 3() ilköğretim (ilkokul-ortaokul)
4() Lise 5() Yüksekokul/Üniversite
3. **Eşinizin eğitim durumu?**
1() Okuryazar değil 2() Okuryazar 3() ilköğretim (ilkokul-ortaokul)
4() Lise 5() Yüksekokul/Üniversite
4. **Aylık geliriniz (haneye giren toplam gelir TL) nedir?**
1() 500 TL'den az 2() 500 - 1000 TL arası 3() 1001 - 1500 TL arası
4() 1501 - 2000 TL arası 5() 2001 - 3000 TL arası 6() 3001 - 4000 TL arası
7() 4001 - 5000 TL arası 8() 5000 TL'den fazla
5. **Çocuğunuzun cinsiyeti?**
1() Kız 2() Erkek
6. **Çocuğunuz kaçınıcı sınıfta?**
1() 6. sınıf 2() 7. sınıf 3() 8. Sınıf

Bu yıl dahil olmak üzere birlikte, çocuğunuzun gittiye etüt, kurs ve dershanelerinin, aldıysa özel derslerin hangi sınıf düzeylerinde olduğunu belirtiniz.

		1() Dershaneye gitti/gidiyor	2() Özel ders aldı/alıyor	3() Etüt veya kursa gitti/gidiyor
7.	İlköğretim - 1. sınıf	()	()	()
8.	2. Sınıf	()	()	()
9.	3. Sınıf	()	()	()
10.	4. Sınıf	()	()	()
11.	5. Sınıf	()	()	()
12.	6. Sınıf	()	()	()
13.	7. Sınıf	()	()	()
14.	8. Sınıf	()	()	()

Çocuğunuz hiç dershaneye gitmediyse, 16. soruya geçiniz.

15. Çocuğunuzun bu yıl alacağı eğitim karşılığında dershaneye toplam ne kadar ödeme yapılacaktır?

Lütfen yıllık toplam miktarı (her kutucuğa bir rakam olarak) TL olarak yazınız □□□□□ TL

Çocuğunuz hiç etüt/kurs almadıysa, 17. soruya geçiniz.

16. Çocuğunuzun bu yıl alacağı eğitim karşılığında etüt/kurs için toplam ne kadar ödeme yapılacaktır? (Etüt ya da kursa gitmiyorsanız bir sonraki soruya geçiniz)

Lütfen yıllık toplam miktarı (her kutucuğa bir rakam olarak) TL olarak yazınız □□□□□ TL

17. Çocuğunuzun sınava hazırlık çalışmaları için, (dershane/kurs/etüt ücreti dışında) kitap, dergi, testler ve benzeri için aylık ortalama, ne kadar harcama yapıyorsunuz?

Lütfen aylık miktarı TL olarak yazınız □□□ TL

18. Dershaneye devam ederken, (dershane/etüt/özel ders ücreti ve materyalleri dışında) yapılan harcamaların (yol parası, yemek, çay, vb.) haftalık toplamı ne kadardır?

Lütfen haftalık miktarı TL olarak yazınız □□□□ TL

Çocuğunuz hiç özel ders almadıysa, 25. soruya geçiniz.

Çocuğunuzun hangi derslerden, haftada kaç saat özel ders aldığını ve saat ücretinin ne kadar olduğunu belirtiniz.

	Alanlar/Dersler	Haftada kaç saat özel ders alıyorsunuz?	Saat başına ders ücreti miktarı (Lütfen bir saatlik ders ücretini TL olarak yazınız)
19.	Türkçe	() saat	TL
20.	Matematik	() saat	TL
21.	Fen ve Teknoloji	() saat	TL
22.	Sosyal Bilgiler	() saat	TL
23.	Yabancı Dil	() saat	TL
24.	Diğer derslerden herhangi biri	() saat	TL

Çocuğunuzun sınava hazırlanmak için çalışmasaydı, bu zamanı ne tür bir etkinlikte değerlendirmesini isterdiniz?

		1) Evet	2) Hayır
25.	Okuldaki derslerine daha çok çalışmasını	()	()
26.	Roman, hikaye, araştırma, şiir gibi kitapları okumasını	()	()
27.	Resim, müzik ve benzeri sanat etkinliklerine katılmasını	()	()
28.	Sportif bir etkinliğe katılmasını	()	()
29.	Arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmesini	()	()
30.	Ailece yapacağımız çeşitli etkinliklere katılmasını ya da birlikte daha çok zaman geçirmesini	()	()
31.	Diğer.....	()	()

32. Ortaöğretim Kurumlarına Yerleştirme Puanlarının hesaplanmasına okuldaki derslerde verilen notların hesaplama dahil edilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

- 1() Notların adil olmadığını düşündüğüm için doğru bulmuyorum
2() Okul başarısının dikkate alınması açısından doğru olduğunu düşünüyorum
3() Bu konuda yeterli bilgiye sahip değilim

33. Sınava girmek için yaptığı çalışmalar çocuğunuzu nasıl etkiliyor?

- 1() Sınava hazırlanmak için yaptığı çalışmalar nedeniyle okuldan da sıkılıyor
2() Sınava girmek ve test çözmekten bunalıyor
3() Bazen sınavda başaramayacağını düşünerek ümitsizliğe kapılıyor
4() Olumlu ya da olumsuz hiç etkilemiyor
5() Diğer

II. BÖLÜM

Aşağıda öğrencilerin sınav hazırlıkları boyunca velilerin duygu ve düşüncelerini gösteren çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Her cümleyi okuyarak, sizi en iyi tanımlayan seçeneğin üzerini işaretleyiniz.

	Hiç Bana Uymuyor	Kısmen Bana Uyuyor	Bana Çok Uyuyor	Tamamen Bana Uyuyor
1. Çocuğumun SBS ile girilen bir okulda okuması benim için çok önemlidir.	①	②	③	④
2. Çocuğum SBS’de başarılı olamazsa çok üzülürüm.	①	②	③	④
3. SBS’de başarısız olursa dünyanın sonu değil.	①	②	③	④
4. SBS ile şansımızı denemiş oluruz.	①	②	③	④
5. Çocuğumun SBS’de başarılı olamayacağını düşünmek bile istemiyorum.	①	②	③	④
6. Hayatımızı/tüm programımızı sınav hazırlıklarına göre ayarlıyorum.	①	②	③	④
7. Çocuğumun SBS’de başarılı olamayacağını düşününce uykularım kaçıyor.	①	②	③	④
8. Çocuğum SBS ile girilen bir okulda okursa ileride iyi bir meslek sahibi olur.	①	②	③	④
9. Ben elimden geleni yapıyorum.	①	②	③	④
10. Çocuğum bu sınavda başarılı olamazsa kendimi yenilmiş hissedirim.	①	②	③	④
11. Çocuğumun bu sınavda mutlaka başarılı olması gerek.	①	②	③	④
12. Sınavla girilen bir okulda okuması, üniversite sınavlarını kazanması için de çok önemli.	①	②	③	④
13. Çocuğumun bu sınavları kazanması için, ailecek tüm sosyal ilişkilerimizi azalttık.	①	②	③	④
14. Sınav vakti yaklaştıkça, dikkatimi toplamakta zorlanmaya başladım.	①	②	③	④
15. Sınav hazırlıkları konusu yüzünden, sık sık eşimle tartışıyorum.	①	②	③	④
16. Çocuğumuza verebileceğimiz en önemli şey, onun iyi bir eğitim almasıdır ki, bu da ancak iyi bir okulda okumakla olur.	①	②	③	④
17. Tüm vaktimi çocuğumun sınav hazırlıklarına, onu derse götürüp, getirmeye ayırdım	①	②	③	④
18. Çocuğumun sınav hazırlıklarıyla ilgilenecek vaktim yok.	①	②	③	④
19. Çocuğumun bu sınavlarda başarılı olması için gezmeyi, eğlenmeyi, arkadaş ziyaretlerini bıraktım.	①	②	③	④
20. Sınavı kazanamama ihtimali aklıma geldikçe, başım ağrıyor, midem bulanıyor, kendimi hasta gibi hissediyorum.	①	②	③	④
21. Çocuğum sınavla girilen bir okulda okursa, orada kazandığı arkadaşları, ileride işine yarayacaktır.	①	②	③	④
22. Bu kadar hazırlandıktan sonra kazanamazsa, etrafımızdaki insanların düşünecekleri beni rahatsız ediyor.	①	②	③	④
23. Kazanamazsa kazanamaz, benim için önemli olan çocuğumun ruh sağlığı.	①	②	③	④
24. Şimdiye kadar kazananlara bakıyorum ve çok sıkı çalışarak, hazırlanmanın şart olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④
25. Tüm gücümüzü bu sınavda başarılı olması için harcıyoruz ve aşırıya kaçtığımızı farketsem bile, başka yolu olmadığını düşünüyorum.	①	②	③	④
26. Sınavda başarılı olursa, tüm çektiklerimize değecek.	①	②	③	④
27. İstikbali için SBS’lerde başarılı olması şart çünkü ona verebileceğimiz başka seçenek yok.	①	②	③	④

	Hiç Bana Uymuyor	Kısmen Bana Uyuyor	Bana Çok Uyuyor	Tamamen Bana Uyuyor
28. Çocuğumu aşırı baskı altında tutmanın yararı olmadığına inanıyorum.	①	②	③	④
29. Çocuğum sınavla girilen bir okulda okursa, ileride ne iş yaparsa yapsın, iyi yapacağını düşünüyorum.	①	②	③	④
30. Yabancı dil öğrenmek çok önemli ama çocuğum bu sınavlarda başarılı olamazsa, yabancı dil için başka bir seçenek denerim.	①	②	③	④
31. Yabancı dil tam anlamıyla ancak liseyi bir yabancı dilde okunursa öğrenilebilir.	①	②	③	④
32. Sınav hazırlıkları yaparken, çocuğun oyun, arkadaş, eğlence gibi faaliyetlerinin azaltılması gereklidir.	①	②	③	④
33. Sınav hazırlıkları boyunca, eşimi/diğer çocuklarımı ihmal ettiğim duygusuna kapılıyorum.	①	②	③	④
34. Sınavlara gerektiği gibi hazırlanabilmek için ailede herkesin bir müddet gezmeyi, eğlenmeyi unutması gerekli.	①	②	③	④
35. Çocuğum sınavda başarılı olamazsa, tüm çabalarımızın, emeklerimizin, paramızın boşa gittiğini düşünürüm.	①	②	③	④
36. Sınavla girilen bir okulda okursa, çocuğumun istikbali garanti altına alınır.	①	②	③	④
37. Sınavla girilen bir okulda bir yabancı dil öğrenmesi çok önemlidir.	①	②	③	④
38. Sınavla girilen bir okulda okursa, çocuğum iyi bir arkadaş çevresinde yetişir.	①	②	③	④
39. Artık sınavla girilen okullar dışında, iyi bir eğitim veren okul kalmadı.	①	②	③	④
40. Ailemizde, çevremizdeki öğrencilerin çoğu sınavla girilen bir okulda okuduğu için, çocuğumun da böyle bir okulda okumasını istiyorum.	①	②	③	④
41. Çocuğumu sınavda başarılı olması için zorluyorum.	①	②	③	④
42. Çocuğuma bu sınavda başarılı olmasının niye önemli olduğunu anlattım.	①	②	③	④
43. Çocuğumun bu sınavda başarılı olmasının önemini kavradığını sanmıyorum.	①	②	③	④
44. Çocuğumun elinden geleni yaptığına inanıyorum.	①	②	③	④
45. Çocuğum sınavda başarısız olursa, bu onun iyi hazırlanmadığını gösterir.	①	②	③	④
46.Çocuğum sınavda başarısız olursa, bizim onu yeterince hazırlayamadığımızı düşünürüm.	①	②	③	④
47.Çocuğum sınavda başarısız olursa, eşimin tepkisinden çekiniyorum.	①	②	③	④
48.Çocuğumu bu kadar zorlamanın yanlış olduğunu biliyorum ama bu sistemde başka çare yok.	①	②	③	④
49. Çocuğum sınava hazırlanırken, onun beni endişelendirecek şekilde kaygı ve stres yaşadığını fark ediyorum	①	②	③	④
50. Benim ve çocuğumun kaygısı, sıkıntıları sınava girdikten sonra bitecektir.	①	②	③	④

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü
SAYI : B.B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/20277
KONU : Araştırma İzni
Simla ŞİNIK BIBA

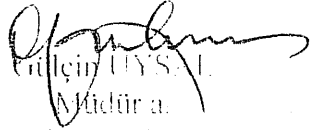
22.03.2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi : a) MEB Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Destegine
Yönelik İzni ve Uygulama Yönergesi.
b) Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 24/02/2010 tarih ve 1220 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Simla ŞİNIK BIBA'nın "Ortaöğretime geçişte uygulanan SBS'lerin ailelerin sosyal yaşantısında meydana getirdiği davranış değişimleri ve ailelerin bu sınavlara ilişkin duygu ve düşünceleri" konulu tez ile ilgili çalışma yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü anketler (4 sayfadan oluşan) ekte gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz İstatistik Bölümüne gönderilmesini rica ederim.

Gülçin UYSAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
Anket (4 sayfa)

02./03/2010 Memur :E. KONUK
03./03/2010 Şef :N. ÇELENK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Simla ŞİNİK BİBA'nın Prof. Dr. Emin Karip'in danışmanlığında gerçekleştirmekte olduğu "Ortaöğretime Geçişte Uygulanan SBS'lerin, Ailelerin Sosyal Yaşantısında Meydana Getirdiği Davranış Değişimleri ve Ailelerin Bu Sınavlara İlişkin Duygu ve Düşünceleri" adlı Yüksek Lisans tez çalışmasının uygulama aşamasında; 2002 yılında geliştirdiğim "Sınava Yönelik Algılanan Önem Ölçeği (SYAÖ): Veli Formu" adlı ölçeğimi kullanmasına izin veriyorum.

22.02.2010

Prof.Dr. Ozana URAL